

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาของปัญหาและปัญหา

คริสต์ศตวรรษ 2000 แตกต่างไปจากศตวรรษที่ผ่านมาอย่างมาก เนื่องจากเป็นการก้าวเข้าสู่ยุคใหม่ที่เรียกกันว่า “โลกไร้พรมแดน” และ “ยุคข่าวสาร” การแข่งขันในสังคมโลกทำให้แต่ละภูมิภาคมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคม และเทคโนโลยี เป็นการเปลี่ยนแปลงที่จะส่งผลกระทบต่ออย่างรุนแรงต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม (รุ่ง แก้วแดง , 2541 :1) ปัจจุบันประเทศไทยกำลังเผชิญกับปัญหาพื้นฐานที่สำคัญของปัญหาทั้งปวง คือ คุณภาพคน การที่จะพัฒนาคุณภาพของคนได้นั้นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญ และเป็นที่ยอมรับนั่นก็คือ ระบบการศึกษา ให้เป็นการศึกษาตลอดชีวิต ดังนั้นกระบวนการพัฒนาความรู้ความสามารถจึงเกิดขึ้นในวงกว้างซึ่งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณภาพการศึกษาได้แก่ เนื้อหาสาระกระบวนการเรียนการสอน อันเป็นการสร้างคนให้มีความคิด รักในการเรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีหลักในการตัดสินใจ มีทักษะเพียงพอ ดังนั้นการวัดเนื้อหาวิชา และกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ จะเป็นปัญหาเร่งด่วนที่ต้องได้รับการแก้ไขปรับปรุง รวมไปถึงคุณภาพของผู้สอนด้วย (มงคล แผงสาเคน, 2540 : 48)

สังคมไทยต้องการคนที่มีความสามารถคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินค่า เลือกรับข้อมูลข่าวสารที่เหมาะสม มีความรู้ทั้งหลักการ และทักษะปฏิบัติ ที่มีมาตรฐานสูงเทียบเท่าสากล มีคุณธรรม จริยธรรมมีคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาสังคมประเทศชาติ เช่น ความมีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบ ความเป็นประชาธิปไตย คงความเป็นไทย รู้จักรักษาสิ่งแวดล้อม และทรัพยากรธรรมชาติแบบยั่งยืน ตลอดจนศึกษาค้นคว้าวิเคราะห์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และพัฒนาท้องถิ่น (วันเพ็ญวรรณ โกลมล , 2542 : 19)

การศึกษาจึงนับเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสังคมสมัยใหม่ที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาและในอัตราที่รวดเร็ว หลักการจัดการศึกษาปัจจุบัน มีรูปแบบเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนไทย เพื่อให้คนไทยดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข มีความรู้ มีความสามารถ และทักษะ ในการแสวงหาความรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตและทันต่อการเปลี่ยนแปลง มีความสามารถในการประกอบอาชีพ พึ่งตนเองได้ ดำรงชีวิตอย่างมีคุณธรรมและศักดิ์ศรี พัฒนาตนเอง และให้มีบทบาท ร่วมในการพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม

การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงนั้น นับเป็นสิ่งจำเป็นต่อการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษา พ.ศ. 2542 โดยเฉพาะมาตรา 24 ที่กำหนดแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียน ได้ฝึกทักษะ กระบวนการคิด ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น และสามารถประยุกต์ความรู้เพื่อป้องกันและแก้ปัญหา ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) มีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 โดยเน้นที่บทบาทของผู้เรียนในการส่งเสริมกระบวนการเรียนเพื่อการสร้างความรู้ และให้ความสำคัญกับผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวโดยมุ่งการสร้างความรู้ และให้ความสำคัญกับผู้เรียนในกระบวนการเรียนรู้ โดยทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ยอมรับในหลักการที่ว่าผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ ความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ของตนเองได้มากขึ้น ดังเช่น มาตราที่ 7 ที่ระบุว่า “ในกระบวนการเรียนรู้ต้องปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ ความเคารพกฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะวัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากล ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง” เนื่องจากการสร้างความรู้จะเกิดขึ้นโดยบุคคลนั้น ๆ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะสร้างความรู้เป็นของตนเอง จึงเกิดขึ้นได้อย่างต่อเนื่องตลอดเวลา (มนัสวาสน์ โกวิทยา, 2547 : 20-21)

ด้วยเหตุนี้มีมติใหม่ของการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาของไทยได้แนวคิดมาจาก คำสำคัญ (Keyword) ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มีหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ

1. การเรียนรู้ของผู้เรียนต้องบูรณาการ
2. การจัดการเรียนการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางให้สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง
3. การเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น
4. การเรียนรู้ต่อเนื่องตลอดชีวิต

จากหลักการดังกล่าวทำให้ขอบเขตการจัดการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษากว้างกว่าแนวคิดเดิม ที่ได้จัดให้เฉพาะผู้เรียนเรียนในชั้นเรียนเท่านั้น แต่มีมติใหม่การสอนสังคมศึกษาจะจัดให้กับผู้เรียนในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และตามอสังคัย โดยมุ่งพัฒนาผู้เรียนได้เรียนทุกที่ทุกเวลา สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ คือ การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ หรือ นิรมิตนิยม (ไสว พักขาว, 2542 : 38) ซึ่งมี

พื้นฐานความเชื่อว่าการเรียนรู้เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง จากความรู้และประสบการณ์ที่มีอยู่โดยผ่านกระบวนการคิดที่จะเชื่อมโยงสิ่งใหม่ที่ได้เรียนรู้กับความรู้และประสบการณ์เดิม และการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการรู้คิด (Cognitive Structure) ของผู้เรียนเอง โดยจัดโอกาสให้กับผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมสร้างสรรค์ ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเอง ผู้เรียนได้รับข้อมูล (Data) เข้ามาสู่กระบวนการทางสมองแล้วสร้างเป็นข้อมูลข่าวสาร (Information) แล้วนำข้อมูลข่าวสารมาสู่กระบวนการสร้างองค์ความรู้ (Knowledge) แล้วนำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้แก้ปัญหาหรือสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เรียกว่าปัญญา (Intelligence) หรือความเฉลียวฉลาด โดยใช้เทคนิควิธีสอนที่หลากหลาย อาทิเช่น วิธีสอนแสวงหาความรู้ (Inquiry Method) , การเรียนแบบร่วมมือ (Co-Operative Learning) , วิธีสอนการแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นต้น นอกจากนี้ผู้สอนยังต้องฝึก กระตุ้นผู้เรียนได้ใช้กระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้กระบวนการคิดและฝึกการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่ม (วันเพ็ญ วรรณโกมล,2542 : 19-20)

การสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ ซึ่งเป็นการเรียนการสอนในแบบที่ผู้เรียนช่วยกันสร้างความรู้กัน และช่วยกันแก้ปัญหา (Cooperative Problem Solving) กระบวนการเรียนการสอนเริ่มต้นด้วยปัญหาที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางการรู้คิด (Cognitive conflict) นั่นคือ ประสบการณ์และโครงสร้างทางการรู้คิดที่มีอยู่เดิมไม่สามารถจัดการแก้ปัญหานั้นได้อย่างเหมาะสมพอคืบพอดี เหมือนปัญหาที่แก้แล้ว ต้องมีการคิดค้นเพิ่มเติม (ไพจิตร สดวกการ,2538 : 69-74) Piaget อธิบายว่า พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาของบุคคลมีการปรับตัวผ่านทางกระบวนการซึมซาบหรือดูดซึม (Assimilation) และกระบวนการปรับขยายโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) พัฒนาการเกิดขึ้นเมื่อบุคคลรับและซึมซาบข้อมูลหรือประสบการณ์ใหม่เข้าไปสัมพันธ์กับความรู้หรือโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิม หากไม่สามารถสัมพันธ์กันได้ จะเกิดภาวะไม่สมดุลขึ้น (Disequilibrium) โดยใช้กระบวนการปรับขยายโครงสร้างทางปัญญา (Accommodation) Piaget เชื่อว่า ความเข้าใจของเด็กจะเกิดขึ้นเป็นกระบวนการในลักษณะขั้นตอนจากการที่เด็กเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เขาสนใจด้วยตนเอง นอกจากนี้ สุรางค์ ใคว์ตระกูล (2541 : 210) ยังได้กล่าวอีกว่า ทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้เป็นการสร้างความรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้เอง ครูเป็นแค่เพียงผู้ช่วยหรือเข้าใจในกระบวนการนี้ โดยหาวิธีการจัดข้อมูลข่าวสารให้มีความหมายแก่นักเรียน หรือให้โอกาสนักเรียนได้มีโอกาสค้นพบด้วยตนเอง นอกจากนี้จะต้องสอนศิลปะการเรียนรู้ให้นักเรียน นักเรียนจะต้องเป็นผู้ลงมือกระทำเอง ทั้งนี้ไม่ว่าครูจะใช้วิธีสอนอย่างไร และวิธีการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้สอดคล้อง

ในการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และพฤติกรรมเชิงจริยธรรมของเด็กนักเรียน ดังมีงานวิจัย ดังนี้

สมจิตต์ สุวรรณวงศ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดสภาพการณ์เสริมความคิดเชิงคุณธรรมสังคมตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ เพื่อพัฒนาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัยจำนวน 10 คน พบว่า 1) การใช้การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยครูใช้คำถามเพื่อให้เด็กสะท้อนความรู้สึกและปัญหาของตนเอง ช่วยให้เด็กคิดหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นพฤติกรรมที่จะไม่สร้างปัญหาแก่ตนเองและผู้อื่นได้ และพบว่า การใช้การสื่อสารวิธีนี้กับเด็กที่ควบคุมตนเองได้สูงสามารถพัฒนาวินัยในตนเองได้มากกว่าเด็กที่ควบคุมตนเองได้ต่ำ 2) การให้เด็กได้รับผลตามธรรมชาติจากพฤติกรรมที่เด็กกระทำและผลที่สัมพันธ์ และสมเหตุสมผลกับพฤติกรรมที่เด็กกระทำ ร่วมกับการใช้คำถามของครูเพื่อให้เด็กสะท้อนความรู้สึกและปัญหาของเด็ก ช่วยให้เด็กเข้าใจความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่จะไม่สร้างปัญหาแก่ตนเองและผู้อื่น ผู้วิจัยพบว่า การให้เด็กได้รับผลจากพฤติกรรมที่เด็กกระทำ ช่วยให้เด็กที่ควบคุมตนเองได้ต่ำ และควบคุมตนเองได้สูงสามารถพัฒนาวินัยในตนเองให้สูงขึ้นได้ในเวลาที่รวดเร็ว 3) การใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นการพัฒนาการสอนอย่างเป็นระบบต่อเนื่องของผู้วิจัยในฐานะครู เริ่มจากการไตร่ตรองแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ จนเกิดความชัดเจนดำเนินการสอนและสะท้อนการสอนโดยปรับใช้ความเชื่อที่เกิดจากความเข้าใจในแนวคิดนั้น ช่วยให้ผู้วิจัยพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาการของเด็ก มีทักษะในการปรับการดำเนินการสอน และเกิดความเชื่อมั่นในการใช้แนวคิดนั้น ทำให้ผู้วิจัยใช้การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการให้เด็กได้รับผลตามธรรมชาติจากพฤติกรรมที่เด็กกระทำ และผลที่สัมพันธ์อย่างสมเหตุสมผลกับพฤติกรรมที่เด็กกระทำอย่างต่อเนื่องได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้เด็กเกิดการพัฒนาวินัยในตนเอง

นอกจากนี้ ศิริพร สุวรรณการณ์ (2546 : 91) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ จำนวน 90 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 45 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้มีความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา

ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สำหรับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาที่ผ่านมา ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบร่วมมือ การสอนโดยการใช้ชุดการสอน ดังที่งานวิจัยของสาคร ปานจิน, (2545 : 74) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้ชุดการสอนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 25 คน ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากอดีตจนถึงปัจจุบัน การพัฒนาในประเทศไทย พบว่า “มีเด็กและเยาวชนจำนวนมากมีบุคลิกภาพไม่ดี มีจิตใจไม่เข้มแข็ง ขาดระเบียบวินัย ขาดจิตสำนึกในหน้าที่ และความรับผิดชอบต่อสังคม (แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 7, 2535-2539) ทำให้คุณภาพการศึกษาของเด็กไทยปัจจุบัน อยู่ในระดับที่น่าเป็นห่วง ทั้งนี้เพราะความรู้ความสามารถของเด็กไทยโดยเฉลี่ยอ่อนลงทั้งในด้านกระบวนการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์อย่างมีเหตุผล การริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา ความรู้ทางวิชาการวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ สังคมศึกษา ภาษาไทย รวมทั้งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านลักษณะนิสัยใฝ่รู้ ความมีคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย การทำงานเป็นหมู่คณะ เป็นต้น ผลลัพธ์เหล่านี้เกิดจากกระบวนการปลูกฝัง และการเรียนการสอนซึ่งยังขาดประสิทธิภาพ การเรียนรู้ยังคงเน้นให้ผู้เรียนรับรู้และเชื่อฟังการถ่ายทอดเนื้อหาวิชามากกว่าการพัฒนาคนให้สามารถเพิ่มขีดความสามารถในการแสวงหาความรู้ คิดสร้างสรรค์ และแก้ปัญหา ซึ่งสาเหตุสำคัญอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการขาดการวิจัยที่ก่อให้เกิดองค์ความรู้และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ อีกทั้ง การวัดผลประเมินผล ในแต่ละระดับการศึกษายังไม่สะท้อนจุดประสงค์ของหลักสูตรโดยรวม (แผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ฉบับที่ 8, 2540-2544)

นอกจากนี้ ผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษาของไทยยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร เพราะคนไทยยังมีนิสัยทำได้ตามใจคือไทยแท้ ไม่มีวินัยในตนเอง และขาดความรับผิดชอบนี้ นับว่าเป็นที่มาของปัญหาสังคมต่าง ๆ มากมาย ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย และเพิ่มความรุนแรงขึ้นทุกขณะ เช่น ปัญหาความประพฤติของนักเรียน ปัญหาการไม่ปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ และปัญหาการมีพฤติกรรมที่เป็นภัยต่อสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม เป็นปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการที่สมาชิกในสังคมปัจจุบันขาดวินัยทางสังคม และจากการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในเชิงวิชาการและด้านคุณธรรมจริยธรรมของกรมศาสนา และวัฒนธรรม ออกมาในเกณฑ์ที่น่าพอใจ แต่จากการสัมภาษณ์และสังเกตโรงเรียนกลุ่มตัวอย่าง 98 โรงเรียนในทุกสังกัดของคณะกรรมการ

ประเมินผลพบว่า ผลสัมฤทธิ์ในแง่คุณธรรมจริยธรรมอยู่ในเกณฑ์ ปานกลางเท่านั้น ผู้ปกครองมีความคิดเห็นว่านักเรียนมีความประพฤติเรียบร้อยมีเพียงร้อยละ 57 และเห็นว่านักเรียนมีความสนใจในการเรียนเพียงร้อยละ 31 (รายงานสภาการศึกษาไทย 2540,2541 : 44) ดังนั้นรัฐบาลจึงได้เริ่มให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทางด้านสังคมมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากนโยบายการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2545-2559 มุ่งพัฒนาคุณภาพของพลเมืองมีการจัดการศึกษาโดยเน้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้จักรับผิดชอบชั่วดี มีจิตสำนึก ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และดำรงชีวิตอย่างมีความสุข โดยมีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมให้บุคคลมีพฤติกรรมที่เหมาะสม (แผนการศึกษาแห่งชาติ , 2545-2559)

การศึกษาเพื่อให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าชาติใดไร้ความรู้ไร้จริยธรรม ชาตินั้นย่อยับอับจน จริยธรรมเป็นกลไกอันหนึ่งของสังคม ที่ทำหน้าที่เป็นปทัสถานของความประพฤติ เป็นตัวกำหนดว่าอะไรควรประพฤติปฏิบัติ ดังนั้นจริยธรรมจึงเป็นปัจจัยทางสังคมที่สำคัญ ที่จะทำให้นักลอยู่ด้วยกันอย่างมีความสุข เรียบร้อย ไม่มีปัญหา ไม่มีควมวุ่นวาย หากสังคมขาดจริยธรรมแล้วสังคมย่อมวุ่นวาย ขาดความสุข และเต็มไปด้วยปัญหาทางสังคม (อบู มั่นศูร,2526 : 3)

ในการจัดการศึกษาของไทยและนานอารยประเทศ รัฐบาลหรือองค์กรที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดการศึกษาได้ให้ความสำคัญกับวิชาสังคมศึกษามากขึ้น ทั้งนี้เพราะได้ตระหนักถึงความจำเป็นและคุณค่าของวิชาสังคมศึกษาซึ่งปลูกฝังให้มนุษย์ได้อยู่ร่วมกัน กับสิ่งแวดล้อมได้อย่างสงบสุข โดยเฉพาะในภาวะปัจจุบันที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยีไปอย่างไม่หยุดยั้ง ทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์เปลี่ยนแปลงไป หากไม่ปลูกฝังความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ตลอดจนปลูกฝังวิจารณ์ญาณ และคุณธรรมซึ่งเป็นเป้าหมายของวิชาสังคมศึกษา โลกจะเข้าสู่ภาวะวิกฤต โดยเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม การทำลายล้างซึ่งกันและกัน ฯลฯ ซึ่งวิชาสังคมศึกษาสามารถแก้ปัญหาดังกล่าวนี้ได้ และยังสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้เกิดขึ้นในโลกอย่างยั่งยืน (วันเพ็ญ วรรณ โคมล,2542 : 19-20)

การปลูกฝังให้เยาวชนมีทัศนคติ พฤติกรรม ค่านิยม และคุณธรรมที่ดีย่อมเป็นการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนให้เป็นทรัพยากรที่มีค่า การปลูกฝังลักษณะความเป็นพลเมืองดี คือ การเป็นผู้มีจริยธรรมสูง เช่น มีความระเบียบวินัย ความซื่อสัตย์ ความยุติธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เคารพในสิทธิของผู้อื่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตน และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ เพื่อพัฒนาความสามารถทางการเรียน และพัฒนาจริยธรรม ความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน โดยศึกษาผลของการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้กับการใช้สัญญาเงื่อนไข ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อนำผลที่ได้มาใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เหมาะสมต่อไป

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด หลักการ และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวิธีเรียนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ (Constructivism) การใช้สัญญาเงื่อนไข (Contingency Contraction) และความรับผิดชอบทางการเรียน (Learning Responsibility) ดังได้รวบรวมนำเสนอตามลำดับดังนี้

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ (Constructivism)
  - 1.1 ความหมายตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้
  - 1.2 แนวคิดพื้นฐาน
  - 1.3 แนวคิดของนักทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้
  - 1.4 องค์ประกอบของทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้
  - 1.5 หลักการทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้
  - 1.6 ลักษณะสำคัญของแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้
  - 1.7 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้
  - 1.8 การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้
  - 1.9 การใช้ทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ในห้องเรียน
  - 1.10 บทบาทผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค้ความรู้
  - 1.11 ข้อดี ข้อจำกัดของทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้
  - 1.12 การประเมินผลตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้
  - 1.13 การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการเรียนการสอน
  - 1.14 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญาเงื่อนไข

- 2.1 ความหมายการทำสัญญาเงื่อนไข
- 2.2 องค์ประกอบในการทำสัญญาเงื่อนไข
- 2.3 หลักการใช้เทคนิคการทำสัญญาเงื่อนไข
- 2.4 ข้อควรพิจารณาในการทำเทคนิคการทำสัญญาเงื่อนไข
- 2.5 ข้อดี ข้อจำกัดของการทำสัญญาเงื่อนไข
- 2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญาเงื่อนไข

3. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

- 3.1 ความหมายของความรับผิดชอบ
- 3.2 ประเภทของความรับผิดชอบ
- 3.3 ความหมายของความรับผิดชอบต่อทางการเรียน
- 3.4 ความสำคัญของความรับผิดชอบ
- 3.5 ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ
- 3.6 แนวทางการพัฒนาและการฝึกฝนความรับผิดชอบ
- 3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อทางการเรียน

1. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism)

1.1 ความหมายของแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism)

ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีพื้นฐานทางจิตวิทยา ปรัชญา และมนุษยวิทยา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากจิตวิทยาด้านการรู้คิด (Cognitive Psychology) เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงการได้มาซึ่งความรู้นั้นเป็นของผู้เรียน แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) ได้มีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านดังนี้

สุรงค์ โคว์ตระกูล (2541 : 210) กล่าวว่าเป็นการสร้างความรู้ที่นักเรียนสร้างขึ้นเอง ครูเป็นแค่ผู้ช่วยหรือเข้าใจในกระบวนการนี้ โดยหาวิธีการจัดข้อมูลข่าวสารให้มีความหมายแก่นักเรียน หรือให้โอกาสค้นพบด้วยตนเอง นอกจากนี้จะต้องสอนศิลปะการเรียนรู้ให้แก่แก่นักเรียน นักเรียนจะต้องเป็นผู้ลงมือปฏิบัติเองไม่ว่าครูจะใช้วิธีสอนอย่างไร และสอดคล้องกับความคิดของสมบัติ การจนารักพงศ์ (2547 :57-59) ที่ได้กล่าวว่า เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ และสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้นด้วยตนเอง โดยเชื่อว่าผู้เรียนมีความรู้เดิมอยู่แล้ว ความแข็งแกร่ง ความเจริญงอกงามในความรู้จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียน ได้มีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่น ๆ หรือได้ค้นพบกับสิ่งใหม่ แล้วนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยงตรวจสอบกับสิ่งใหม่ ๆ

กรมวิชาการ (2543 : 1) กล่าวว่า เป็นทฤษฎีที่เกี่ยวกับการเรียนของเด็กที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผ่านรูปแบบกิจกรรมที่หลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัวตลอดเวลา และมีการเชื่อมโยงวิธีการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชากับชีวิตจริง ซึ่งเดิมครูจะให้นักเรียนปรับตนเองมาสู่วิธีการสอนของครู ครูสอนอย่างไรก็ได้ ความรู้จึงออกมาจากตัวครู แต่การสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองนั้นจะตรงกันข้ามเพราะเป็นการเรียนแบบสร้างองค์ความรู้เพื่อให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีที่สุด

ไพจิตร สดวกการ (2544 , 30-31) กล่าวถึงการสร้างสรรค์ความรู้ว่า เป็นทฤษฎีการเรียนรู้จากการกระทำของตนเอง ซึ่งมีแนวคิดหลักว่า บุคคลเรียนรู้ด้วยการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน โดยอาศัยประสบการณ์เดิม โครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่และแรงจูงใจภายใน เป็นพื้นฐานมากกว่าอาศัยแต่เพียงการรับข้อมูลจากสิ่งแวดล้อม หรือการสอนจากภายนอกเท่านั้น ซึ่งการพัฒนาแนวคิดนี้จะเป็นลักษณะที่เกิดขึ้นภายในสมองของผู้เรียนเองซึ่งอาจสอดคล้องหรือขัดแย้งกับความเข้าใจหรือข้อเท็จจริงที่มีอยู่ก็ได้

สุวิทย์ และอรทัย มูลคำ (2545 : 126) กล่าวว่า เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนสร้างความรู้ใหม่ของตนเอง โดยให้ผู้เรียนได้ศึกษา คิดค้นคว้า ทดลอง ระดมสมอง ศึกษาจากใบความรู้ สื่อหรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งจะมีการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นกับความรู้เดิม ที่ผู้เรียนมีอยู่แล้ว โดยผู้สอนจะเป็นผู้ช่วยเหลือมีการตรวจสอบความรู้ใหม่ ซึ่งสามารถทำได้ทั้งการตรวจสอบกันเอง ระหว่างกลุ่มหรือผู้สอนช่วยเหลือในการตรวจสอบความรู้ใหม่

Von Glasersfeld (1991) กล่าวถึง แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ว่า เป็นทฤษฎีของความรู้ที่มีรากฐานมาจากปรัชญาจิตวิทยาและการศึกษาเกี่ยวกับการสื่อความหมายและการควบคุมกระบวนการสื่อความหมายในตัวบุคคล หลักการสำคัญของทฤษฎีนี้มี 2 ประการ คือ 1) ความรู้ไม่ได้เกิดจากการรับรู้เพียงอย่างเดียว แต่เป็นการสร้างขึ้นเองโดยบุคคลที่มีความรู้ความเข้าใจ 2) หน้าที่ของการรับรู้คือการปรับตัวและการประมวลประสบการณ์ทั้งหมด แต่ไม่ใช่เพื่อการค้นพบสิ่งที่เป็นจริง ซึ่งถ้านำเอาหลักการทั้งสองนี้ไปใช้จะมีผลช่วยให้เกิดการขยายความรู้ความเข้าใจอย่างกว้างขวาง ผู้เรียนจะสามารถค้นพบความหมายที่แท้จริงของความรู้ที่นั่นด้วยตัวของเขาเอง

Perkin (1991 อ้างถึงใน วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2541 :48) ได้อธิบายว่า แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ คือ การที่ผู้เรียนไม่ได้รับเอาข้อมูลและเก็บข้อมูลความรู้ที่เป็นของตนทันที แต่จะแปลความหมายของข้อมูลความรู้เหล่านั้น โดยประสบการณ์ของตนและเสริมขยาย และทดสอบการแปลความหมายของตนด้วย

Bell (1993) มีทัศนะเกี่ยวกับการเรียนรู้แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ว่าเป็นการเรียนรู้อินลักษณะที่ไม่ใช่ให้ครูถ่ายทอดเนื้อหาแก่นักเรียนอย่างเดียว แต่เป็นการพัฒนาหรือเปลี่ยนความคิดที่ผู้เรียนมีอยู่แล้ว การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ เป็นการสร้างและยอมรับ

ความคิดใหม่ ๆ หรือเป็นการจัดโครงสร้างของความคิดที่มีอยู่แล้ว โดยตระหนักว่าผู้เรียนเป็นผู้สร้างสรรค์ความรู้ความคิดด้วยตนเอง

Cobb (1994) กล่าวถึงการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ ว่าเป็นกระบวนการที่มีการรวมการตกแต่งความรู้ และสร้างขึ้นมาได้อย่างไม่หยุดนิ่ง ผู้เรียนมีโครงสร้างความรู้ที่ใช้ในการตีความหมายและทำนายสถานการณ์ต่าง ๆ รอบตัวเขา โครงสร้างความรู้ของผู้เรียนอาจจะแปลกและแตกต่างจากโครงสร้างความรู้ของผู้เชี่ยวชาญ ทรรศนะทางวัฒนธรรมสังคมของทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ ถือว่าการเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสังคมและเป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้สอนและผู้เรียนในการประนีประนอมความหมายที่สร้างขึ้น บุคคลที่แวดล้อมผู้เรียนจะมีอิทธิพลต่อความคิดเห็นของผู้เรียน นอกจากนี้ผู้ใหญ่ที่อยู่รอบตัวผู้เรียน ภาษาและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยที่สำคัญมากต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน

Fosnot (1996 : 6) ได้กล่าวถึงความหมายการสร้างสรรค้ความรู้ไว้ว่า เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับความรู้และการเรียนรู้ เป็นการบรรยายโดยอาศัยพื้นฐานทางจิตวิทยา ปรัชญา และมนุษยวิทยาว่าความรู้คืออะไร ได้มาอย่างไร ทฤษฎีนี้อธิบายว่า ความรู้ถูกสร้างขึ้นภายในตัวบุคคล โดยอาศัยอิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรม การเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้เป็นกระบวนการที่สามารถควบคุมได้ด้วยตนเองในความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างความรู้ใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม โดยมนุษย์เป็นผู้สร้างความหมายเองโดยผ่านกิจกรรมทางสังคมที่ได้มาจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

Wilson (1996 อ้างถึงใน วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2541 :48) กล่าวถึง แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ ว่าเป็นวิธีการคิดเกี่ยวกับเรื่องของความรู้และการเรียนรู้ โดยเป็นทฤษฎีของความรู้ที่ใช้อธิบายว่าเรารู้ได้อย่างไร และเรารู้อะไรบ้าง

Sutherland (1997) ได้กล่าวถึงความหมายของทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ ไว้สองแนวทาง คือ ความหมายของ Child คือ การที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้าง (Construct) ความรู้และกลวิธี (Strategies) ในการได้ความรู้มา ส่วนความหมายอีกแนวหนึ่ง คือ การที่เด็กสร้างภาพของความจริงแท้ในแบบฉบับของตนเอง จากประสบการณ์เฉพาะตนของเขา และเด็กใช้กระบวนการนี้ในการทำความเข้าใจเมื่อพบกับประสบการณ์ใหม่

สรุปได้ว่าแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้(Constructivism)เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนสร้างความหมายด้วยตัวผู้เรียนเอง โดยการใช้ความรู้เดิมมาสร้างความรู้ในสถานการณ์ใหม่ที่เป็นจริง และการสร้างความหมายนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของนักเรียน

1.2 แนวคิดพื้นฐาน

แนวคิดผู้เรียนสร้างความรู้เอง (Constructivist) มีแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญ คือ ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองมากกว่าที่จะรับมาจากการสอน การเรียนรู้ถือเป็นกระบวนการภายในตัวบุคคล ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและสภาพการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเองโดยอาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียน โดยสรุปแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญเกี่ยวกับความรู้และการเรียนรู้ตามแนวคิดผู้เรียนสร้างความรู้เอง มีดังนี้

1.1 ความรู้เป็นสิ่งที่สร้างขึ้นโดยตัวผู้เรียน ผู้เรียนจะพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและสภาพการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง มากกว่าที่จะรับมาจากการสอนจากผู้สอน ผู้เรียนไม่ใช่กล่องที่ว่างเปล่าที่คอยรับการถ่ายทอดจากผู้อื่น แต่สามารถสร้างความรู้ได้โดยอาศัยประสบการณ์เดิมของตัวผู้เรียน (Driscoll, 1994 อ้างถึงใน ประวีณา นิลนวน, 2541)

1.2 ความรู้ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การเรียนรู้ตามแนวคิดผู้เรียนสร้างความรู้เองนั้นยอมรับทั้งข้อมูลที่มีอยู่เดิม และข้อมูลที่เกิดขึ้นใหม่ การพัฒนาความรู้ต่าง ๆ เกิดขึ้นตั้งแต่ผู้เรียนยังไม่ได้เข้าสู่โรงเรียน บางแนวคิดอาจจะถูกต้องและสอดคล้องกับความเป็นจริง แต่บางแนวคิดอาจคลาดเคลื่อนไปจากความเป็นจริง เช่น การเรียนรู้ของเด็กเกี่ยวกับโลกและดวงอาทิตย์ตามประสบการณ์ของเด็กนั้น ที่พบว่าโลกแบนมีดวงอาทิตย์และเมฆเคลื่อนตัวผ่านโลกตลอดทั้งวัน เด็กจึงมีความเชื่อว่าโลกแบนและมีดวงอาทิตย์หมุนรอบโลก จะเห็นได้ว่าการสร้างความรู้ของเด็กในเรื่องนี้ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง ต่อเมื่อเด็กได้รับข้อมูลเพิ่มเติมจากสภาพแวดล้อม และมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพิ่มเติม ความรู้ในเรื่องนี้ของเด็กจึงจะมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปสู่แนวคิดใหม่ กล่าวคือ เมื่อความรู้เดิมและประสบการณ์ใหม่ ไม่สอดคล้องกันจึงเกิดภาวะไม่สมดุล (Disequilibrium) เด็กจำเป็นต้องปรับความรู้เดิม และประสบการณ์ใหม่ให้เกิดความสัมพันธ์ซึ่งสามารถทำได้โดยการเปิดรับประสบการณ์ใหม่ และมีการสะท้อนประสบการณ์นั้นออกมา (Zaborski, 1997 อ้างถึงใน ประวีณา นิลนวน, 2541)

1.3 การที่ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้อื่นจะเป็นการเปิดโอกาสให้ได้ทำความเข้าใจกับแนวคิดต่าง ๆ และทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสนเป็นผู้ประเมินความเข้าใจของตนเองด้วย การที่ผู้เรียนได้มีโอกาสร่วมกันนั้น ไม่ใช่เพียงเพื่อให้ผู้เรียนช่วยเหลือกัน หรือแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกันเท่านั้น แต่การที่ผู้เรียนได้ร่วมมือกันทำงานยังช่วยให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ นอกจากนี้วิธีการแก้ปัญหาต่าง ๆ ของผู้เรียนที่เกิดขึ้นจะเป็นการเสริมประสิทธิภาพของการทำงานให้สูงขึ้นด้วย (Brown, 1989 อ้างถึงใน ประวีณา นิลนวน, 2541)

1.3 แนวคิดของนักทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสร้างสรรค้ความรู้ตามแนวคิดของนักทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ เชื่อว่าเป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นภายในจิตเกิดจากการพยายามทำความเข้าใจ (Make sense) หรือสร้าง ความหมาย (Construct Meaning) กับเหตุการณ์ ประสบการณ์ หรือสารสนเทศ ต่าง ๆ โดยอาศัยความรู้เดิม ความเชื่อและความคาดหวังของตนในการแปลความหมายและทำความเข้าใจ ต่อสิ่งต่างๆ

ดังนั้น ความรู้ไม่ใช่ความจริงแท้ (Reality) เชื่อว่าความรู้เป็นเพียงสิ่งที่สมเหตุสมผล และเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในขณะนั้น (Best Concurrent Knowledge) ซึ่งแนวคิดของนักปรัชญากรุปการสร้างสรรค้ความรู้ มีหลายท่านดังนี้ (สุวิทย์และอรทัย มูลคำ, 2545 : 126-130).

1. Piaget กล่าวว่า ความรู้ไม่ใช่ตัวสารสนเทศที่คงที่ ที่ส่งผ่านจากผู้สอน ไปยังผู้เรียน แต่เป็นกระบวนการของการสร้างและจัดระบบโครงสร้างใหม่ของความรู้อย่างต่อเนื่อง ผู้เรียน จะต้องมีการสร้างและปรับโครงสร้างของความรู้ใหม่นี้ด้วยตนเอง โดยมีกระบวนการปรับ โครงสร้างของความรู้ ดังนี้

1.1 กระบวนการดูดซึม (Assimilation) เป็นการดูดซึมประสบการณ์ใหม่เข้ากับความรู้ และประสบการณ์เดิมที่คล้ายกัน

1.2 กระบวนการปรับขยายโครงสร้าง (Accomodation) กระบวนการปรับขยายโครงสร้างเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องจากกระบวนการดูดซึม โดยถ้าปรากฏว่าประสบการณ์ใหม่ไม่ สามารถเข้าได้กับประสบการณ์เดิมได้ สมองจะมีการสร้างโครงสร้างขึ้นมาแทนที่เพื่อปรับให้เข้า กับประสบการณ์ใหม่นั้น

Piaget ได้แบ่งขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาเป็น 4 ขั้น คือ

1. **ขั้นประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว (Sensorimotor)** อายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 2 ปี เป็นขั้นของพัฒนาการทางสติปัญญาความคิดก่อนระยะเวลาที่เด็กอ่อนจะพูดและใช้ภาษาได้ สติปัญญา ความคิดของเด็กในวัยนี้แสดงออกโดยทางการกระทำ เด็กสามารถแก้ปัญหาได้แม้ว่าจะไม่สามารถ ที่จะอธิบายได้ในขั้นนี้เด็กจะมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยประสาทสัมผัสและการเคลื่อนไหว ของอวัยวะต่าง ๆ ของร่างกาย

2. **ขั้นความคิดก่อนเกิดปฏิบัติการ (Preoperational)** อายุ 18 เดือน ถึง 7 ขวบ เด็กวัยนี้มี โครงสร้างทางสติปัญญาที่จะใช้สัญลักษณ์แทนวัตถุสิ่งของที่อยู่รอบ ๆ ตัวได้ หรือพัฒนาการ ทางด้านภาษา เด็กวัยนี้จะเริ่มด้วยการพูดเป็นประโยคและเรียนรู้คำต่าง ๆ เพิ่มขึ้น สามารถที่จะบอก ชื่อสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวเขาและเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันของเขา เด็กจะรู้จักคิดในใจ แต่ความคิด ของเด็กก็ยังมีข้อจำกัดหลายอย่าง โดยเฉพาะตอนต้นของวัยนี้สิ่ง que เด็กวัยนี้ทำไม่ได้เหมือนเด็กวัย

ประสมหลายอย่าง ความคิดของเด็กยังขึ้นอยู่กับความรู้เป็นส่วนใหญ่ ไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง และเด็กวัยนี้มักจะเล่นสมมติ เช่น พุดกับตุ๊กตาเหมือนพุดกับคนจริงๆ เด็กวัยนี้มีความตั้งใจที่ละเอียดและยังไม่สามารถที่จะเข้าใจว่าสิ่งที่เท่ากันแม้ว่าจะเปลี่ยนรูปร่างหรือแปรสภาพก็จะยังคงเท่ากัน และยังไม่สามารถที่จะเปรียบเทียบสิ่งของมากและน้อย ยาวและสั้น ได้อย่างแท้จริง และมีการขีดตนเองเป็นศูนย์กลาง ไม่สามารถที่จะเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

3. ขั้นปฏิบัติการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operations) อายุ 7 ปี 11 ปี เด็กวัยนี้สามารถที่จะสร้างกฎเกณฑ์และตั้งเกณฑ์ในการแบ่งสิ่งแวดล้อมออกเป็นหมวดหมู่ได้ เด็กวัยนี้สามารถที่จะเข้าใจเหตุผลว่า ของที่มีขนาดเท่ากันแม้ว่าจะแปรรูปร่างก็ยังคงจะมีขนาดเท่ากันหรือคงตัว นอกจากนี้เด็กเข้าใจความหมายของการเปรียบเทียบว่าของจะสูงกว่า หนักรกว่า หรือเบากว่า เช่นเดียวกับมากหรือน้อยไม่เป็นที่เด็ดขาด หรือเป็นสิ่งที่สมบูรณ์ในตัวแต่ขึ้นอยู่กับว่าเปรียบกับอะไร กล่าวได้ว่าพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กวัยนี้เป็นไปอย่างรวดเร็วมาก เด็กวัยนี้สามารถที่จะอ้างอิงด้วยเหตุผล และไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้น ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมและความสัมพันธ์ของตัวเลขก็เพิ่มขึ้น

4. ขั้นปฏิบัติการคิดแบบนามธรรม (Formal Operations) อายุ 12 ปีถึงวัยรุ่นใหญ่ ในขั้นนี้พัฒนาการทางเชาวน์ปัญญาและความคิดของเด็กเป็นขั้นสุดยอด คือเด็กในวัยนี้จะเริ่มคิดเป็นผู้ใหญ่ ความคิดแบบเด็กจะสิ้นสุดลง เด็กสามารถที่จะคิดหาเหตุผลนอกเหนือไปจากข้อมูลที่มีอยู่สามารถที่จะคิดอย่างนักวิทยาศาสตร์ สามารถที่จะตั้งสมมติฐานและทฤษฎี และเห็นว่าความเป็นจริงที่เห็นด้วยกับการรับรู้ไม่สำคัญเท่ากับความคิดถึงสิ่งที่อาจเป็นไปได้ Piaget ได้สรุปว่า เด็กวัยนี้เป็นผู้คิดเหนือไปกว่าสิ่งปัจจุบัน สนใจที่จะสร้างทฤษฎีเกี่ยวกับทุกสิ่งทุกอย่าง และมีความพอใจที่จะคิดพิจารณาเกี่ยวกับสิ่งที่ไม่มีตัวตน หรือสิ่งที่เป็นนามธรรม

ทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ มีพื้นฐานจากทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของ Piaget (1972) ที่อธิบายการเรียนรู้ว่า บุคคลแต่ละคนพยายามที่จะนำความเข้าใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ และปรากฏการณ์ที่ตนพบเห็น มาสร้างเป็นโครงสร้างทางการรู้คิด (Cognitive structure) หรือที่เรียกว่า “Schema” โครงสร้างทางการรู้คิดนี้ประกอบด้วยความหมาย หรือความเข้าใจเกี่ยวกับประสบการณ์นั้น ผู้เรียนสร้างความหมายโดยใช้เครื่องมือทางการรู้คิด (Cognitive apparatus) ของตน ความหมายเกี่ยวกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่สามารถถ่ายทอดจากครูไปสู่ผู้เรียนได้ แต่จะถูกสร้างขึ้นในสมองของผู้เรียนจากความสัมพันธ์ระหว่างประสาทสัมผัสของผู้เรียนกับโลกภายนอก โครงสร้างทางการรู้คิดเป็นความพยายามทางความคิดของตน (Mental effort) หากการใช้ความรู้เดิมของตนทำนายเหตุการณ์ได้ถูกต้อง จะทำให้โครงสร้างทางการรู้คิดของบุคคลคงเดิม และมั่นคงมากยิ่งขึ้น แต่ถ้าการคาดคะเนไม่ถูกต้อง ผู้เรียนจะประหลาดใจ สงสัย และคับข้องใจ หรือที่

Piaget กล่าวว่า เกิดภาวะไม่สมดุล (Disequilibrium) ขึ้น เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้น ผู้เรียนจะมีทางเลือก 3 ทาง คือ

1. ยึดติดกับความคิดเดิมในโครงสร้างทางการรู้คิดของตน ปฏิเสธจากประสาทสัมผัสหรือหาเหตุผลที่จะหักล้างข้อมูลจากประสาทสัมผัสออกไป การยกเลิกหรือปรับเปลี่ยน “schema” ของแต่ละบุคคลมักเกิดขึ้นได้ยาก

2. ปรับความคิดในโครงสร้างทางการรู้คิด โดยการพยายามที่จะเชื่อมโยงความคิดหรือประสบการณ์เดิมกับความคิดหรือประสบการณ์ใหม่ ในลักษณะนี้จะเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายขึ้น

3. ไม่สนใจที่จะทำความเข้าใจ

การเชื่อมโยงระหว่างโลกภายนอกและโลกภายในของผู้เรียนเกิดขึ้นผ่านประสาทสัมผัสและกลไกทางประสาท สรีรวิทยา ชีวเคมี การรับข้อมูลจากประสาทสัมผัสไปสู่โครงสร้างทางการรู้คิด เรียกว่า กระบวนการดูดซึม (Assimilation) ความขัดแย้งทางการรู้คิดทำให้เกิดภาวะไม่สมดุล (Disequilibrium) เพราะภาวะไม่สมดุลจะส่งผลให้เกิดการปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางการรู้คิด ซึ่งเรียกกระบวนการปรับให้เหมาะสม (Accommodation) กระบวนการปรับ “schema” จะช่วยให้การเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง การปรับเปลี่ยนโครงสร้างทางปัญญาเป็นเรื่องเฉพาะตน ที่แต่ละคนจะต้องจัดกระทำเอง แต่ผู้สอนสามารถช่วยผู้เรียนปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับประสบการณ์มากขึ้น (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2541:47-63)

2. Vygotsky (1989 อ้างถึงในสุนทร สุนันท์ชัย, 2540 : 27-28) เป็นชาวรัสเซีย ได้รับการยกย่องว่าเป็นปราชญ์แห่งจิตวิทยา Vygotsky เชื่อว่า บริบททางสังคมและวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ และสนับสนุนให้ใช้วิธีการค้นคว้าหาความรู้ในการเรียน

หลักการเรียนรู้ของ Vygotsky มีดังนี้

1. การสร้างความหมาย
  - 1.1 ชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้
  - 1.2 บุคคลที่อยู่แวดล้อมเด็ก ๆ มีอิทธิพลต่อการมองโลกของเด็ก
2. เครื่องมือเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้
3. รูปแบบและคุณภาพของเครื่องมือเป็นสิ่งกำหนดแบบและอัตราของการพัฒนา
4. เครื่องมืออาจจะรวมถึงตัวบุคคลที่เป็นผู้ใหญ่ วัฒนธรรมและภาษา
5. เขตการพัฒนาใกล้ขีด

Vygotsky เป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการสร้างทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ ได้เสนอแนวคิดที่เรียกว่า “Zone of Proximal Development” หมายถึง อาณาเขตระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งจะร่วมกันสร้างความหมาย สร้างความรู้และสติปัญญาขึ้นมา การเรียนรู้ไม่ควรแยกออกจากบริบท หรือเป็นอิสระจากประวัติศาสตร์และสังคม แต่การเรียนรู้คือประสบการณ์ที่ได้จากการสังสมมาจากส่วนบุคคล และประสบการณ์จากประวัติศาสตร์และสังคมของกลุ่มบุคคล เขาให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมและสังคมมาก เขาอธิบายว่ามนุษย์ได้รับอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมตั้งแต่แรกเกิด ซึ่งนอกจากสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติแล้ว ก็ยังมีสิ่งแวดล้อมทางสังคม ซึ่งก็คือวัฒนธรรมที่แต่ละสังคมได้สร้างขึ้น ดังนั้นสถาบันทางสังคมต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่สถาบันครอบครัว จึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อการเรียนรู้และพัฒนาการทางเชาว์ของแต่ละบุคคล รวมทั้งภาษา ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญของการคิด พัฒนาการทางภาษาและพัฒนนาการทางการคิดของเด็กจะเริ่มด้วยการพัฒนาที่แยกจากกัน แต่เมื่ออายุมากขึ้น พัฒนาการทั้ง 2 ด้านจะพัฒนาร่วมกันไป (ทิสนา แยมมณี,2544)

Vygotsky เชื่อว่าเด็ก ๆ ย่อมเลียนแบบผู้ใหญ่ในขั้นต้น ต่อมาก่อยพัฒนาทีละน้อย จนกระทั่งสามารถจะปฏิบัติงานบางอย่าง ได้โดยไม่ต้องมีใครช่วย เขาเรียกระยะที่เด็กต้องมีคนมาช่วยกับระยะที่เด็กสามารถทำเองได้โดยไม่ต้องมีใครแนะนำว่า “เขตการพัฒนาใกล้ชิด” (Zone of Proximal Development) จากแนวคิดนี้เป็นที่มาของการสอนภาษา เกิดจากการใช้ภาษาของเด็กในการติดต่อกับบุคคลในบ้านและโรงเรียน ตามแนวคิดของ Vygotsky การเรียนรู้มิได้เกิดจากการสอนแต่เป็นกิจกรรมทางสังคมเด็กเป็นผู้สร้างความรู้ความเข้าใจของตนเอง ครูทำหน้าที่เป็นอำนวยความสะดวก ทฤษฎีของการพัฒนาใกล้ชิด อาจนำมาวางแผนการสอนได้โดยจัดให้มีการช่วยเหลือที่เหมาะสมนั้นคือ การจัดสิ่งแวดล้อมที่มีความหมาย และสามารถนำความรู้่ออกใช้ประโยชน์ได้

3. Dewey เสนอว่า ผู้เรียนต้องเรียนรู้ควบคู่ไปกับการกระทำ (Learning by Doing) และผู้เรียนต้องมีการทำความเข้าใจความรู้ใหม่ โดยต้องอาศัยประสบการณ์เดิมที่สังสมมาเป็นพื้นฐาน การเรียนเป็นความพยายามเชิงสังคม จากแนวคิดจึงเป็นที่มาของรูปแบบการเรียนการสอนที่เรียกว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ซึ่งเน้นความสำคัญของการสร้างความรู้โดยกลุ่มคนในสังคม (สุวิทย์และอรทัย มูลคำ,2545 : 126-130)

Dewey (1929 อ้างถึงในไพจิตร สดวกการ,2538 : 19) ได้แบ่งประสบการณ์ออกเป็น 2 ประเภท คือ ประสบการณ์ที่ไม่ได้รู้คิด (Discognitive Experience) และประสบการณ์การรู้คิด (Cognitive Experience) ประสบการณ์ที่ไม่ได้รู้คิดเป็นกระบวนการของการกระทำและประสบการณ์ความเปลี่ยนแปลงระหว่างอินทรีย์กับสภาพแวดล้อม โดยที่ยังมิได้มีการใคร่ครอง (Reflection) มักเกิดขึ้นในชีวิตประจำวันของอินทรีย์จากการมีความสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ใน

ลักษณะต่าง ๆ อย่างไม่มีความหมาย และกลายเป็นความเคยชินโดยที่อินทรีย์มิได้ตระหนักรู้เกี่ยวกับสิ่งเหล่านั้น เมื่อกระบวนการไตร่ตรองเริ่มขึ้น ประสบการณ์ที่ไม่ได้รู้เหล่านั้นจะค่อย ๆ มีความหมายขึ้น ผู้ไตร่ตรองจึงเริ่มรู้และเข้าใจในสิ่งที่ตนประสบ ประสบการณ์ที่ไม่ได้รู้คิดจึงเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการไตร่ตรองแล้วก็กลายเป็นประสบการณ์รู้คิดซึ่งเป็นความรู้ประสบการณ์ที่ไม่ได้รู้คิดจริงเป็นข้อมูลเบื้องต้นสำหรับการไตร่ตรองเป็นสิ่งที่มือผู้ก่อนและมีขอบเขตกว้างกว่าประสบการณ์รู้คิดซึ่งเป็นความรู้

แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างสรรค์ความรู้จากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และการขจัดความขัดแย้งระหว่างความคิดในประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่มีอิทธิพลต่อแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความรู้ในทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้มาก

4. Bruner (1986) เน้นว่าผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ ประสบการณ์ที่เคยมีมาก่อนจะมีบทบาทในการส่งเสริมความรู้ เขามีความคิดเห็นแตกต่างกันกับเพียเจต์ ตรงที่เขาเชื่อว่า ถ้าฟังคุณภาวอย่างเดียวนั้น ไม่เพียงพอต่อการพัฒนาโครงสร้างความรู้ใหม่ แต่ยังมีองค์ประกอบอื่น ๆ เช่น พัฒนาการด้านภาษาและประสบการณ์เดิมมีส่วนสำคัญในการเพิ่มความเจริญงอกงามทางสติปัญญา

Bruner ได้ให้หลักการพื้นฐานของตัวแปรที่สำคัญของการสอนและการเรียนรู้ดังต่อไปนี้

1. บุคคลแต่ละบุคคลมี “วัฒนธรรมของตน” เพราะตั้งแต่แรกเกิดทุกคนได้รับการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากผู้ใหญ่ที่อยู่รอบๆ เช่น บิดามารดา ครู เป็นต้น
2. “ความรู้” คือ อำนาจ ครูจะเป็นเครื่องมือ (ทักษะ) แก่นักเรียนที่จะใช้แก้ปัญหาหรือหาคำตอบได้ การศึกษาคควรจะเน้นความสำคัญของวิชาทุกอย่าง ไม่เฉพาะแต่วิชานี้ยังมีคำตอบไม่สมบูรณ์ เช่น วิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตและเกี่ยวกับมนุษย์ ซึ่งมีปัญหาหลายชนิดที่ยังไม่มีคำตอบ แต่ควรจะศึกษาวิชาที่เกี่ยวข้องด้วยทั้งหมด เช่น วิชาศิลปะ วรรณคดี ปรัชญา คณิตศาสตร์ และตรรกวิทยา

3. กระบวนการที่จะได้มาซึ่งความรู้สำคัญมาก บรูเนอร์ กล่าวว่า การเรียนรู้เพื่อได้มาซึ่งความรู้ ประกอบด้วยกระบวนการ 3 อย่าง คือ

- 3.1 การเรียนรู้เกิดจากกระบวนการเปรียบเทียบความรู้ที่ได้มาหรือรับจากข้อมูลข่าวสารหรือสารสนเทศใหม่ ๆ กับสิ่งที่มือผู้แล้ว และปรับปรุงให้ดีขึ้น
- 3.2 การเรียนรู้ เกิดจากกระบวนการเปลี่ยนแปลง (Transform) ข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาให้เข้ากับที่มีอยู่
- 3.3 กระบวนการประเมินความสำคัญของความรู้ที่ได้รับใหม่ ว่าเหมาะสมกับงานที่ทำอยู่หรือไม่ การประเมินต้องอาศัยการวินิจฉัยที่ถูกต้อง

การสอนให้เกิดการเรียนรู้โดยการค้นพบ แบ่งออกเป็นสองประเภท คือ การค้นพบที่ไม่กำหนดโครงสร้าง (Unstructured Discovery) หมายถึงการสร้างแบบเปิดโอกาสให้นักเรียนค้นพบเอง โดยครูจัดสิ่งแวดล้อมของนักเรียนให้เหมาะสม มีสิ่งท้าทายความสนใจต่าง ๆ นานา และการค้นพบที่มีการแนะ (Guided Discovery) เป็นการสอนที่ครูจัดวัตถุประสงค์ของหัวข้อที่จะให้นักเรียนเรียนรู้ และจัดสรรหาข้อมูลข่าวสารที่จะช่วยให้นักเรียนค้นพบ พร้อมกับการใช้คำถามถามนักเรียน

Bay et al. (1992 อ้างถึงในสุรางค์ โคว์ตระกูล, 2545 : 297) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับการเรียนรู้โดยการค้นพบทั้ง 2 ประเภท ผลการวิจัยพบว่า การค้นพบที่ไม่กำหนดโครงสร้าง มักจะไม่ช่วยนักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามความคาดหวังของครูหรือตามวัตถุประสงค์ของบทเรียนที่ตั้งไว้ นักเรียนมักจะไม่มีความคืบหน้า เพราะไม่ทราบว่าทำอะไร สำหรับการสอนนักเรียนโดยการค้นพบที่มีการแนะเป็นการสอนที่ได้ผลดีกว่าการสอนที่ครูเป็นศูนย์กลางถึง 4 เท่า นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าการสอน โดยการค้นพบที่มีการแนะ ยังมีผลดีดังต่อไปนี้ คือ

1. นักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการเรียนรู้
2. ครูและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์เป็นอันดี
3. เพิ่มทักษะในการคิดของนักเรียน

5. Ausubel (1987) เป็นผู้ตั้งทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมายโดยเขาเชื่อว่า การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ เมื่อผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานที่สามารถเชื่อมโยงกับความรู้ใหม่ได้ การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ใหม่กับโครงสร้างของความรู้เดิมที่มีอยู่ จัดเป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย (Meaningful Verbal Learning) แต่การเรียนรู้ที่ผู้เรียนไม่สามารถนำสิ่งใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิมได้ จัดเป็นการเรียนรู้อย่างไร้ความหมาย หรือการเรียนรู้แบบท่องจำ

Ausubel กล่าวว่า ผู้เรียนเรียนรู้ข้อมูลข่าวสารด้วยการรับหรือด้วยการค้นพบและวิธีที่เรียนอาจจะเป็นการเรียนรู้ด้วยความเข้าใจอย่างมีความหมายหรือเป็นการเรียนรู้โดยการท่องจำโดยไม่คิด ออซูเบล จึงแบ่งการเรียนรู้ออกเป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้ (สุรางค์ โคว์ตระกูล , 2541:216-217)

1. การเรียนรู้โดยการรับอย่างมีความหมาย (Meaningful Reception Learning)
2. การเรียนรู้โดยการรับแบบท่องจำโดยไม่คิดหรือแบบนกแก้วนกขุนทอง (Rote Reception Learning)
3. การเรียนรู้โดยการค้นพบอย่างมีความหมาย (Meaningful Discovery Learning)
4. การเรียนรู้โดยการค้นพบแบบท่องจำโดยไม่คิด หรือแบบนกแก้วนกขุนทอง (Rote Discovery Learning)

Ausubel ได้ให้ความหมายการเรียนรู้โดยการรับอย่างมีความหมาย (Meaningful Reception Learning) ไว้ว่า เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับมาจากการที่ผู้สอนอธิบายสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ให้ฟังและผู้เรียนรับฟังด้วยความเข้าใจ โดยผู้เรียนเห็นความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางการรู้คิดที่ได้เก็บไว้ในความทรงจำ และจะสามารถนำมาใช้ในอนาคต ตัวแปรที่มีความสำคัญในการเรียนรู้ โดยการรับอย่างมีความหมายขึ้นอยู่กับตัวแปร 3 อย่างดังต่อไปนี้

1. สิ่งที่จะต้องเรียนรู้จะต้องมีความหมาย ซึ่งหมายความว่าจะต้องเป็นสิ่งที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งที่เคยเรียนรู้และเก็บไว้ในโครงสร้างทางการรู้คิด (Cognitive Structure)
2. ผู้เรียนจะต้องมีประสบการณ์ และมีความคิดที่จะเชื่อมโยงหรือจัดกลุ่มสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ให้สัมพันธ์กับความรู้หรือสิ่งที่เรียนรู้เก่า
3. การตั้งใจของผู้เรียนและการที่ผู้เรียนมีความรู้ คิดที่จะเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ให้มีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางการรู้คิด (Cognitive Structure) ที่อยู่ในความทรงจำแล้ว

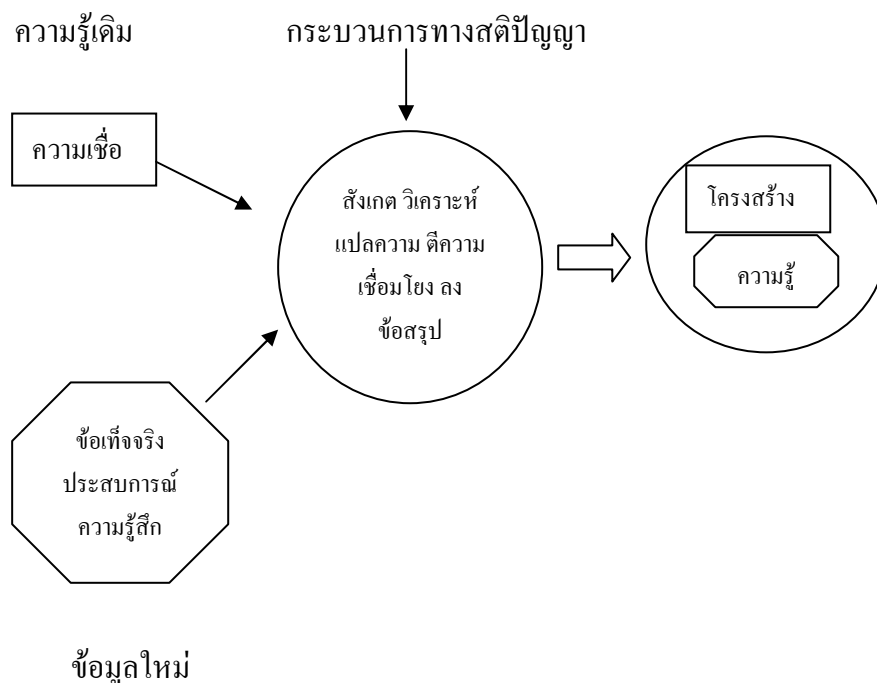
เทคนิคการสอนที่มาจากแนวคิดของ Ausubel

1. การจัดโครงสร้างความคิดล่วงหน้า (Advance Organizer) เสนอโดยออสซูเบล
  2. การสร้างผังมโนทัศน์ (Concept Mapping) เสนอโดย Novak
  3. การใช้แผนภูมิรูปตัววี (Vee Diagram) เสนอโดย Gowin
- โดยสรุปการเรียนรู้ตามแนวคิดของ “ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้” ของสมบัติ การจนารักพงศ์ (2547) เกิดได้ตามเงื่อนไขดังต่อไปนี้
1. การเรียนรู้เป็น “Active Process” ที่เกิดขึ้นเฉพาะตัวบุคคล การสอนโดยวิธีบอกเล่าซึ่งจัดเป็นกระบวนการ (Passive Process) จะไม่ช่วยให้เกิดการพัฒนาแนวความคิดหลักการนัก แต่การบอกเล่าจัดเป็นวิธีให้ข้อมูลทางหนึ่งได้
  2. ความรู้ต่าง ๆ จะถูกสร้างขึ้นด้วยตัวของนักเรียนเอง โดยใช้ข้อมูลที่ได้รับมาใหม่ร่วมกับข้อมูลหรือความรู้ที่มีอยู่แล้วจากแหล่งต่าง ๆ เช่น สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งประสบการณ์เดิมมาเป็นเกณฑ์ช่วยตัดสินใจ
  3. ความรู้และความเชื่อของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี และสิ่งที่บุคคลได้พบเห็น ข้อมูลทั้งหลายเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจและสร้างแนวคิดใหม่
  4. ความเข้าใจมีความแตกต่างจากความเชื่อ และความเชื่อจะมีผลโดยตรงต่อการสร้างแนวคิดหรือการเรียนรู้

1.4 องค์ประกอบของทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้

การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้มีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ (ชนาธิป พรกุล,2544)

1. ความรู้เดิมของผู้เรียน ผู้เรียนทุกคนย่อมมีความรู้ติดตัวมาและความรู้นั้นมีคุณค่าที่จะนำมาใช้เป็นพื้นฐานเชื่อมโยงกับสิ่งที่ศึกษาใหม่
2. จุดมุ่งหมายของการเรียนรู้ ผู้เรียนควรมีเป้าหมายหรือมีความต้องการเรียนรู้ จึงจะทำให้มีความพยายามหาทางไปสู่เป้าหมายนั้น
3. ข้อมูลที่เป็นเรื่องใหม่ ได้แก่ ข้อเท็จจริง ประสบการณ์ และความรู้สึก
4. ประสบการณ์เพิ่มเติมที่ทำท้าย หรือ ขยายความคิด เพื่อให้ผู้เรียน ได้ใช้ความรู้เดิม และความรู้ใหม่ทำการยืนยัน ปฏิเสธหรือขยายความสิ่งที่เขากำลังคิดอยู่
5. กระบวนการสร้างความเข้าใจหรือกระบวนการทางสติปัญญา ที่ผู้เรียนใช้ค้นหาวิธี นำข้อมูลใหม่ไปสัมพันธ์กับความรู้เดิม โดยที่ผู้เรียนต้องตั้งคำถามกับตัวเอง มีการไตร่ตรอง ได้ทำการอภิปรายกับผู้อื่น มีข้อโต้แย้ง แล้วจึงลงข้อสรุป

ภาพประกอบ 1 แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของการสร้างความรู้ (อ้างอิงจาก : ชนาธิป พรกุล, 2544 : 17)

ตามแนวคิดดังกล่าวการเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดี ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีโอกาสได้รับข้อมูล ประสบการณ์ใหม่ ๆ เข้ามา และมีโอกาสได้ใช้กระบวนการทางสติปัญญาของตน ในการคิด ค้นกรองข้อมูล ทำความเข้าใจข้อมูล เชื่อมโยงข้อมูลความรู้ใหม่กับความรู้เดิม และสร้างความหมายข้อมูลความรู้ด้วยตนเอง กระบวนการสร้างสรรค์ความรู้นี้จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อตนเอง จะส่งผลถึงความเข้าใจ และการคงความรู้นั้น (Retention)

ดังนั้น การให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสสร้างความรู้ด้วยตนเองตามแนวคิดการสร้างสรรค์ความรู้ จึงเป็นแนวคิดที่สามารถนำมาใช้เสริมในการเรียนการสอน โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ได้ชัดเจนขึ้น โดยการให้ผู้เรียนได้คิด ได้สร้างความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการของการสร้างสรรค์ความรู้ ที่ครูสังคมนาพิจารณาไปใช้ 5 ขั้นตอนมีดังนี้ (วันเพ็ญ วรรณ โภมล.(2542 : 170)

1. ให้ผู้เรียนทบทวนความรู้เดิม
2. ให้ผู้เรียนได้รับ / แสวงหา / รวบรวมข้อมูล และประสบการณ์ต่าง ๆ ด้วยตนเอง
3. ให้ผู้เรียนได้ศึกษา / คิด / วิเคราะห์ / สร้างความหมายข้อมูล และประสบการณ์ ด้วยตนเอง โดยใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ
4. ให้ผู้เรียนได้สรุป และจัดระเบียบความรู้ด้วยตนเอง การสร้างสรรค์รู้นั้นก็ จะยังมีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น
5. ให้ผู้เรียนได้แสดงออกในสิ่งที่เรียนรู้ด้วยวิธีการต่าง ๆ อย่างหลากหลาย

กระบวนการดังกล่าว หากเป็นไปด้วยการริเริ่มของผู้เรียนเอง กล่าวคือ ผู้เรียนเป็นผู้ริเริ่ม แสวงหา ศึกษาวิเคราะห์สร้างความหมายและจัดระเบียบความรู้ด้วยตนเอง การสร้างสรรค์ ความรู้นั้นก็จะยังมีความหมายต่อผู้เรียนมากขึ้น (วันเพ็ญ วรรณ โภมล.(2542 : 170)

1.5 หลักการทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้

หลักการของทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้โดยผู้เรียนเองมีหลักว่า การเรียนรู้ คือ การแก้ปัญหาซึ่งขึ้นอยู่กับการณ์พบของแต่ละบุคคล ผู้เรียนมีแรงจูงใจภายใน ผู้เรียนจะเป็นผู้เรียนที่กระตือรือร้น (Active) มีการควบคุมตนเอง (Self-Regulation) และเป็นผู้เรียนที่มีการวิเคราะห์แบบตอบโต้ (Reflective Learner) (Seels,1989) จุดมุ่งหมายของการสอนจะมีการยึดหยุ่นโดยยึดหลักว่าไม่มีวิธีการสอนใดที่ดีที่สุด ดังนั้นเป้าหมายของการออกแบบการสอนควรจะต้องพิจารณาเกี่ยวกับการสร้างความคิดหรือปัญญา (Mental Construction) ให้เป็นเครื่องมือสำหรับนำเอาสิ่งแวดล้อมของการเรียนที่มีประโยชน์มาช่วยให้เกิดการสร้างความรู้ให้แก่ผู้เรียน โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดหาเครื่องมืออุปกรณ์การสอน (Physical Technology) ที่ผู้เรียนจะใช้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง เช่น คอมพิวเตอร์ (วาริรัตน์ แก้วอุไร, 2541 :48)

ศุวิทย์และอรทัย มุลคำ,(2545 : 129) กล่าวถึงหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิด Constructivism โดยมีหลักการดังนี้

1. ความรู้ คือ โครงสร้างทางปัญญาที่บุคคลสร้างขึ้นเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ที่เผชิญ
2. ความรู้เกิดจากตัวผู้เรียน ผู้เรียนไม่เป็นผู้ที่มีแต่ความว่างเปล่า แต่ผู้เรียนจะดูดซับสารสนเทศใหม่เข้ากับความรู้เดิมหรือปรับเปลี่ยนสารสนเทศใหม่เข้ากับความรู้เดิม
3. ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความหมายแก่สิ่งที่ได้เรียน โดยการนำมาเชื่อมโยงกับความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิม
4. กิจกรรมการเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ใช้ความรู้ ความสามารถตามความเชื่อของตน กิจกรรมการเรียนที่มีลักษณะดังกล่าวจะช่วยฝึกให้สร้างความหมายกับสารสนเทศใหม่ที่ได้รับ
5. การเรียนรู้เป็นกิจกรรมทางสังคมซึ่งเกิดขึ้น โดยการสืบเสาะร่วมกัน การเรียนแบบที่มีความร่วมมือในการสืบเสาะหาความรู้ร่วมกัน จะทำให้ผู้เรียนมีความรู้สึกซึ่งและกว้างขวางขึ้น เพราะมีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้อื่น และเป็นการขยายทัศนะของตนให้กว้างขึ้น

ไพจิตร สดวกการ,(2538 :36) ได้กล่าวถึงแนวคิดหรือหลักการของทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ดังนี้

1. ความรู้คือโครงสร้างทางปัญญาที่บุคคลสร้างขึ้นเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ปัญหาที่เผชิญอยู่ โดยมีการตรวจสอบว่าสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาคือหรืออธิบายสถานการณ์อื่น ๆ ที่อยู่ใกรอบโครงสร้างเดียวกันได้
2. นักเรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยวิธีการที่ต่าง ๆ กันโดยอาศัยประสบการณ์เดิม โครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่ และแรงจูงใจภายในตนเองเป็นจุดเริ่มต้น
3. ครูมีหน้าที่จัดการให้นักเรียนได้ปรับขยายโครงสร้างทางปัญญาของนักเรียนเอง ภายใต้ข้อตกลงเบื้องต้นทางการเรียนรู้ต่อไปนี้
  - 3.1 สถานการณ์ที่เป็นปัญหาและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา
  - 3.2 ความขัดแย้งทางปัญญาเป็นแรงจูงใจให้เกิดกิจกรรมไตร่ตรองเพื่อขจัดความขัดแย้งนั้น
  - 3.3 การไตร่ตรองบนฐานแห่งประสบการณ์และโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิม ภายใต้การปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกระตุ้นให้มีการสร้างโครงสร้างใหม่ทางปัญญา

1.6 ลักษณะสำคัญของแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้

ลักษณะสำคัญของแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้เป็นสิ่งที่ครูผู้สอนควรทำความเข้าใจ เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ (Merrill, 1991 อ้างถึงใน วันเพ็ญ วรรณโกมล ,2542 : 170)

1. การเรียนรู้เป็นการสร้างสรรค้ความรู้ ผู้เรียนจะเรียนรู้ประสบการณ์ภายในตน ในโลกแห่งความเป็นจริง
2. การแปลความหมายเป็นสิ่งเฉพาะบุคคล สิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ตั้งอยู่บนพื้นฐานการแปลความหมายจากประสบการณ์เฉพาะบุคคล
3. การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำการเรียนรู้ (Active Learner) โดยพัฒนาความรู้จากประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ทางสังคม
4. การเรียนรู้เป็นกระบวนการทำงานร่วมกัน การพัฒนาความคิดเป็นผลมาจากประสบการณ์ที่หลากหลาย
5. การเรียนรู้เป็นการปฏิบัติในโลกที่เป็นสถานการณ์จริง ซึ่งเป็นสถานการณ์ที่มีความหมาย และมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่เป็นจริง
6. การทดลองใช้วิธีบูรณาการ มิใช่เป็นกิจกรรม แบ่งแยกส่วนตามวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม แต่บูรณาการความรู้กับประสบการณ์

1.7 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค้ความรู้ เป็นเพียงแนวคิดที่เน้นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสร้างสรรค้ความรู้ขึ้นเอง องค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้หลัก คือ ให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้ใหม่ขึ้นมาโดยอาศัยความรู้เป็นฐาน เมื่อสร้างความคิดใหม่แล้วผู้สอนจะให้ตรวจสอบหรือประเมินความรู้ใหม่ เมื่อเกิดความเข้าใจชัดเจนและพอใจกับความรู้ใหม่นั้นแล้วให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ หรือเสนอแนวทางการใช้ความรู้ใหม่

จากองค์ประกอบสำคัญดังกล่าว ได้มีผู้เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ไว้หลากหลาย เช่น Saunders (1992) ได้เสนอลักษณะการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ดังนี้

1. การลงมือปฏิบัติ
2. การมีส่วนร่วมในการใช้ความคิด
3. การทำงานกลุ่ม
4. การประเมินผลระดับสูง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540 : 55) เสนอขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ไว้คล้ายคลึงกับกรมวิชาการ และในที่นี่จะเสนอไว้โดยละเอียด ดังนี้

1. ขั้นปฐมนิเทศ

ผู้สอนให้โอกาสผู้เรียนสร้างจุดมุ่งหมายและแรงคลใจในการเรียนรู้ในเนื้อหาที่กำหนด

2. ขั้นทำความเข้าใจ

ผู้สอนให้ความสนใจปรับแนวคิดปัจจุบันหรือบรรยายความเข้าใจของตนเองในหัวข้อที่กำลังเรียน ซึ่งผู้เรียนแต่ละคนอาจมีแบบจำลองทางความคิดรวบยอดที่อาจจะไม่สมบูรณ์ในตอนแรกที่เริ่มเรียนโดยผู้เรียนอาจจะทำกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การอภิปรายกลุ่มเล็ก การเขียนผังความคิด การเรียนรู้รูปความคิด เป็นต้น

3. ขั้นการจัดโครงสร้างแนวความคิดใหม่

ขั้นการจัดแนวโครงสร้างความคิดใหม่ เป็นหัวใจสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ ประกอบด้วย

1.1 การช่วยเหลือผู้เรียนสร้างสรรค์ความรู้ความเข้าใจใหม่

การช่วยผู้เรียนตามแนวความคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ก็คือ ผู้สอนช่วยผู้เรียนเกิดความคิดรวบยอดใหม่ หรือการสร้างความคิดรวบยอดที่ยังไม่สมบูรณ์ขึ้นใหม่ หรือการสร้างความคิดรวบยอดที่ยังไม่สมบูรณ์ขึ้นใหม่ตลอดจนขยายไปสู่แบบจำลองทางความคิดรวบยอดของตนเอง โดยผู้สอนต้องมีภาวะความรับผิดชอบที่สำคัญคือ การวินิจฉัยความเข้าใจผิดของผู้เรียนซึ่งสามารถทำได้โดยการสัมภาษณ์ ชักถามผู้เรียนโดยตรง เช่น สัมภาษณ์ผู้เรียนเพื่อค้นหาแบบจำลองความคิดรวบยอดที่ไม่สมบูรณ์และสร้างแบบจำลองที่สมบูรณ์ขึ้นมาใหม่

1.2 การเขียนแผนผังความคิดรวบยอด

แผนผังความคิดรวบยอดเป็นรูปแบบโครงสร้างทางความคิดของผู้เรียนซึ่งดำเนินการได้ดังนี้

1. ผู้เรียนจัดความคิดรวบยอดของตนลงไป ในโครงสร้างหรือจัดทำเป็นหมวดหมู่
2. ระบุความคิดรวบยอดที่ต้องการศึกษาตั้งแต่สองความคิดรวบยอดขึ้นไป
3. สร้างโครงสร้างความรู้ของความคิดรวบยอดและตัวปัญหาที่ต้องการศึกษาเป็นผังความคิดรวบยอด
4. นำโครงสร้างความรู้ที่ได้มาอภิปรายร่วมกันเป็นกลุ่มและจัดทำเป็นแผนผังความคิดรวบยอดร่วมกัน

1.3 การตรวจสอบความเข้าใจ

หลังจากช่วยให้ผู้เรียนสร้างความคิดรวบยอดใหม่ขึ้นด้วยตนเองแล้วยังต้องมีการตรวจสอบว่าผู้เรียนเข้าใจหรือไม่ โดยอาจพิจารณาจากเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. ความคิดรวบยอดได้เกิดการเชื่อมประสานระหว่างกันและจัดระเบียบเป็นโครงสร้างความรู้แล้วหรือยัง
2. ความคิดรวบยอดได้รับการเชื่อมโยงเข้าสู่เครือข่ายของปัญหาที่ต้องพิสูจน์หรือยัง
3. ตัวความรู้สามารถนำไปใช้ในบริบททางสังคมของโลกแห่งความจริงหรือไม่

4. ขั้นนำแนวความคิดไปใช้

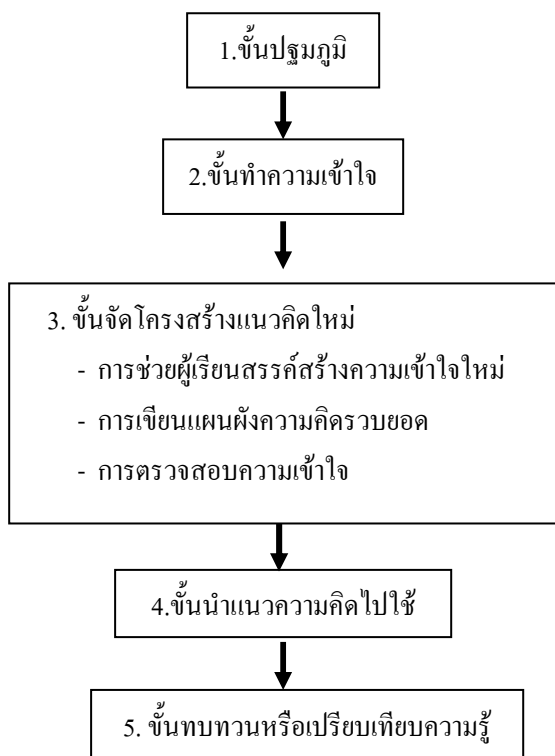
ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำแนวความคิดของตนเองที่สร้างขึ้นไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ที่หลากหลายทั้งที่คุ้นเคยและแปลกใหม่

5. ขั้นทบทวนหรือเปรียบเทียบความรู้

ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสะท้อนตนเองว่าแนวความคิดของตนได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมก่อนเริ่มเรียนรู้หรือไม่ โดยอาจจะเขียนหรือวาดภาพเปรียบเทียบระหว่างความคิดตอนเริ่มต้นเรียนรู้ในบทเรียนนั้นกับความคิดตอนสิ้นสุดการเรียนรู้ในบทเรียนนั้น

ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้สามารถสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

ภาพประกอบ 2 แสดงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้

อ้างอิงจาก : สุวิทย์และอรทัย มุลคำ , 2545: 134

สมบัติ การจนารักพงศ์ (2547 :57-59) เสนอขั้นตอนหลักของกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิดทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ ประกอบด้วย

1. **ขั้นกำหนดปัญหาและสร้างสถานการณ์ให้นักเรียน**
  - 1.1 ครูเสนอปัญหาปลายเปิดนำไปสู่ความอยากรู้อยากเห็นในเรื่องที่ต้องการให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
  - 1.2 ครูกำหนดสถานการณ์ให้นักเรียนแก้ปัญหาหรือหาคำตอบในรูปแบบของใบงาน
2. **ขั้นออกแบบวางแผนคิดแก้ปัญหาในกลุ่มย่อยพร้อมสรุป วิธีและผลการแก้ปัญหาให้ได้สมบูรณ์**
  - 2.1 นักเรียนเข้ากลุ่มย่อยตามการเรียนรู้แบบร่วมมือแต่ละแบบที่หลากหลาย แยกตามลักษณะเนื้อหา และตามจุดประสงค์ของผู้สอน เช่น เนื้อหาที่สามารถแบ่งศึกษาย่อย ๆ หลายส่วนได้

ใช้โครงสร้าง Jigsaw เนื้อหาที่เป็นความรู้ความยากแก่การทำความเข้าใจ ใช้โครงสร้าง TGT และ เนื้อหาสามารถแบ่งศึกษาย่อย ๆ หลายส่วนได้ตามต้องการให้นักเรียนเลือกศึกษาตามความสามารถ หรือความสนใจใช้โครงสร้าง GI

2.2 นักเรียนใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์ แก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ครูกำหนดให้ เริ่ม ด้วยเลือกปัญหาที่ต้องการทราบ ตั้งสมมติฐานสำหรับปัญหานั้น ออกแบบวิธีการทดลองเพื่อ ตรวจสอบสมมติฐานนั้น ทดลอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการอภิปรายผลการทดลองและสรุปผลการ ทดลองให้สมบูรณ์ โดยสรุปเป็นองค์ความรู้ภายในกลุ่มย่อยให้สมบูรณ์

3. ขั้นสะท้อนความคิดของกลุ่มตนออกมาให้นักเรียนในชั้นฟัง

3.1 ครูสุ่มตัวแทนนักเรียนแต่ละกลุ่ม เสนอวิธีการและกระบวนการแก้ปัญหา ผล การแก้ปัญหา พร้อมทั้งข้อสรุปของกลุ่มย่อยที่ได้

3.2 นักเรียนทั้งชั้นฟังการนำเสนอ พร้อมคิดวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับวิธีการและ กระบวนการ พร้อมทั้งข้อสรุปของกลุ่มเพื่อนกับกลุ่มของตน

4. ปรับแนวความคิดของนักเรียนที่หลากหลายหรือไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยครูและ นักเรียนช่วยกัน

4.1 ครูให้นักเรียนทั้งชั้นช่วยกันสรุปวิธีการกระบวนการแก้ปัญหา ที่สามารถ แก้ปัญหาหรือสถานการณ์ได้ทุกวิธีการและข้อสรุปที่สมบูรณ์

4.2 ครูช่วยเสริมวิธีการ กระบวนการและองค์ความรู้เพิ่มเติมให้สมบูรณ์

5. ประยุกต์ความคิดรวบยอดนั้นกับสถานการณ์ใหม่และประเมินผลพร้อมในขณะสอน

5.1 ครูกำหนดสถานการณ์ใหม่ให้นักเรียนกลุ่มย่อยช่วยกันคิดแก้ปัญหาจากองค์ ความรู้ใหม่ที่ได้

5.2 นักเรียนแต่ละคนทำแบบทดสอบย่อย

ชนาธิป พรกุล (2544 :15-18) เสนอขั้นตอนใช้สำหรับฝึกผู้เรียนเป็นกลุ่มให้รู้กระบวนการ สร้างความรู้ด้วยตนเอง แบ่งเป็น 4 ขั้นหลัก ดังนี้

1. ขั้นดึงข้อมูลหรือประสบการณ์เดิมของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนย้อนระลึกถึงสิ่งที่เคย เรียน และเป็นโอกาสให้ผู้สอนได้ทราบพื้นฐานความรู้เดิมของผู้เรียน โดยให้ผู้เรียนวางแผนเล่าหรือ เขียนข้อมูลหรือประสบการณ์ที่เคยได้รับเกี่ยวกับเรื่องให้ผู้สอนกำลังจะสอน

2. ขั้นแสวงหาความรู้ จุดประสงค์เพื่อให้ผู้เรียนรวบรวมข้อมูลใหม่ที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง ที่ต้องการจะศึกษาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย โดยให้ผู้เรียนวางแผนแสวงหา ความรู้ โดยกำหนดวิธีการศึกษาข้อมูล แหล่งข้อมูล วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีจัดกระทำข้อมูล และการมอบหมายหน้าที่สมาชิกในกลุ่ม วิธีนี้อาจแบ่งเป็นกิจกรรมย่อย ๆ

3. **ขั้นนำข้อมูลเดิมมาสัมพันธ์กับข้อมูลใหม่ จุดประสงค์ เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลเดิมและข้อมูลใหม่ แล้วจัดข้อมูลทั้งหมดให้เป็นระบบ ด้วยการให้ผู้เรียนนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ โดยทำกิจกรรมต่อไปนี้**

- 3.1 สืบหาข้อมูลทั้งหมดทั้งข้อมูลเดิมและข้อมูลใหม่ แล้วบันทึกรายการข้อมูล
- 3.2 ตั้งเกณฑ์ในการจำแนกข้อมูลตามความรู้หรือประสบการณ์ที่เคยมี
- 3.3 จัดหมวดหมู่ข้อมูลเป็นประเภทตามเกณฑ์
- 3.4 ศึกษาความสัมพันธ์ของข้อมูลทุกประเภทสรุปข้อมูลทั้งหมดเป็นเรื่องเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม Driver, (1986 อ้างถึงในสุนีย์ คล้ายนิล ,2542 :11-12) เสนอว่าสามารถสอนโดยวิธีนี้ได้ และได้เสนอวิธีการสอนแบบคอนสตรัคติวิสต์ ไว้เป็น 5 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 คือการเตรียมนักเรียนให้สนใจในเรื่องที่จะศึกษากันในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งหรือประเด็นใดประเด็นหนึ่ง (Orientation) อาจเรียกว่าเป็นระยะวางแผนการสอนก็ได้

ระยะที่ 2 เป็นระยะที่ดึงความรู้เดิมของเด็กออกมา (Elicitation) ระยะนี้ครูจะต้องช่วยให้นักเรียนรู้ว่าในเรื่องนั้นๆ มีความรู้เดิมอะไรอยู่ เพื่อครูจะได้รู้ว่าเด็กจะรู้อะไรมาบ้าง ถูกหรือผิดอย่างไร

ระยะที่ 3 เป็นการทำให้เด็กเริ่มรู้ว่าในความรู้หรือความคิดของเขานั้นๆ ยังมีความรู้อย่างอื่น หรือมีความหมายอย่างอื่นที่ไม่เหมือนกับสิ่งที่เขายึดถืออยู่ เด็กจะเริ่มสำรวจตรวจตราแนวคิดหรือความหมายของตนด้วยจิตที่วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจาร์ณ แล้วจึงปรับเปลี่ยน หรือขยายความคิดเดิมออกไปครอบคลุมความรู้ใหม่ และในที่สุด คือเอาความรู้/แนวคิด/ความหมายใหม่แทนของเดิมหรือสร้างใหม่ (Restructuring) ระยะนี้เป็นหัวใจของการเรียนการสอนในระยะสร้างใหม่นี้ ไครเวอร์ ได้เสนอไว้ 4 ขั้นตอนด้วยกันคือ

1. การสร้างความชัดเจน และแลกเปลี่ยนความคิด (Clarification and Exchange)
2. เข้าสู่สถานการณ์ขัดแย้ง (Expose to Conflict Situation)
3. สร้างความคิดใหม่ (Construction of new ideas)
4. ประเมินความคิดใหม่ (Evaluation)

ระยะที่ 4 เป็นการประยุกต์ (Application) แนวคิดหรือความรู้ที่สร้างใหม่ไปเชื่อมโยงกับสถานการณ์อื่นหรือความรู้เรื่องอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่ 5 ทบทวน (Review) เพื่อให้ผู้เรียนสะท้อนออกมาให้ทราบว่า ความคิด หรือความรู้ของเขา เปรียบเทียบกับแนวคิดเดิมที่เด็กเคยมีมานั้น มีการเปลี่ยนแปลงไป

เนื่องจากแนวคิดทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ ไม่มีแนวปฏิบัติหรือวิธีการสอนอย่างเฉพาะ

เจาะจง ดังนั้น นักการศึกษาโดยเฉพาะนักวิทยาศาสตร์ศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มแรกที่นำแนวคิดของ ทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ นี้มาใช้ จึงได้ประยุกต์ใช้วิธีสอนต่าง ๆ ที่มีเสนอไว้แล้ว และพบว่า มีวิธีการสอน 2 วิธีที่ใช้ประกอบกันแล้วช่วยให้แนวคิดของ “Constructivism” ประสบความสำเร็จในการเรียนการสอน คือ การเรียนรู้ด้วยการสืบสวน และการเรียนแบบร่วมมือ (ทิสนา แคมมณี, 2544) สำหรับในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเรียนการสอนแบบร่วมมือ โดยให้ผู้เรียนระดมสมอง ช่วยกันคิดแก้ปัญหาเป็นกลุ่มประกอบด้วยขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ครูแบ่งกลุ่มนักเรียน กลุ่มละ 4-6 คน
2. ส่งตัวแทนนักเรียนภายในกลุ่มเพื่อหยิบฉลากเลือกหัวข้อเพื่อระดมสมองเพื่อช่วยการคิดแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่ครูกำหนดในแต่ละเรื่อง
3. ให้นักเรียนส่งตัวแทนสรุปหน้าชั้นเรียนให้เพื่อน ๆ ฟัง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ของกรมิวิชาการ ตามขั้นตอนของการเรียน ดังต่อไปนี้

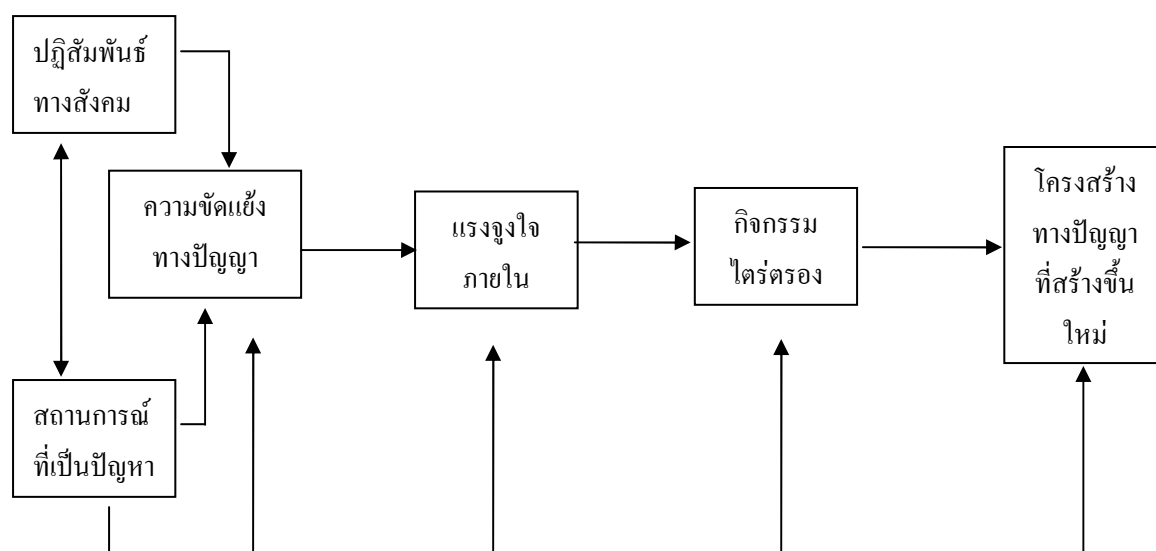
1. ขั้นปฐมนิเทศ ครูสร้างเป้าหมายในการเรียนรู้ในเนื้อหาที่กำหนด เพื่อให้ นักเรียนมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้
2. ขั้นทำความเข้าใจ ให้ผู้เรียนรวบรวมความเข้าใจที่มีอยู่เดิม และรวบรวมข้อมูลใหม่ที่ต้องการศึกษาจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น ให้ผู้เรียนตั้งคำถาม และตอบคำถามด้วยตนเอง เป็นต้น
3. ขั้นจัดโครงสร้างแนวคิดใหม่ สร้างความคิดรวบยอดที่ยังไม่สมบูรณ์ของผู้เรียนขึ้นใหม่ โดยผู้สอนวินิจฉัยความเข้าใจผิดของผู้เรียน ซึ่งสามารถทำได้โดยการซักถามผู้เรียน หรือให้ผู้เรียนวางแผนคิดแก้ปัญหาจากสถานการณ์ที่ครูกำหนด ผู้สอนอาจเสริมวิธีการ กระบวนการ และองค์ความรู้เพิ่มเติมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น
4. ขั้นการนำแนวความคิดไปใช้ ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนนำแนวความคิดของตนเองไปใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่หลากหลายทั้งที่คุ้นเคยและแปลกใหม่
5. ขั้นทบทวนหรือเปรียบเทียบความรู้ ผู้สอนให้ผู้เรียนสะท้อนตนเองว่าแนวความคิดของตนได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร โดยให้เปรียบเทียบแนวความคิดเดิมที่มีมาก่อนกับแนวความคิดที่สร้างขึ้นใหม่

1.8 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ (Constructivism)

สุวิทย์และอรรถัย มูลคำ, (2545 : 129) ได้กล่าวถึงการจัดการกระบวนการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีสร้างสรรค้ความรู้ ไว้ดังต่อไปนี้

ผู้สอนมีหน้าที่จัดการให้ผู้เรียนขยายโครงสร้างทางปัญญา (สร้างความรู้) โดยมีสมมุติฐานดังนี้

1. นำเสนอสถานการณ์ที่เป็นปัญหาซึ่งมีปฏิสัมพันธ์ต่อสังคมและตัวผู้เรียนเอง ก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญา
2. ความขัดแย้งทางปัญญาเป็นแรงจูงใจให้เกิดกิจกรรมการคิดไตร่ตรองเพื่อสร้างความรู้ที่จะจัดความขัดแย้งนั้น
3. การคิดไตร่ตรองบนพื้นฐานของประสบการณ์และโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิมภายใต้การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมจะกระตุ้นให้มีการสร้างโครงสร้างทางปัญญาเกี่ยวกับสิ่งนั้นขึ้นมาใหม่

ประสบการณ์และโครงสร้างทางปัญญาที่มีอยู่เดิมแผนภูมิ

ภาพประกอบ 3 แสดงกระบวนการสร้างองค์การความรู้ตามแนวคิดของปรัชญาสร้างสรรค้ความรู้

อ้างอิงจาก : สุวิทย์และอรรถัย มูลคำ , 2545 : 129

จากแผนภาพนี้ จะเห็นได้ว่าสาระสำคัญของวงจรการสร้างความรู้ตามแนวคิดของทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ คือความขัดแย้งทางปัญญา ดังนั้น หน้าที่หลักของครูในแนวคอนสตรัคติวิสต์ จึงได้แก่การหากวิธีกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความขัดแย้งทางปัญญาอันเป็นองค์ประกอบหลักในการนำมาซึ่งองค์ประกอบอื่นในวงจรการสร้างความรู้ของนักเรียน และ โครงสร้างทางปัญญาที่นักเรียนสร้างขึ้นใหม่จะทำหน้าที่ทางปัญญาที่มีอยู่เดิมสำหรับปัญหาใหม่ต่อไป

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน
คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ ทำเป็น คิดเป็น
และใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต
3. มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์
ความรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม
4. ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทจากผู้บอกความรู้มาเป็นผู้อำนวยความสะดวก โดยการจัด
บรรยากาศ สภาพแวดล้อม
5. วางแผนการจัดกิจกรรม
6. สื่อการเรียน
7. ให้ความช่วยเหลือผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และสร้างความรู้
8. กระตุ้นผู้เรียนโดยการตั้งคำถาม
9. ให้กำลังใจ
10. ประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน
11. ให้ข้อมูลย้อนกลับ
12. ผู้สอนเรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียนจากกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อและแหล่งวิทยาการ
ต่าง ๆ
13. ใช้วิธีการที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน โดยเน้นการประเมินตามสภาพจริง
นอกจากนี้ สุรางค์ โคว์ตระกูล (2541 : 211) ได้กล่าวถึงแนวการจัดการเรียนการสอนโดย
ใช้แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรค์ความรู้ (Constructivism) ว่ามักจะเริ่มต้นด้วยการตั้งปัญหา ซึ่งครู
อาจจะเป็นผู้ตั้งหรือมาจากนักเรียน และมีครูและนักเรียนช่วยกันคิดแก้ปัญหา โดยครูเป็นผู้แนะแนว
หรือช่วยเหลือ ซึ่งเป็นวิธีที่รู้จักกัน โดยทั่วไปว่าเป็นวิธี “Top-down” ดังนั้นการสอนตามแนวคิดนี้จึง
มักจะเป็นการสอนด้วยการค้นพบ การทดลอง ซึ่งใช้ได้ทุกวิชา ตั้งแต่วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และ
สังคมศาสตร์ เป็นต้น พื้นฐานความคิดของแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรค์ความรู้คือ การเรียนรู้เน้น
การค้นพบแม้ว่าการสอนจะเป็นแบบการรับ ก็จะเน้นการรับอย่างมีความหมาย โดยใช้การรู้ คิด
รวบรวมหรือจัดข้อมูลด้วยความเข้าใจของตนเอง และเก็บไว้ในความทรงจำและสามารถคิดค้น
ขึ้นมาใช้ใหม่

1.9 บทบาทผู้เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้

วาริรัตน์ แก้วอุไร,(2541:55-61) กล่าวถึงบทบาทของผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ตามแนวคิดทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ โดยมีผู้เกี่ยวข้อง และบทบาทดังนี้

1.9.1 ผู้เรียน

ผู้เรียน เป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงในการจัดการศึกษาตามแนวคิดทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ ซึ่งผู้เรียนควรมีบทบาทในการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ดังนี้

1. มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาว่ามีความหมายและมีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต
2. ตั้งเป้าหมายและวางแผนการศึกษาให้เหมาะสมกับความถนัดและความสามารถของตนเอง
3. รู้วิธีการเรียนรู้ มีทักษะชีวิต รวมทั้งสามารถปรับเปลี่ยนได้เมื่อมีความจำเป็น
4. เข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น
5. มีการประเมินตนเองรวมทั้งจะต้องพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ

1.9.2 ผู้สอน

ผู้สอน เป็นบุคคลสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยครูผู้สอนควรมีบทบาทดังนี้

1. เป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการเรียนรู้จัดทรัพยากรการเรียนรู้และสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้
2. ปรับเปลี่ยนบทบาทในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้จัดการการเรียนรู้ (Learning Manager) ด้วยบทบาทต่อไปนี้

2.1 วางแผนการสอนและเตรียมการจัดกิจกรรม (Planning and Preparing) โดยผู้สอนจะต้องมีการวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยเขียนเป็นแผนการเรียนการสอนไว้ มีการเตรียมผู้เรียน สื่อวัสดุอุปกรณ์ เนื้อหาสาระ และสถานที่ที่จะจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ให้พร้อม โดยควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนและเตรียมการ โดยการแนะนำช่วยเหลือของผู้สอน

2.2 ร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนร่วมกับผู้เรียนตามแผนที่ได้กำหนดไว้ โดยเปิดโอกาส และให้อิสระแก่ผู้เรียนที่จะคิด แสดงความคิดเห็น และเรียนร่วมกัน ผู้สอนจะเป็นผู้กระตุ้น แนะนำ ช่วยเหลือ ตามวาระและโอกาสที่เหมาะสม และลดบทบาทของการสอนให้ลด

น้อยลงแต่พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เรียน ได้ทำกิจกรรมและเรียนรู้ด้วยตนเองภายใต้การแนะนำและช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ ช่วยพัฒนาผู้เรียน ช่วยตกแต่งความรู้ของผู้เรียนให้สมบูรณ์ของผู้สอนให้เรียนอย่างมีความสุข มีอิสรภาพ ให้ความรักและความมั่นคงทางอารมณ์แก่ศิษย์

2.3 เสนอแนะกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยผู้สอนจะต้องหายุทธวิธีที่จะช่วยชี้แนะวิธีการอันจะช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ โดยอาจจะเสนอเป็นเพียงทางเลือกหนึ่ง แล้วให้ผู้เรียนร่วมกันคิดและกำหนดขั้นตอนที่เรียนรู้ให้เป็นกระบวนการเรียนรู้ของตัวเอง

2.4 เสนอแนะแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ การเสนอแหล่งในการค้นคว้า รายชื่อหนังสือ บุคคล สถานที่ รายการวิทยุ โทรทัศน์ วัสดุทัศน ซึ่งผู้สอนอาจเป็นผู้ประสานงานในการติดต่อวิทยากร หรือแหล่งความรู้ให้

2.5 กระตุ้นให้คิดและทำงานร่วมมือกันและแข่งขันกันปฏิบัติ โดยผู้สอนควรสนับสนุนการปฏิบัติกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่มเน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการกลุ่มในการปฏิบัติงานเน้นการสังเกต สะท้อนสิ่งที่สังเกตได้ แล้วนำข้อมูลเหล่านั้นมาวางแผนการปฏิบัติลงมือปฏิบัติ แล้วประเมินผลการดำเนินงานตามมติกลุ่ม เพื่อฝึกทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่นและแข่งขันกับกลุ่มอื่น นำไปสู่การเข้าใจในความสมดุลของการแข่งขันและร่วมมือกันทำงาน

2.6 ร่วมประเมินผล โดยผู้สอนจะต้องมีการตรวจสอบการปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นของผู้เรียน เก็บรวบรวมผลระหว่างการศึกษาเพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลในการปรับปรุงคุณภาพการเรียนรู้ และร่วมกันประเมินขั้นสุดท้ายว่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ มีข้อที่จะต้องปรับปรุง รวมทั้งมีผลกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ หรือไม่อย่างไร เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ

2.7 การนำความรู้และทักษะไปใช้ในชีวิตประจำวัน ผู้สอนจะต้องคอยกระตุ้นให้ผู้เรียนระลึกถึงสิ่งที่ได้ปฏิบัติกิจกรรมไป ว่าการปฏิบัติกิจกรรมแต่ละครั้งการเรียนรู้ที่เขาได้รับมีอะไรบ้าง โดยให้ผู้เรียนบอกถึงความรู้ ความคิด และทักษะที่ได้รับมีอะไรบ้างเชื่อมโยงสู่วิถีชีวิตในชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งเสนอแนะถึงข้อปฏิบัติที่จะนำไปใช้ชีวิตจริงได้อย่างมีความหมายต่อชีวิตของตนเองและชุมชน

2.8 ประสานงานเพื่อจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องเกิดจากบทบาทความร่วมมือกันรับผิดชอบจากหลาย ๆ ฝ่าย ทั้งผู้ปกครอง ชุมชน องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน โรงงาน กลุ่มอุตสาหกรรม นายจ้าง ฯลฯ ดังนั้น ผู้สอนจะต้องทำหน้าที่เป็น ผู้ประสานและสร้างความเข้าใจร่วมกัน

3. จะต้องใช้ยุทธวิธีสอนเพื่อให้ผู้เรียน ได้มีโอกาสที่จะสะท้อนความคิด สร้างความหมาย และกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงมโนทัศน์ที่มีอยู่เดิม ซึ่งได้แก่

- 3.1 การกระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดของตนเองให้ปรากฏ
- 3.2 นำเสนอเหตุการณ์ที่ท้าทายความคิดของผู้เรียน
- 3.3 กระตุ้นกระบวนการสร้างสมมติฐานและการตีความหมายข้อมูลที่

หลากหลาย

3.4 ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสำรวจทางเลือกที่หลากหลายเหล่านี้ด้วยวิธีการต่าง ๆ โดยใช้การอภิปรายในกลุ่มย่อย การอภิปรายในกลุ่มใหญ่

3.5 ให้ผู้เรียนมีโอกาสที่จะใช้ความคิดใหม่ ๆ ในสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อว่าผู้เรียนจะได้ชื่นชมในความสามารถของตนเอง

4. ให้ข้อมูลย้อนกลับ เพื่อให้ผู้เรียนได้ทราบผลการปฏิบัติของตนจะได้นำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นรู้จักผู้เรียนแต่ละคนและเข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลรวมทั้งเข้าใจถึงธรรมชาติและปัญหาของเด็กแต่ละคน

5. มีหน้าที่พัฒนาผู้เรียนให้มีการคิดที่มีคุณภาพ

6. รั้งงานในหน้าที่การสอน พัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นครูมืออาชีพ พยายามคิดหาวิธีการต่าง ๆ ที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และปฏิบัติตนให้เป็นต้นแบบที่ดีแก่ผู้เรียนทั้งในด้านความประพฤติและการเรียนรู้

8. ควรปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงสุดตามศักยภาพที่ควรจะเป็นไปได้

9. ควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนการสอน

10. ควรสร้างแรงจูงใจ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนพิจารณาในสิ่งที่ถูกต้องจากสิ่งเร้าและความหมายที่หลากหลายและเป็นไปได้ของบทเรียน

11. เป็นผู้วินิจฉัย ค้นหาความคิดที่ผู้เรียนนำมาใช้ในการเรียนและจัดหาโอกาสในระหว่างการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดและสื่อความหมายความคิดของตนเองออกมา โดยผู้สอนจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ฟังที่ดี

12. เป็น “ผู้ชี้แนวทาง” โดยผู้สอนจะต้องช่วยให้ผู้เรียนได้สร้างความหมายและคำอธิบายด้วยตนเอง และจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนายุทธวิธีสำหรับกระบวนการจัดการสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ โดยชี้ถึงความไม่แน่นอนของความคิดของผู้เรียน ท้าทายให้พิจารณาเป็นไปทั้งหมด และแสดงให้ผู้เรียนเห็นว่าจุดไหนที่เขาหลงข้อสรุปเกินกว่าหรือน้อยกว่าความเป็นจริง บทบาทนี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เชื่อมโยงความคิดเดิมที่มีอยู่แล้วกับความคิดใหม่เพื่อสร้างเป็นความหมายและความเข้าใจใหม่สำหรับผู้เรียนเอง

1.9.3 ผู้บริหาร

ผู้บริหารเป็นบุคคลที่สำคัญยิ่งในการจัดการศึกษาควรมีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเองได้ดังนี้

1. มีภาวะความเป็นผู้นำที่มุ่งมั่นสร้างระบบคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา
2. มีการกำหนดทิศทางการทำงานและนโยบายที่ชัดเจนมีการปรับปรุงยกระดับมาตรฐาน การกำหนดขั้นตอนการทำงานรวมทั้งคู่มือการปฏิบัติงานให้ทันสมัยอยู่เสมอ ให้เกิดความร่วมมือที่ดีโดยทุกคนมีส่วนร่วมและประสานงานที่ เข้มแข็งทั่วทั้งองค์กร
3. มีการพัฒนาบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการทำงาน พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถในการสร้างการเรียนรู้ ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลตามสภาพจริง จัดสื่อการเรียนการสอน การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการเรียนการสอน
4. ต้องส่งเสริมสนับสนุนด้านนโยบายของโรงเรียน วัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ ตลอดจนบำรุงขวัญกำลังใจแก่ครูและนักเรียนในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งให้ความไว้วางใจ และให้อิสระในการสร้างสรรค์งาน
5. ผู้บริหารจะต้องสนับสนุนการแนะแนวและการวิจัยในห้องเรียน พัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้ปกครอง ชุมชนมีบทบาทที่มีความสัมพันธ์และมีความร่วมมือในการจัดการศึกษาโดยมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้ปกครอง ได้รับข่าวความเคลื่อนไหว ทางด้านการจัดการศึกษาของ โรงเรียนตลอดเวลา รวมทั้งต้องระดมทรัพยากรจากชุมชนมาช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

1.9.4 ผู้ปกครอง

ผู้ปกครองควรมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยมีบทบาทดังนี้

1. ให้ความร่วมมือ สถานศึกษา ผู้สอน ในการรับผิดชอบการเรียนของผู้เรียน รวมทั้งให้การสนับสนุนกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาตามกำลังและความสามารถ
2. ควรจะดูแลเอาใจใส่ให้ความรักความอบอุ่น ส่งเสริมการเรียนรู้ ความเจริญเติบโตและพัฒนาการ ป้องกันปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของผู้เรียน

3. ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในบ้านสอดคล้องกับ โรงเรียน เพื่อพัฒนา ทางด้านจิตใจและสติปัญญาของผู้เรียนอย่างต่อเนื่องสัมพันธ์กัน

1.9.5 คณะกรรมการโรงเรียน

คณะกรรมการ โรงเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา ของโรงเรียนคณะกรรมการโรงเรียนจะต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน กำกับ ดูแล และ ตรวจสอบ การจัดการศึกษาของ โรงเรียน

1.9.6 สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบุคลากร

สถาบันที่เกี่ยวข้องกับการผลิตบุคลากร สถาบันครูที่เป็นแหล่งผลิตครูผู้สอนออกมารับใช้ สังคม คงจะต้องปรับปรุงคุณภาพของครูที่ผลิตออกมาใหม่ โดยเน้นให้นักศึกษาครูเหล่านั้นมี คุณภาพด้านการคิดวิเคราะห์แบบ ตอบโต้ (Reflective Thinking) และการคิดอย่างมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) เพื่อให้พวกเขาสามารถคิดอย่างไตร่ตรองรอบคอบเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้รับ คิดคำนึง การกระทำที่จะนำไปสู่การปฏิบัติของตนในเรื่องของงานในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อย่างมี ประสิทธิภาพ ตามรูปแบบของตัวเองที่ได้มีการคิดวิเคราะห์อย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึง ผลกระทบอันเกิดจากการคิด และการกระทำของตนที่จะทำให้การสอนบรรลุตามที่ได้ตั้ง จุดมุ่งหมายเอาไว้ คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสังคม บริบทโดยรอบ คุณธรรมและจรรยาบรรณใน วิชาชีพ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในสถาบันครูก็จะต้องได้รับการปฏิรูปเสียใหม่ ให้หันมา เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ ผู้เรียนมีส่วนร่วมใน กระบวนการเรียนรู้อย่างสูงสุดและเกิดประสิทธิภาพ เน้นกระบวนการคิด เน้นให้ผู้เรียนไม่รับเอา ข้อมูลและเก็บข้อมูลความรู้เป็นของตนเองทันที แต่จะต้องแปลความหมายของข้อมูลความรู้ เหล่านั้น โดยใช้ประสบการณ์ของตนและมีการเสริมขยาย ตลอดจนมีการทดสอบการแปล ความหมายนั้นของตนด้วยว่าถูกต้อง หรือน่าเชื่อถือหรือไม่ แล้วสร้างแนวทางปฏิบัติเป็นของตนเอง คำนึงถึงผลกระทบจากการคิดและการกระทำของตน รวมทั้งคำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสังคม บริบท โดยรอบ คุณธรรมและจรรยาบรรณในวิชาชีพ

การจัดการเรียนการสอนจะมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้น ทั้งผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม องค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ เอกชน สื่อมวลชน จะต้องเข้ามามีส่วนร่วม ในการคิด ดำเนินการจัดการ ผลักดัน ส่งเสริม สนับสนุน และตรวจสอบการจัดการเรียนการสอนใน สถานศึกษาให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกคน จะต้องช่วยให้เด็กเกิดทักษะในการสร้างสรรค์ความรู้ ไปสู่ การแก้ปัญหา และสร้างสิ่งใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น ควรร่วมมือส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียนดังนี้ (วันเพ็ญ วรรณโกมล , 2542 : 168-173)

1. ช่วยกันสร้างความคิดอิสระ และการสร้างแรงจูงใจภายในตัวผู้เรียน
2. ครูต้องปรับลดจุดเน้นเกี่ยวกับเนื้อหาวิชา และเน้นการประเมินภายในตัวผู้เรียน
3. ครูต้องเปลี่ยนวิธีสอนแบบเดิมๆ ไปสู่การสอนโดยอาศัยแนวคิดทฤษฎีสร้างสรรค์ ความรู้ไม่ว่าหลักสูตรจะเป็นเช่นใด แต่ครูควรบทบาทคือ

3.1 ฟังเสียงของผู้เรียนให้มากขึ้น ทั้งความคิดจากการอภิปรายร่วมกัน

3.2 ครูต้องยอมรับว่าผู้เรียนมีความรู้ และประสบการณ์เดิมมาก่อน เมื่อร่วมกัน กับความสามารถ และศักยภาพของผู้เรียนแล้ว สามารถสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ได้

3.3 ครูตั้งปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นการเปิดประเด็น และ เน้นแนวทางสืบ ค้นความรู้ / ทดลอง / ปฏิบัติ เพื่อให้ได้องค์ความรู้ใหม่มาแก้ปัญหา

3.4 ทำให้ผู้เรียนเข้าใจว่าการสะสมความรู้เป็นเหมือนการอธิบายปรากฏการณ์ ธรรมชาติ คำถามต่าง ๆ ก็จะกลายเป็นความตื่นเต้น ทำท่าย ซึ่งความท้อแท้เหล่านี้จะเป็นสิ่งหล่อ หลอมความสามารถของผู้เรียนที่จะเรียนรู้ และสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ต่าง ๆ บนพื้นฐาน ของโลกที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

นอกจากนี้ วรรณรัตน์ อภินันท์กุล (2546 : 21-27) ยังกล่าวถึงบทบาทของผู้เรียนและผู้สอนตาม แนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ไว้ว่า

ผู้เรียนตามทฤษฎีการสร้างความรู้ มีบทบาทดังนี้ ผู้สร้างความรู้ ผู้คิด และเชื่อมโยงความรู้ ผู้สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ เป็นแหล่งความรู้ เป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ โดยผู้เรียนถือว่าเป็น ส่วนที่สำคัญที่สุดเนื่องจากต้องสร้างความรู้ สร้างความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ด้วยตัวเอง จึงต้องริเริ่มการ สร้างความรู้ตามความสนใจ ความต้องการ และปัญหา

ผู้สอนตามทฤษฎีการสร้างความรู้ มีบทบาทดังนี้ ผู้อำนวยการความสะอาด ผู้ช่วยเหลือ ผู้ แนะนำ ผู้มีส่วนร่วม ผู้วินิจฉัย ผู้ชี้แนวทาง ผู้ตอบสนอง ผู้ให้กำลังใจ เป็นผู้เรียน นักทดลอง นักวิจัย นักจูงใจ โดยจะต้องกระตุ้น ส่งเสริม เสนอแนะ และยอมรับผู้เรียน ด้วยจัดหาข้อมูล รับ ฟังความคิดเห็น และให้เวลาปรึกษาพร้อม ๆ กับการสร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุน ให้มีอิสระและมีปฏิสัมพันธ์ และจะต้องเข้าใจผู้เรียนและการสร้างความรู้โดยที่มีจุดเน้นในการดึง เอาความรู้เดิมของผู้เรียนออกมา

Saunders (1992 : 137) ได้เสนอบทบาทของครูและนักเรียนตามทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ไว้ดังนี้

1. ครูไม่สามารถถ่ายทอดความรู้ทุกอย่างออกมาโดยการบรรยาย
2. นักเรียนสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้ปัญญา
3. ครูไม่สามารถเปลี่ยน โครงสร้างทางสติปัญญาได้ แต่นักเรียนสามารถเปลี่ยนแปลง โครงสร้างทางสติปัญญาได้เอง
4. ครูสามารถช่วยนักเรียนในการปรับ โครงสร้างสติปัญญาได้โดยการจัดสถานการณ์
5. ครูสามารถกระตุ้นด้วยคำพูด ส่วนความรู้ถูกสร้างสรรค์ด้วยตัวนักเรียนเอง

Books and Brooks ได้เสนอแนะวิธีการในด้านการบริหารเพื่อสร้างครูให้เป็นผู้ที่มีแนวปรัชญาสร้างสรรค์ดังต่อไปนี้ (เสาวนีย์ เกรียร์และมัลลิกา ชวนะเดมิย์ ,2542)

1. จัดให้การศึกษาแก่ผู้เป็นครูและการให้การศึกษาแก่ครูในระหว่างประจำการ โดยใช้หลักการ และแนวทางปฏิบัติทางด้านแนวปรัชญาสร้างสรรค์
2. งดการใช้ข้อสอบมาตรฐานและทำให้การสอบมีความหมายต่อผู้เรียน
3. เน้นการใช้ทรัพยากรในด้านการพัฒนาครูแทนที่จะใช้ในการผลิตหนังสือและ

คู่มือปฏิบัติงาน

4. ยกเลิกการใช้คะแนนเป็นตัวอักษรหรือตัวเลข
5. จัดกลุ่มศึกษาหลักการของการพัฒนามนุษย์ขึ้นในโรงเรียน
6. จัดให้มีสัมมนาด้านการเรียนการสอนแก่ผู้บริหารและคณะกรรมการโรงเรียน

ตาราง 1 เปรียบเทียบบทบาทของผู้เรียนและผู้สอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้

บทบาทผู้เรียน	บทบาทผู้สอน
<p>1. ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง ผู้คิด และเป็นผู้เชื่อมโยงความรู้ เป็นผู้สร้างกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างกระตือรือร้น</p> <p>2. ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง</p> <p>3. ผู้เรียนต้องมีวิธีการเรียนรู้ มีทักษะชีวิต รวมทั้งสามารถปรับเปลี่ยนได้เมื่อมีความจำเป็น</p> <p>4. ผู้เรียนควรตั้งเป้าหมายและวางแผนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับความถนัดและความสามารถของตนเอง</p> <p>5. ผู้เรียนควรมีการประเมินตนเองเพื่อพัฒนาตนเองให้ก้าวหน้าอยู่เสมอ</p>	<p>1. ผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก ผู้ช่วยเหลือผู้แนะนำ ผู้ให้กำลังใจ และให้คำปรึกษาแก่ผู้เรียนในกรณีที่นักเรียนไม่เข้าใจในบทเรียน</p> <p>2. ผู้สอนเป็นนักจูงใจ โดยจะต้องกระตุ้นส่งเสริมให้นักเรียน ยอมรับผู้เรียนด้วยการจัดหาข้อมูล รับฟังความคิดเห็นของผู้เรียน</p> <p>3. สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่สนับสนุนให้มีอิสระต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน และพยายามสร้างความรู้โดยมีจุดเน้นในการดึงเอาความรู้เดิมของผู้เรียนออกมา</p> <p>4. ผู้สอนต้องหา ยุทธวิธีที่จะช่วยชี้แนะ เพื่อให้ผู้เรียนรู้ได้ตามเป้าหมาย และอย่างมีประสิทธิภาพ</p> <p>5. ครูควรมีการประเมินตัวผู้เรียนเป็นระยะ ๆ เพื่อดูความก้าวหน้าของผู้เรียน</p>

1.11 ข้อดีและข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสร้างสรรค้ความรู้

ข้อดีและข้อจำกัดของการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีสร้างสรรค้ความรู้ มีดังนี้

ข้อดี

- เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเป็นผู้ขยายความรู้ความคิดของตนเองให้กล้าหรือลึกซึ้งด้วยตนเองโดยมีความรู้เดิมเป็นฐาน สอดคล้องกับธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์ซึ่งมักแปลความคิดสิ่งต่างๆจากความรู้เดิม
- นักเรียนมีความเข้าใจในบทเรียนมากขึ้น เนื่องจากนักเรียนมีความเข้าใจในเนื้อหา และเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเอง
- เป็นการเรียนรู้ที่มีความหมาย และเป็นประสบการณ์จริงที่ผู้เรียนได้คิดแก้ปัญหาด้วยตนเองมีความคงทนต่อการเรียนรู้ได้นาน
- เป็นการฝึกให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ด้วยตนเอง และฝึกการเรียนรู้ตลอดชีวิต

5. ครูและนักเรียนมีปฏิสัมพันธ์เป็นอันดี
6. เพิ่มทักษะในการคิดให้นักเรียน

ข้อจำกัด

1. ผู้สอนต้องมีทักษะในการกระตุ้นความคิด ความรู้เดิม การช่วยเชื่อมต่อกnowledge และการช่วยเหลือวินิจฉัยความรู้ความคิดใหม่ที่ผู้เรียนสร้างขึ้นให้มีความสมเหตุสมผล
2. เป็นวิธีการสอนที่ยาก ครูผู้สอนต้องศึกษาวิธีการสอนเป็นอย่างดี และจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ผู้เรียนเข้าใจตรงตามเป้าหมายที่ครูวางแผนไว้
3. นักเรียนที่ไม่เคยมีประสบการณ์เดิม ไม่สามารถเชื่อมโยงความรู้เดิมเข้าสู่ความรู้ใหม่ได้
4. ใช้เวลามากในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูต้องสอนอย่างต่อเนื่อง

1.12 การประเมินผลตามแนวทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้

การประเมินผลการเรียนการสอนตามแนวทางที่จะช่วยให้ผู้เรียนได้สร้างความรู้และการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) ผู้สอนจะต้องพิจารณาถึงชนิดของข้อมูลย้อนกลับที่ตัวผู้สอนและผู้เรียนต้องการทั้งก่อนการเรียนการสอน ระหว่างการเรียนการสอน และหลังการเรียนการสอน ซึ่ง Begg (1991 อ้างถึงในวรรณทิพา รอดแรงคำ, 2541 : 10-11 เสนอไว้ดังนี้

ก่อนการเรียนการสอน

1. ความสนใจของผู้เรียนคืออะไร
2. ความคิดเห็นเดิมของผู้เรียน มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน ก่อนการเรียนการสอนคืออะไร
3. คำถามของผู้เรียนที่น่าจะเกี่ยวกับเรื่องที่จะเรียนมีอะไรบ้าง
4. กิจกรรม (คำถาม) อะไรที่เหมาะสมที่จะตอบคำถามของผู้เรียน

ระหว่างการเรียนการสอน

1. คำถามปัจจุบันของผู้เรียนคืออะไร
2. กิจกรรมการเรียนการสอนได้เน้นคำถามดังกล่าวหรือไม่
3. ความหมายที่ผู้เรียนสร้างขึ้นเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนคล้ายกับความหมายที่ผู้สอนตั้งใจจะให้เกิดขึ้นหรือไม่
4. ผู้เรียนผสมผสานความคิดเข้าด้วยกันอย่างไร ผู้เรียนกำลังคิดถึงอะไร
5. ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะการเรียนที่จะเรียนรู้ เช่น ทักษะการถามคำถาม ทักษะการวางแผน และทักษะการเปลี่ยนความคิดอย่างไร

หลังการเรียนการสอน

1. ความคิดเห็นของผู้เรียนเมื่อเรียนจบแล้วคืออะไร และความคิดเห็นนี้ต่างจากความคิดเห็นที่มีอยู่ก่อนการเรียนการสอนหรือไม่
  2. สิ่งที่จะต้องรายงานหรือบันทึกในใบประเมินผลของผู้เรียนคืออะไร
- การที่ผู้สอนถามคำถามผู้เรียนจะทำให้ผู้สอนได้รับข้อมูลจากผู้เรียนเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะที่มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ส่วนการรายงานผลการเรียนรู้ของผู้เรียน จะรายงานในลักษณะที่ว่า ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรไปแล้วบ้าง มากกว่าที่จะรายงานว่า ผู้เรียนยังไม่รู้อะไร นอกจากนี้ยังให้ผู้เรียนได้ประเมินตนเอง การประเมินที่เกี่ยวกับการเรียนการสอนจะสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้จัดให้กับผู้เรียน

การประเมินผลเพื่อตัดสินการเรียนรู้ ควรจะเป็นดังนี้

1. สิ่งที่เหมาะสมควรเป็นสถานการณ์การแก้ปัญหาหรือเป็นสถานการณ์ที่ผู้เรียนไม่คุ้นเคย
2. ให้ผู้เรียนใช้ทักษะและความเข้าใจอย่างกว้าง ๆ มากกว่าการให้ใช้ความรู้ที่มีอยู่แล้วและสามารถหาได้จากหนังสืออ้างอิงอื่น ๆ
3. เน้นความรู้และประสบการณ์เดิมของนักเรียน
4. รวบรวมความคิดเห็นและการประเมินตนเองของผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเองมากขึ้น
5. เน้นคำถามที่ใช้วิธีการแก้ปัญหาได้หลากหลายมากกว่าคำถามที่มีคำตอบที่ถูกต้องเพียงคำตอบเดียว (วรรณทิพา รอดแรงคำ, 2541 : 10-11)

นอกจากนี้ ทิศนา แคมมณี (2545 : 94-96) ยังได้กล่าวถึงการวัดและประเมินผลการเรียนการสอน โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ไว้ว่า การเรียนรู้โดยใช้แนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ขึ้นอยู่กับความสนใจและการสร้างความหมายที่แตกต่างกันของบุคคล ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะหลากหลาย ดังนั้นการประเมินจึงจำเป็นต้องมีลักษณะเป็น “Goal Free Evaluation” ซึ่งหมายถึงการประเมินตามจุดมุ่งหมายในลักษณะที่ยืดหยุ่นกันไปในแต่ละบุคคล และการประเมินใช้วิธีการหลากหลาย ซึ่งอาจเป็นการประเมินจากเพื่อน แฟ้มผลงาน รวมทั้งการประเมินตนเองด้วย นอกจากนั้นการวัดผลจำเป็นต้องอาศัยบริบท กิจกรรม และงานที่เป็นจริง การวัดผลจะต้องใช้กิจกรรมหรืองานในบริบทจริงด้วย ซึ่งในกรณีที่จะต้องจำลองของจริงมาก็สามารถทำได้ แต่เกณฑ์ที่ใช้ควรเป็นเกณฑ์ที่ใช้ในโลกของความเป็นจริงด้วย

1.13 การประยุกต์ใช้ทฤษฎีในการเรียนการสอน

ทิสนา แคมมณี (2545 : 94-96) กล่าวว่า การนำทฤษฎีการสร้างความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอน สามารถทำได้หลายประการดังนี้

1. ผลของการเรียนรู้จะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างความรู้ (Process of Knowledge construction) และการตระหนักรู้ในกระบวนการนั้น (Reflexive Awareness of that Process) เป้าหมายการเรียนรู้จะต้อง มาจากการปฏิบัติงานจริง (Authentic Tasks) ครูจะต้องเป็นตัวอย่างที่ฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเห็น ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง
2. เป้าหมายของการสอนจะเปลี่ยนจากการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ที่แน่นอนตายตัว ไปสู่การสาธิตกระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย การเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ จะต้องให้มีประสิทธิภาพถึงขั้นทำได้และแก้ปัญหาจริงได้
3. ในการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเป็นผู้มีบทบาทในการเรียนอย่างเต็มตัว ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้จัดกระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ และจะต้องสร้างความหมายให้กับสิ่งนั้นด้วยตนเอง โดยการให้ผู้เรียนอยู่ในบริบทจริง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าผู้เรียนจะต้องออกไปยังสถานที่จริงเสมอไป แต่อาจจัดเป็นกิจกรรมที่เรียกว่า “Physical knowledge activities” ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์ สิ่งของหรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นของจริงและมีความสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถจัดกระทำ ศึกษา วิเคราะห์ สืบค้น วิเคราะห์ ทดลอง ลองผิดลองถูกกับสิ่งนั้น ๆ จนเกิดเป็นความรู้ความเข้าใจขึ้น ดังนั้นความเข้าใจเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากกระบวนการคิดการจัดกระทำกับข้อมูลมิใช่เกิดขึ้นได้ง่าย ๆ จากการได้รับข้อมูลหรือมีข้อมูลเพียงเท่านั้น
4. ในการจัดการเรียนการสอนครูจะต้องพยายามสร้างบรรยากาศทางสังคม- จริยธรรม (Sociomoral) ให้เกิดขึ้น กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องมีโอกาสเรียนรู้ในบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งกิจกรรมทางสังคมถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญของการสร้างความรู้เพราะลำพังกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์ทั้งหลายที่ครูจัดให้หรือผู้เรียนแสวงหามาเพื่อการเรียนรู้ไม่เป็นการเพียงพอ ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การร่วมมือ และการแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิด และประสบการณ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และบุคคลอื่น ๆ จะช่วยให้การเรียนรู้ของผู้เรียนกว้างขึ้น ซับซ้อนขึ้น และหลากหลายขึ้น
5. ในการเรียนการสอน ผู้เรียนมีบทบาทในการเรียนรู้อย่างเต็มที่ (Devries, 1992 : 1-2 อ้างถึงใน ทิสนา แคมมณี ,2545 : 94-96) โดยผู้เรียนจะนำตนเองและควบคุมตนเองในการเรียนรู้ เช่น ผู้เรียนจะเป็นผู้เลือกรูปแบบการเรียนรู้เอง ตั้งกฎระเบียบเอง แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเอง ตกลง

กันเองเมื่อเกิดความขัดแย้งหรือมีความคิดเห็นแตกต่างกัน เลือกผู้ร่วมงานได้เอง และรับผิดชอบในการดูแลรักษาห้องเรียนร่วมกัน

6. ในการเรียนการสอนแบบสร้างความรู้ ครูจะมีบทบาทแตกต่างไปจากเดิม (Devries, 1992 : 3-6 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี ,2545 : 94-96) คือจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ และควบคุมการเรียนรู้ เปลี่ยนไปเป็นการให้ความร่วมมือ อำนวยความสะดวก และช่วยเหลือผู้เรียนในการเรียนรู้ คือการเรียนการสอนจะต้องเปลี่ยนจาก “Instruction” ไปเป็น “Construction” คือ เปลี่ยนจาก “การให้ความรู้” ไปเป็น “การให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ความรู้” บทบาทของครูก็คือ จะต้องทำหน้าที่ช่วยสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดแก่ผู้เรียน จัดเตรียมกิจกรรมการเรียนรู้ที่ตรงกับความสนใจของผู้เรียน ดำเนินกิจกรรมให้เป็นที่สนใจที่ส่งเสริมพัฒนาการของผู้เรียน ให้คำปรึกษาแนะนำทั้งทางด้านวิชาการและด้านสังคมแก่ผู้เรียน นอกจากนั้นครูยังต้องมีความเป็นประชาธิปไตยและมีเหตุผลในการสัมพันธ์กับผู้เรียนด้วย

7. ในด้านการประเมินผลการเรียนการสอน (Jonassen, 1992 : 137-147 อ้างถึงใน ทิศนา แคมมณี ,2545 : 94-96) เนื่องจากการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์สร้างความรู้ด้วยตนเองนี้ ขึ้นกับความสนใจและการสร้างความหมายที่แตกต่างกันของบุคคล ผลการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจึงมีลักษณะหลากหลาย ดังนั้นการประเมินผลจึงจำเป็นต้องมีลักษณะเป็น “goal free evaluation” ซึ่งก็หมายถึงการประเมินตามจุดมุ่งหมายในลักษณะที่ยืดหยุ่นกันไปในแต่ละบุคคล

สมจิตร์ วัฒนกุลตั้ง ,(2542 :19) กล่าวถึงวิธีการสอนที่ครูสังคมนศึกษาสามารถนำมาใช้ให้เกิดผลตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ (Constructivism) ในการจัดการเรียนการสอนวิชา สังคมศึกษา เช่น การสอนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ฯลฯ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นการจัดการเรียนการสอน หรือกิจกรรมใด ๆ หากครูสังคมนศึกษาได้ยึดหลักคิดที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนการสอนและเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองแล้วเชื่อว่าการพัฒนาที่จะเกิดแก่ตัวผู้เรียนอย่างแท้จริง สิ่งสำคัญที่จะคำนึงถึง คือ การที่เราจะต้องพิจารณา คือ การสำรวจคุณสมบัติบทบาทของครูผู้สอนและบรรยากาศของห้องเรียนว่ามีลักษณะส่งเสริมแนวคิดดังกล่าวแล้วมากน้อยเพียงใด บทเรียนตามแนวคิดของครูตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้(Constructivism) มี การเรียนการสอนดังต่อไปนี้

1. Explore (สำรวจ) กระตุ้นให้นักเรียนสังเกต สำรวจ สิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อนด้วย ความอยากรู้อยากเห็น
2. Explain (อธิบาย) ผู้สอนมีปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน เช่น แนะนำ อธิบายซักถามให้เกิดการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3. Expand (ขยายความคิด) ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนคิดในระดับสูง พัฒนาที่กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะการอยู่ร่วมกัน

4. Evaluation (ประเมินผล) ประเมินมโนคติของผู้เรียนในทุก ๆ ด้าน

ในการจัดการเรียนการสอนหากครูตระหนักว่ามีบทบาทเพียงเป็นผู้ช่วยให้นักเรียนสร้างความหมายและอธิบายสิ่งที่ค้นพบด้วยตนเองรวมถึงการจัดบรรยากาศสภาพห้องเรียนที่เอื้อต่อการสร้างความรู้ของนักเรียนแล้วการพัฒนาศักยภาพของเด็กคงบรรลุวัตถุประสงค์ได้ไม่ยาก ดังนั้นหากครูผู้สอนต้องการจะสำรวจตนเองว่ามีความพร้อมมากน้อยเพียงใดในการสร้างบรรยากาศดังกล่าวก็สามารถจะพิจารณาได้

เสาวนีย์ เกรียร์และมัลลิกา ขุนนะเดมิย์ , (2540 : 111 : 112) กล่าวถึงการใช้ทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ในชั้นเรียน ดังต่อไปนี้

1. ครูควรยอมรับและส่งเสริมการริเริ่มและการเป็นตัวของตัวเองของนักเรียน การที่ครูให้การยอมรับความคิดของนักเรียนและส่งเสริมการใช้ความคิดโดยอิสระนั้นจะเป็นการช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาความมีเอกลักษณ์ทางด้านวิชาการเฉพาะตัว นักเรียนที่ตั้งคำถามและประเด็น แล้วทำการวิเคราะห์และหาคำตอบด้วยตนเอง จะเป็นคนที่รับผิดชอบที่จะหาความรู้และแก้ปัญหา

2. ครูควรตั้งคำถามประเภทปลายเปิดและทิ้งช่วงเวลาให้นักเรียนตอบ เพราะความคิดที่ลึกซึ้งต้องใช้เวลา และมักจะเกิดขึ้นจากที่ได้ฟังความคิดและความเห็นของคนอื่น ลักษณะของคำถามลักษณะของคำตอบจากนักเรียนด้วยกัน จะมีส่วนส่งเสริมการเรียนรู้ของนักเรียน

3. ครูควรส่งเสริมความคิดซึ่งมีความซับซ้อนขึ้น ให้สามารถเชื่อมโยงและสรุปความคิดรวบยอดต่าง ๆ โดยการวิเคราะห์ ทำนาย ให้คำอธิบายความคิดของเขาเองได้

4. นักเรียนที่ได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในลักษณะแลกเปลี่ยนกับครูและกับเพื่อนจะพบว่าความคิดของนักเรียนจะเปลี่ยนแปลงหรือมั่นคงขึ้นเมื่อได้ทดสอบความคิดนั้นในสังคม การที่นักเรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเองและได้ยินความคิดของคนอื่น จะช่วยให้นักเรียนจะมีพื้นฐานความรู้เพิ่มขึ้น โดยนักเรียนต้องมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างมีความหมาย

5. ครูควรจัดโอกาสให้นักเรียนได้รับประสบการณ์ที่จะทดสอบข้อสงสัยและกระตุ้นการอภิปราย ถ้าหากให้นักเรียนมีโอกาที่จะทำนายเกี่ยวกับปรากฏการณ์ธรรมชาติ แต่ละคนจะตั้งสมมติฐานไว้แตกต่างกัน ครูที่มีความคิดปรัชญาสร้างสรรค์จะหาโอกาสให้นักเรียนทำการทดสอบสมมติฐานเหล่านั้นจากการอภิปรายประเด็นที่เป็นรูปธรรม

6. ครูควรใช้ข้อมูลดิบจากแหล่งปฐมภูมิให้นักเรียนมีโอกาสเคลื่อนไหวใช้วัสดุ อุปกรณ์ทุกชนิดรวมทั้งสื่อ และประเภทที่มีกระบวนการต้องปฏิสัมพันธ์ (Interactive) ครูที่ยึดแนวทางของปรัชญาแห่งการสร้างสรรค์จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนในสภาพแห่งความเป็นจริง และสนับสนุนให้สามารถที่จะเชื่อมโยงปรากฏต่าง ๆ โดยใช้ความคิด

การเปรียบเทียบห้องเรียนที่มีการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมกับแบบที่เป็นทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ ของวอร์เรนทิพา รอดแรงค้ำ อ้างถึงในสมจิตร วัฒนคุลัง ,(2542 :20) ได้เสนอแนวการเปรียบเทียบไว้ดังนี้

ตาราง 2 การเปรียบเทียบห้องเรียนที่มีการเรียนการสอนแบบดั้งเดิมกับแบบที่เป็นทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้

แบบดั้งเดิม	แบบทฤษฎีสร้างสรรค้ความรู้
ความรู้ภายนอกตัวนักเรียน	ความรู้มีอยู่แล้วภายในตัวนักเรียน
มีครูเป็นศูนย์กลาง	มีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง
นักเรียนเป็นผู้ฟัง	นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
เน้นกิจกรรมเป็นรายบุคคล	เป็นกิจกรรมที่ให้นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน
เรียนแบบแข็งขัน	เรียนแบบร่วมมือ
ค้นหาคำตอบที่ถูกต้อง	ไม่มีคำตอบถูกหรือคำตอบผิด
ขึ้นอยู่กับหนังสือเรียน	นักเรียนเป็นคนสร้างความหมาย
ใช้การสอบเขียนตอบ (paper and pencil test)	ใช้การประเมินตามสภาพจริง (authentic assessment)

Konold (1991,อ้างถึงในไพจิตร สดวกการ,2538 : 32) ได้เสนอแนะให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนได้ดำเนินกระบวนการไตร่ตรองโดยการอภิปรายถึงความเชื่อของตนเองเกี่ยวกับสถานการณ์เฉพาะอย่างหนึ่ง เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนประเมินหรือตรวจสอบความเชื่อของตนเองตามเกณฑ์ต่อไปนี้

เกณฑ์ที่ 1 ความสอดคล้องภายในความเชื่อของตนเอง กับความเชื่อของผู้อื่นในเรื่องเดียวกัน

เกณฑ์ที่ 2 ความสอดคล้องภายในความเชื่อของตนเอง ระหว่างสถานการณ์เฉพาะต่าง ๆ ที่อยู่ในกรอบโครงสร้างความสัมพันธ์เดียวกัน

เกณฑ์ที่ 3 ความสอดคล้องระหว่างความเชื่อกับผลจากการสังเกตในเชิงประจักษ์

ในกระบวนการของการพยายามแสดงความน่าเชื่อถือของความเชื่อหรือความคิดของตนเองต่อกันและกันนั้น นักเรียนจะสำรวจลึกลงไปในความเชื่อของตนเองถึงสถานการณ์อื่นที่อยู่ในกรอบโครงสร้างความสัมพันธ์เดียวกันกับสถานการณ์ที่กำลังอภิปราย และทำการสังเกตให้ประจักษ์ การสำรวจนี้สามารถนำนักเรียนไปสู่การค้นพบความไม่สอดคล้องภายในความเชื่อของตนเองหรือพบความขัดแย้งระหว่างความเชื่อกับการสังเกตในเชิงประจักษ์

1.14 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้

ประวีณา นิลนวล (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้รูปแบบการสอนตามกรอบแนวคิดผู้เรียนสร้างความรู้เองที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความคงทนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแรงจูงใจต่อเนื้อทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 58 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม จำนวน 29 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการสอนตามรูปแบบการสอนตามกรอบแนวคิดผู้เรียนสร้างความรู้เองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ได้รับการสอนตามรูปแบบการสอนตามกรอบแนวคิดผู้เรียนสร้างความรู้เองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) นักเรียนที่ได้รับการสอนตามรูปแบบการสอนตามกรอบแนวคิดผู้เรียนสร้างความรู้เองมีความคงทนของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 4) นักเรียนที่ได้รับการสอนตามรูปแบบการสอนตามกรอบแนวคิดผู้เรียนสร้างความรู้เองมีแรงจูงใจต่อเนื้อทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สมจิตต์ สุวรรณวงศ์ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการจัดสภาพการณ์เสริมความคิดเชิงคุณธรรมสังคมตามแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์ เพื่อพัฒนาวินัยในตนเองของเด็กปฐมวัย จำนวน 10 คน พบว่า 1) การใช้การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ โดยครูใช้คำถามเพื่อให้เด็กสะท้อนความรู้สึกและปัญหาของตนเอง ช่วยให้เด็กคิดหาวิธีแก้ปัญหาด้วยตนเอง และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนเองให้เป็นพฤติกรรมที่จะไม่สร้างปัญหาแก่ตนเองและผู้อื่น พบว่าการใช้การสื่อสารวิธีนี้กับเด็กที่ควบคุมตนเองได้สูงสามารถพัฒนาวินัยในตนเองได้มากกว่าเด็กที่ควบคุมตนเองได้ต่ำ 2) การให้เด็กได้รับผลตามธรรมชาติจากพฤติกรรมที่เด็กกระทำและผลที่สัมพันธ์ และสมเหตุสมผลกับพฤติกรรมที่เด็กกระทำ ร่วมกับการใช้คำถามของครูเพื่อให้เด็กสะท้อนความรู้สึกและปัญหาของเด็ก ช่วยให้เด็กเข้าใจความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่จะไม่สร้างปัญหาแก่ตนเองและผู้อื่น ผู้วิจัยพบว่า การให้เด็กได้รับผลจากพฤติกรรมที่เด็กกระทำ ช่วยให้เด็กที่ควบคุมตนเองได้ต่ำ และ

ควบคุมตนเองได้สูงสามารถพัฒนาวินัยในตนเองให้สูงขึ้นได้ในเวลาที่รวดเร็ว 3) การใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียนเป็นการพัฒนาการสอนอย่างเป็นระบบต่อเนื่องของผู้วิจัยในฐานะครู เริ่มจากการไตร่ตรองแนวคิดคอนสตรัคติวิสต์จนเกิดความชัดเจนดำเนินการสอนและสะท้อนการสอน โดยปรับใช้ความเชื่อที่เกิดจากความเข้าใจในแนวคิดนั้น ช่วยให้ผู้วิจัยพัฒนาความรู้ความเข้าใจในพัฒนาการของเด็ก มีทักษะในการปรับการดำเนินการสอน และเกิดความเชื่อมั่นในการใช้แนวคิดนั้น ทำให้ผู้วิจัยใช้การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ และการให้เด็กได้รับผลตามธรรมชาติจากพฤติกรรมที่เด็กกระทำ และผลที่สัมพันธ์อย่างสมเหตุสมผลกับพฤติกรรมที่เด็กกระทำอย่างต่อเนื่อง ได้อย่างเหมาะสม ส่งผลให้เด็กเกิดการพัฒนาวินัยในตนเอง

พิชญ์ ขำมา (2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการส่งเสริมจริยธรรมทางสังคมตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ ของเด็กอนุบาล โดยใช้การอภิปรายเพื่อแก้สถานการณ์ที่มีข้อขัดแย้งทางจริยธรรม ในนิทานที่มีทางสองแพร่ง จำนวน 32 คน พบว่า 1) หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนจริยธรรมทางสังคมด้านกลวิธีการเจรจาเพื่อหาข้อตกลงร่วมกันระดับ 2 สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 2) หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนจริยธรรมทางสังคมด้านการแลกเปลี่ยนประสพการณ์ร่วมกันระดับ 2 สูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) หลังการทดลอง กลุ่มทดลองมีคะแนนจริยธรรมทางสังคมด้านความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับเพื่อนสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สุภาวดี ต้นดิวัฒนากร (2544 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ เรื่องการคูณการหาร ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนตามแนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์กับวิธีสอนแบบปกติ แบ่งเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 32 คน ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยกระบวนการสอนตามแนวคิดของทฤษฎีคอนสตรัคติวิสต์ สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนด้วยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศิริพร สุวรรณการณ์ (2546 : 91) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการสอนตามรูปแบบการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้ จำนวน 90 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 45 คน ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการสอนตามรูปแบบการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาวิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ได้รับการสอนตามรูปแบบการเรียนรู้แบบสร้างสรรค์ความรู้มีความสามารถในการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์สูงกว่านักเรียนที่ได้รับการสอนตามคู่มือครู อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหา

ทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

Andrews (1995 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับผลของการเรียนรู้ เรื่องกลศาสตร์ และ เจตคติต่อวิทยาศาสตร์ของนักเรียนที่ได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้กับการสอนตามปกติ ซึ่งเป็นการศึกษารายกรณี ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลทั้งด้าน ปริมาณและคุณภาพ ข้อมูลด้านคุณภาพได้มาจากการสัมภาษณ์ การสังเกต การใช้วีดิทัศน์ ข้อมูล ปริมาณได้มาจาก การใช้แบบทดสอบ และแบบวัดเจตคติ ซึ่งพบว่าด้านปริมาณทั้งสองกลุ่มมี คะแนนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ด้านคุณภาพ ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแนวคิด ทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ทำให้นักเรียนมีความสุขสนุกสนานในการเรียน เนื่องจากการมี ปฏิสัมพันธ์ร่วมกัน การลงมือปฏิบัติจริง และได้นำไปใช้ในชีวิตจริง

Steele (1995) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตามทฤษฎีสร้างสรรค์ ความรู้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ ในการวิจัยใช้เครื่องมือ การใช้บันทึกสนาม วิดีทัศน์ เครื่องบันทึกเสียง การสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) เนื้อหาที่ครูจะสอนพิจารณาการเลือก วิธีสอน การวางแผนการสอน ประเมินผู้เรียน และปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียน 2)ครูประถมศึกษา สามารถสอนโดยใช้หลักการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ และสามารถพัฒนารูปแบบ การสอนเป็นรายบุคคลได้ 3) ครูสามารถสร้างสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนมี ความเชื่อมั่นในความคิดของตนเอง

Acker (1996) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการตรวจสอบและแก้ไขมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน เรื่อง ระบบสุริยะ โดยใช้การสอนตามแนวคิดทฤษฎีสร้างสรรค์ความรู้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 114 คน วิธีการวิจัยดำเนินการตรวจสอบมโนทัศน์เดิม และมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อน ทั้งที่เป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่ม จากนั้น ดำเนินการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้ โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ จนกว่านักเรียนจะสามารถตรวจสอบมโนมติที่ คลาดเคลื่อน และสร้างความรู้ที่ถูกต้องในเรื่องระบบสุริยะได้

Enrique and Franciso (1997) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับ โภชนา การของมนุษย์ โดยใช้การสอนตามแนวคอนสตรัคติวิสต์ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ซึ่ง พบว่า นักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรคความรู้มีความเข้าใจและสามารถ นำมาบูรณาการได้ดีขึ้น ส่วนนักเรียนกลุ่มที่ได้รับการสอนตามปกติ โดยครูเป็นผู้บรรยายและเรียน ตามหนังสือเรียน ทำให้นักเรียนมีมโนมติที่คลาดเคลื่อนในเรื่อง โภชนาการของมนุษย์ได้

Walden (1997) ได้ทำการศึกษาผลของความสัมพันธ์ระหว่างครู กับผลสัมฤทธิ์ทางการ เรียนของนักเรียนระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนจำนวน 8 คน ครูจำนวน 2 คน โดย

แบ่งออกเป็นกลุ่มควบคุม ประกอบด้วย นักเรียนจำนวน 4 คน ครูจำนวน 1 คน ดำเนินการสอนตามปกติ และกลุ่มทดลองประกอบด้วยนักเรียนจำนวน 4 คน ครูจำนวน 1 คน ดำเนินการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ การสอบถาม พบว่านักเรียนมีความรู้สึกในทางบวก และทางลบ เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างครู และเพื่อน ซึ่งทำให้นักเรียนรู้สึกง่าย และอาจจะยุ่งยากต่อการเรียนการสอน อย่างก็ตาม การสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ ทำให้นักเรียนได้แสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับความรู้สึก ความเข้าใจ การยอมรับในวัฒนธรรม การกล้าแสดงออก และความสัมพันธ์ในครอบครัว

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญาเงื่อนไข

2.1 ความหมายการทำสัญญาเงื่อนไข

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2549 :206-207) ให้นิยามการทำสัญญาเงื่อนไข (Contingency Contracting) เป็นการตกลงกัน ระหว่างผู้ที่ต้องการจะเห็นพฤติกรรมเปลี่ยนแปลง (เช่น ผู้ปกครองครู หรือผู้ดูแล เป็นต้น) กับผู้ที่เปลี่ยนพฤติกรรม (เด็ก นักเรียน หรือคนไข้ เป็นต้น) โดยที่ข้อตกลงนั้นจะต้องมีการร่างเป็นสัญญาขึ้นมา พร้อมทั้งการเซ็นชื่อของผู้ที่ต้องการจะเห็นพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงและของผู้ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรมด้วย สัญญานั้นจะบอกถึงพฤติกรรมที่จะต้องกระทำ และผลกรรมที่จะได้รับ ผลกรรมก็เป็นไปตามความต้องการของผู้ที่จะเปลี่ยนพฤติกรรม ส่วนพฤติกรรมนั้นก็จะเป็นไปตามความต้องการของผู้ที่ต้องการจะเห็นพฤติกรรมเปลี่ยนแปลง

ประเทือง ภูมิภักทราคม (2540 : 155) การทำสัญญาเงื่อนไข หมายถึง การทำสัญญาระหว่างผู้ที่ต้องการจะปรับพฤติกรรม กับผู้รับการปรับพฤติกรรม โดยกำหนดพฤติกรรมเป้าหมายตัวเสริมแรง และการลงโทษอย่างชัดเจน

พรณี ช.เจนจิต (2545 : 184) กล่าวว่า การทำสัญญาเงื่อนไข เป็นเทคนิคที่นำมาใช้เพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้เพิ่มขึ้น โดยมีทำให้การเสริมแรงภายหลังที่ได้ทำตามสัญญาที่ตกลงกัน ซึ่งสัญญานี้อาจจะเป็นคำพูด หรือเขียนไว้อย่างชัดเจน ระหว่างครูกับนักเรียน แม่กับลูก หรือผู้ให้บริการปรึกษากับผู้มารับบริการ โดยที่ฝ่ายผู้เรียนได้ตกลงที่จะแสดงพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

สรุปได้ว่า การทำสัญญาเงื่อนไข เป็นการทำข้อตกลงร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียน แม่กับลูก หรือผู้ปรับพฤติกรรมที่ต้องการเพิ่มพฤติกรรมที่พึงประสงค์ และลดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์แก่เด็ก โดยร่างสัญญาขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร และมีการให้เสริมแรงภายหลังเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมเป้าหมายเป็นที่ยอมรับของสังคม

การใช้สัญญาเงื่อนไขมีทั้งลักษณะที่เป็นคำพูด (Verbal) และเป็นลายลักษณ์อักษร (Written Statement) แต่ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะใด สัญญานี้ก็จะอยู่ในรูป “ถ้า.....แล้ว.....” ทั้งสิ้น (Alberto and Troumen, 1990 อ้างจาก ประสาท อิศรปริดา , 2538 : 348) ดังตัวอย่าง

ตารางที่ 3 แสดงตัวอย่างการทำสัญญาเงื่อนไข

<p>ตัวอย่างสัญญา</p> <p>วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....</p> <p>สัญญาฉบับนี้เป็นข้อตกลงระหว่าง.....(นักเรียน).....และ.....(ครู).....</p> <p>วันเริ่มต้นของสัญญา.....และวันสิ้นสุดของสัญญา.....</p> <p>สัญญานี้จะได้รับการทบทวนในวันที่.....ข้อความในสัญญามีดังนี้</p> <p>นักเรียนจะ.....(พฤติกรรม).....</p> <p>ครูจะ.....(ตัวเสริมแรง).....</p> <p>ถ้าหากนักเรียนทำตามที่กำหนดตามข้อตกลงนี้แล้ว นักเรียนจะได้รับรางวัลจากครู โดยไม่มีข้อแม้</p> <p>ลงชื่อ.....</p> <p style="text-align: center;">(นักเรียน)</p> <p>ลงชื่อ.....</p> <p style="text-align: center;">(ครู)</p>
--

ไดอะแกรมที่ 3 แสดงตัวอย่างการทำสัญญาเงื่อนไข

(อ้างอิง Alberto and Troumen,1990 อ้างจาก ประสาท อิศรปริดา , 2538 :349)

ในการทำสัญญากับเด็กนักเรียน สารสำคัญของสัญญาจะประกอบด้วยพฤติกรรมของนักเรียน และตัวเสริมแรง หรือผลกรรมที่นักเรียนจะได้รับ ในสัญญาต้องระบุคู่สัญญาวันเริ่มสัญญาไว้อย่างชัดเจน และยินยอมรับเงื่อนไขในสัญญานั้นทั้งสองฝ่าย

2.2 องค์ประกอบในการทำสัญญาเงื่อนไข

Kazdin (1980 : 149 –150 อ้างถึงใน ปฐมา ชุมศรี,2548 : 52-53) กล่าวว่า สัญญาเงื่อนไขที่ดีต้องประกอบด้วยหลัก 5 ประการดังนี้

1. สัญญาต้องระบุรายละเอียดของเงื่อนไขที่แต่ละฝ่ายต้องกระทำ และได้รับเมื่อทำตาม

สัญญาที่ระบุไว้ เช่น ผู้ปกครองต้องการให้ลูกทำการบ้าน และอ่านหนังสือเป็นเวลา 2 ชั่วโมงต่อวัน ขณะเดียวกันลูกต้องการได้เงินไว้ใช้เป็นพิเศษหรือต้องการเวลาติด ๆ ในการดูโทรทัศน์

2. จะต้องระบุพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาซึ่งได้สังเกตไว้แล้วและต้องการเปลี่ยนแปลงชัดเจน นอกจากนี้ยังต้องสำรวจ และระบุตัวเสริมแรงที่จะให้เมื่อเด็กสามารถทำตามสัญญาได้

3. จะต้องระบุตัวเสริมแรงและอัตราที่ให้ ต้องระบุคะแนนที่ได้ และให้การเสริมแรงตามที่ระบุไว้ การบอกคะแนนแก่เด็กตามที่ระบุไว้ นี้ เป็นวิธีการให้ข้อมูลย้อนกลับ (Informative Feedback) ซึ่งเป็นการเสริมแรงที่ทำให้เด็กมีความกระตือรือร้นที่จะทำตามสัญญาที่ระบุไว้

4. จะต้องระบุโทษที่จะได้รับเมื่อไม่สามารถทำตามสัญญาที่กำหนดไว้ โดยจะต้องทำอย่างเป็นระบบ วางแผนรัดกุม และเป็นที่ยินยอมของทั้งสองฝ่าย เพื่อเด็กจะได้ตระหนักว่าเขาจะได้รับผลกรรมที่ไม่พึงปรารถนาเมื่อไม่ทำตามสัญญา

5. จะต้องระบุรางวัลพิเศษ (Bonus) ที่จะให้เมื่อเด็กสามารถกระทำตามสัญญาได้อย่างสม่ำเสมอเป็นระยะเวลาานพอสมควร ซึ่งจะมีประโยชน์ใน โปรแกรมการปรับพฤติกรรมที่ใช้ระยะเวลาาน อาจจะเกิดความเคยชินต่อสัญญา การให้รางวัลพิเศษจะช่วยแก้ปัญหาได้

Twiford (1984 :72-73 อ้างถึงใน ประเทือง ภูมิภักทราคม,2540 155-156) ได้กล่าวว่าสัญญาเงื่อนไขจะต้องประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ประการ ดังต่อไปนี้

1. ในสัญญาต้องระบุให้ชัดเจนว่า แต่ละฝ่ายจะต้องทำอะไร
2. พฤติกรรมเป้าหมายที่กำหนดไว้ในสัญญา จะต้องเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ และบุคคลผู้สัญญาสามารถสังเกตด้วยตนเองได้
3. ในสัญญาต้องระบุโทษที่จะได้รับ เมื่อไม่ปฏิบัติตามสัญญา
4. ระบุโบนัสที่ได้รับถ้าพฤติกรรมที่ต้องการให้กระทำนั้นเกิดขึ้นสม่ำเสมอเป็นระยะเวลาานพอสมควร
5. ระบุการให้การเสริมแรงให้ชัดเจน และอาจระบุถึงการทบทวนเงื่อนไขข้อตกลงใหม่ ถ้าเห็นว่าสมควรแก้ไข

นอกจากนี้ ในการดำเนินการปรับพฤติกรรมโดยใช้เทคนิคใช้สัญญาเงื่อนไขนั้น จะต้องกระทำหลังจากที่ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลพฤติกรรมในระยะเส้นฐานเรียบร้อยแล้ว เช่นเดียวกับเทคนิคการปรับพฤติกรรมอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อให้สามารถประเมินได้ว่าหลังจากการดำเนินการใช้เทคนิคการใช้สัญญาเงื่อนไข พฤติกรรมเป้าหมายเปลี่ยนแปลงไปตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการหรือไม่

2.3 หลักการใช้เทคนิคการทำสัญญาเงื่อนไข

หลักการใช้เทคนิคการทำสัญญาเงื่อนไขให้มีประสิทธิภาพนั้นประเทือง ภูมิภัทราคม (2540 : 155) ได้เสนอไว้ดังนี้

1. ควรทำการเลือกพฤติกรรมที่มีความสำคัญ และเกี่ยวข้องกับตัวผู้ถูกปรับพฤติกรรมให้มากที่สุด
2. ควรเลือกพฤติกรรมเป้าหมายที่มีความเฉพาะเจาะจงเพียงพฤติกรรมเดียว
3. ควรสำรวจตัวเสริมแรงให้ตรงกับความต้องการของผู้รับการปรับพฤติกรรมมากที่สุด
4. การทำสัญญาควรทำเป็นลายลักษณ์อักษรและลงนามยินยอมกันทั้งสองฝ่าย
5. สัญญาควรระบุถึงการแสดงพฤติกรรมที่ดีว่ามีอะไรบ้าง
6. สัญญาจะต้องกำหนดรายละเอียดอย่างชัดเจน และกำหนดการเริ่มต้นและการสิ้นสุด
7. ควรมีการเสริมแรงแต่ละขั้นย่อยๆ เมื่อมีการปฏิบัติตามสัญญา เช่น การเสริมแรงทางสังคม
8. สัญญาสามารถปรับปรุงแก้ไขใหม่ได้ เมื่อสิ้นสุดเวลาที่กำหนด หรือเมื่อพฤติกรรมเป้าหมายได้กระทำสำเร็จไปแล้วในขั้นแรก และจะทำขั้นต่อไป
9. ควรมีการบันทึกพฤติกรรมรวบรวมไว้ และแสดงให้ผู้รับการปรับพฤติกรรมได้ทราบผลการกระทำของตน

2.4 ข้อควรพิจารณาในการใช้เทคนิคการทำสัญญาเงื่อนไข

ในการใช้เทคนิคการทำสัญญาเงื่อนไข มีข้อควรพิจารณาที่สำคัญดังนี้ ประเทือง ภูมิภัทราคม ,(2540:155-156)

1. ผู้รับการปรับพฤติกรรมควรมีส่วนร่วมในการกำหนดเงื่อนไขในโปรแกรมการปรับพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการกำหนดข้อตกลงจะมีผลทำให้ผู้รับการปรับพฤติกรรมปฏิบัติตามมากกว่าที่บังคับให้ทำ
2. ผู้รับการปรับพฤติกรรมและผู้ปรับพฤติกรรมให้สามารถต่อรองกันได้จนทั้งสองฝ่ายพอใจร่วมกัน มีผลทำให้ผลกรรมที่กำหนดไว้ในโปรแกรมการปรับพฤติกรรมเป็นผลกรรมที่บุคคลพึงพอใจ ซึ่งทำให้มั่นใจได้ว่าจะไม่เกิดผลข้างเคียงในทางลบตามมา
3. สัญญาเงื่อนไขที่ตกลงทำกัน สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขได้ตามความจำเป็น ดังนั้น เทคนิคการทำสัญญาเงื่อนไขจึงเป็นเทคนิคการปรับพฤติกรรมที่สามารถยืดหยุ่นได้สูง
4. การทำสัญญาเงื่อนไขมีการระบุเงื่อนไขที่ชัดเจน ทำให้ผู้รับการปรับ

พฤติกรรมรู้ว่าตนควรจะทำพฤติกรรมอย่างไร และจะได้รับผลกรรมอย่างไร

5. การทำสัญญาเงื่อนไข เป็นเทคนิคการปรับพฤติกรรมที่ผู้รับการปรับพฤติกรรมและผู้ปรับพฤติกรรมร่วมมือแก้ปัญหาพฤติกรรมที่เกิดขึ้น จึงค่อนข้างจะมั่นใจได้ว่า โปรแกรมการปรับพฤติกรรมจะได้ผลดี

6. แม้ว่าเทคนิคการทำสัญญาเงื่อนไข จะมีข้อได้เปรียบอยู่หลายประการดังได้กล่าวมาแล้ว แต่เทคนิคการทำสัญญาเงื่อนไข

Kazdin (1980 อ้างถึงในอัจฉรา ธรรมาภรณ์ , 2531 : 122-123) ได้เสนอแนะในการทำสัญญาเงื่อนไขดังนี้

1. ในสัญญากำหนดพฤติกรรมเป้าหมายอย่างชัดเจน นักเรียนมีความเข้าใจแจ่มแจ้งว่า เขาจะต้องทำอะไร อย่างไร แล้วจะได้อะไรเป็นผลตอบแทน วิธีการหนึ่งที่ช่วยให้ทุกคนที่เกี่ยวข้อง (พ่อ-แม่-ครู นักเรียน) เข้าใจตรงกันในเงื่อนไขต่าง ๆ โดยการเขียนสัญญาใช้ภาษาง่าย ๆ ชัดเจน พบว่าสัญญาเงื่อนไขที่เป็นลายลักษณ์อักษรจะดีกว่าสัญญาที่ทำกับปาก เพียงแต่อธิบายกันและรับรู้กันด้วยวาจาเท่านั้น

2. การกำหนดเกณฑ์การให้รางวัลในช่วงแรกนั้น ควรจะกำหนดเกณฑ์ขึ้นต่ำก่อน เพราะจะไม่ทำให้นักเรียนรู้สึกว่ายากลำบากที่จะถึงเกณฑ์การได้รับรางวัล และรางวัลที่ให้นั้น ไม่จำเป็นต้องมากนัก ในช่วงหลัง ผู้ปรับพฤติกรรมสามารถเปลี่ยนเกณฑ์การได้รับรางวัลให้สูงขึ้น

3. ในการให้รางวัล ควรจะต้องยึดหลักเอาไว้เสมอว่า จะให้ก็ต่อเมื่อนักเรียนแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ก่อน แล้วจึงให้รางวัล

4. เมื่อใดที่นักเรียนมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ จะได้รับรางวัลทันทีตามสัญญา

5. เงื่อนไขสัญญาควรจะเป็นทางบวกมากกว่าทางลบ หรือเป็นการกำหนดเงื่อนไขที่ใช้การเสริมแรงทางบวกมากกว่าการเสริมแรงทางลบ ตัวอย่างเช่น ถ้าทำการบ้านเสร็จ ถูกต้องทั้งหมด จะให้กลับก่อนเวลา 2 นาที

2.5 ข้อดีและข้อจำกัดของการทำสัญญาเงื่อนไข

ข้อดีและข้อจำกัดของการใช้สัญญาเงื่อนไข มีดังนี้

2.5.1 ข้อดี

อาภา จันทรสกุล และอัญชัน เกียรติบุตร (2530 : 95-96) ได้กล่าวข้อดีการใช้สัญญาเงื่อนไข ดังนี้

1. การทำสัญญาเงื่อนไขของพฤติกรรมพฤติกรรมช่วยให้ครูและนักเรียนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อกันในการวางระบบของพฤติกรรมทั้งทางด้านการเรียนการสอน และการอยู่ร่วมกัน ครู

ไม่ควรใช้อำนาจแต่ฝ่ายเดียว แต่เป็นการวางแผนร่วมกันระหว่างครูและนักเรียน ทำให้นักเรียนมีแรงจูงใจที่จะปฏิบัติตามเงื่อนไขในสัญญา มากกว่าปฏิบัติตามคำสั่งของครูแต่ผู้เดียว

2. เป็นการฝึกนักเรียนให้รู้จักนำตนเอง (Self-Direction) และให้ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง เนื่องจากผลที่เกิดจากการแสดงพฤติกรรมจะทำให้นักเรียนประเมินตนเองได้ชัดเจน

3. สัญญานี้สามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับเวลา และสภาพการณ์ได้ นอกจากนี้สามารถทำขึ้นใหม่ได้

4. การใช้สัญญาเงื่อนไขพฤติกรรมนี้แม้จะเหมาะที่จะใช้กับเด็กวัยรุ่น แต่ก็สามารถใช้ได้ดีกับเด็กวัยอื่น ๆ แม้แต่เด็กอนุบาลก็ตาม และสามารถใช้ได้กับนักเรียนทั้งเป็นรายบุคคลและเป็นกลุ่ม

สมโภชน์ เอี่ยมสุภาษิต (2549 : 207) กล่าวว่า การใช้สัญญาเงื่อนไขมีข้อดี ดังนี้

1. ทำให้ผู้ที่ถูกปรับพฤติกรรมได้มีส่วนร่วมในการวางแผน และตัดสินใจ ในการดำเนินโปรแกรม ซึ่งทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีกว่าการที่คนอื่น มาเป็นผู้ดำเนินการ โดยที่ตนเองไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

2. การวางแผนเงื่อนไขทั้งการเสริมแรงและการลงโทษนั้น ผู้ที่ถูกปรับพฤติกรรมเป็นผู้ที่กำหนดเอง ทำให้เขาสามารถยอมรับเงื่อนไขผลกรรมได้ดีกว่าการที่ผู้อื่นเป็นผู้กำหนด

3. สัญญาเงื่อนไขนั้นมีความยืดหยุ่น สามารถปรับได้ตามสภาพการณ์ ทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นในระหว่างการดำเนินการได้อย่างทันท่วงที

4. สัญญาเงื่อนไขนั้นมีการระบุเงื่อนไขต่าง ๆ ชัดเจน เป็นเสมือนกฎเกณฑ์ที่ให้นักลกระทำ ทำให้นักลได้รู้ว่าควรจะทำอะไร และไม่ควรทำอะไร

5. เป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคู่สัญญา เพราะจะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลา

2.5.2 ข้อจำกัดของการทำสัญญาเงื่อนไข

ประเทือง ภูมิภักทราคม (2540:155-156) ได้กล่าวถึงข้อจำกัดของสัญญาเงื่อนไขก็คือไม่เหมาะที่จะใช้กับผู้รับการปรับพฤติกรรมที่ไม่สามารถอ่านหนังสือได้ หรือผู้ที่มีความพิการทางสมอง

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการทำสัญญาเงื่อนไข

คาราพร ชื่อเชียรสกุล (2540 : บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคลที่มีต่อพฤติกรรม ตั้งใจเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน สมุทรสาครวิทยาลัย จังหวัดสมุทรสาคร ปีการศึกษา 2539 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีพฤติกรรม ตั้งใจเรียนเปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมาจำนวน 16 คน แบ่ง เป็นกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 กลุ่มละ 8 คน โดยกลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการสัญญาเงื่อนไขเป็นกลุ่ม และ กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นรายบุคคล พบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นกลุ่ม มีพฤติกรรม ตั้งใจเรียนเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ได้รับการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นรายบุคคล มีพฤติกรรมตั้งใจเรียนเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 3) นักเรียนที่ได้รับการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นกลุ่ม และเป็นรายบุคคล มีพฤติกรรมตั้งใจเรียนแตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ชูลิ อยู่ปรัชญา (2540 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นกลุ่มและเป็นรายบุคคล ควบคู่กับ การเสริมแรงแบบต่อเนื่องและแบบเว้นระยะที่มีต่อวินัย ในห้องเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียน วัดตะกล้า เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2538 กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่มีวินัยใน ห้องเรียน ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงมา จำนวน 16 คน ซึ่งได้ มาจากการสุ่มอย่างง่ายจากประชากรแล้วสุ่ม อย่างง่ายอีกครั้งหนึ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 กลุ่มละ 8 คน กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการใช้ สัญญาเงื่อนไขเป็นกลุ่ม ควบคู่กับการเสริมแรงแบบต่อเนื่องและแบบเว้นระยะ และกลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการ ใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นราย บุคคลควบคู่กับการเสริมแรงแบบต่อเนื่องและแบบเว้นระยะ แบบแผน ผลการวิจัย สรุปได้ดังนี้ 1) นักเรียนมีวินัยในห้องเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการใช้ สัญญาเงื่อนไขเป็นกลุ่มควบคู่กับการเสริมแรงแบบต่อเนื่องและ แบบเว้นระยะ 2) นักเรียนมีวินัยในห้องเรียน เพิ่มขึ้นอย่างมีนัย สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 หลังจากได้รับการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นรายบุคคลควบคู่กับการ เสริมแรงแบบต่อเนื่องและแบบเว้นระยะ 3) นักเรียนที่ได้รับการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นกลุ่ม ควบคู่กับการ เสริมแรงแบบต่อเนื่องและแบบเว้นระยะ กับนักเรียนที่ได้รับการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นรายบุคคล ควบคู่กับการ เสริมแรงแบบต่อเนื่องและแบบเว้นระยะ มีวินัย ในห้องเรียนไม่แตกต่างกัน

พรรณี ผุดเกตุ (2541 : 82) ได้ศึกษาผลของการใช้สัญญาการเรียนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสาธิตราชภัฏสงขลา ปีการศึกษา 2541 ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนที่ใช้สัญญาการเรียนสูงกว่าของนักเรียน โดยไม่ใช้สัญญาเงื่อนไข อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 2) ความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่ม

สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนที่ใช้สัญญาการเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

มนตรีพิชัย สุคนธมาน(2543 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการเปรียบเทียบผลของการใช้สัญญาเงื่อนไขและการใช้แรงเสริมทางสังคมต่อพฤติกรรม การเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเทศบาล 1 วัดพระงาม (สามัคคีพิทยา) จังหวัดนครปฐม ปีการศึกษา 2542 ที่ได้รับการประเมินพฤติกรรมการเรียน วิชาภาษาอังกฤษต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 จำนวน 18 คน โดยเลือกห้องเรียนที่มีนักเรียน ได้รับการประเมินพฤติกรรมการเรียนวิชาภาษาอังกฤษต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 25 มากที่สุด มาจำนวน 3 ห้องเรียน สุ่มตัวอย่างแบบง่ายมาห้องเรียนละ 6 คน สุ่มห้องเรียนทั้ง 3 ห้อง เพื่อเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม และกลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มทดลองที่ 1 ได้รับการใช้สัญญาเงื่อนไขต่อพฤติกรรมการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ กลุ่มทดลองที่ 2 ได้รับการใช้แรงเสริมทางสังคมต่อพฤติกรรมการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนที่ได้รับการใช้สัญญาเงื่อนไขมีพฤติกรรมการเรียนวิชา ภาษาอังกฤษสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนที่ได้รับการใช้แรงเสริมทางสังคม มีพฤติกรรมการเรียนวิชาภาษาอังกฤษสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนที่ได้รับการใช้สัญญาเงื่อนไข นักเรียนที่ได้รับการใช้แรงเสริมทางสังคม และนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบปกติ มีพฤติกรรมการเรียน วิชาภาษาอังกฤษที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยที่กลุ่มนักเรียนที่ได้รับการใช้ สัญญาเงื่อนไขมีคะแนนพฤติกรรมการเรียนวิชาภาษาอังกฤษสูงกว่ากลุ่มนักเรียนที่ได้รับการใช้ แรงเสริมทางสังคม และกลุ่มนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนแบบปกติ

สุพัตรา ฤกษ์บ่าย (2544 :บทคัดย่อ) ศึกษาเกี่ยวกับ ผลของการใช้เทคนิคการเรียน แบบร่วมมือและการใช้สัญญาเงื่อนไข เพื่อพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ ของ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนไทยนิคมสงเคราะห์ สำนักงานเขตบางเขน กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2543 ที่มีเขาวนปัญญาระดับปานกลาง และมีผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนวิชาคณิตศาสตร์ตั้งแต่ร้อยละ 50 ขึ้นไป ตามเกณฑ์ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และมีความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 ลงมา จำนวน 40 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลองที่ 1 และกลุ่มทดลองที่ 2 กลุ่มละ 20 คน โดยกลุ่มทดลองที่ 1 ใช้เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือและใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นกลุ่ม และกลุ่มทดลองที่ 2 ใช้เทคนิค การเรียนแบบร่วมมือและการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นรายบุคคล สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล คือ การทดสอบ T-test ผลของการวิจัย สรุปได้ดังนี้ 1) นักเรียนที่ใช้เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือและการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นกลุ่ม มีความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์เพิ่มขึ้นหลังจากการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 2) นักเรียนที่ใช้เทคนิคการเรียนแบบร่วมมือและการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นรายบุคคล มีความคิดสร้างสรรค์ทางคณิตศาสตร์เพิ่มขึ้นหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่

ระดับ .01 3) นักเรียนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือและการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นกลุ่ม มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้นไม่แตกต่างกันกับนักเรียนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้แบบร่วมมือ และการใช้สัญญาเงื่อนไขเป็นรายบุคคล

ปฐมา หุมศรี (2547 : 100) ได้ศึกษาเกี่ยวกับผลของการเรียนรู้แบบร่วมมือควบคู่การใช้สัญญาเงื่อนไขที่มีต่อวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านสระบัว จำนวน 92 คน จำนวน 3 กลุ่ม โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 2 กลุ่ม กลุ่มควบคุม 1 กลุ่ม กลุ่มละ 24 คน ผลการวิจัยพบว่า

1. ความมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบของนักเรียน หลังการเรียนรู้แบบร่วมมือควบคู่การใช้สัญญาเงื่อนไข สูงกว่าก่อนการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001
2. ความมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบของนักเรียน หลังการเรียนรู้แบบร่วมมือ สูงกว่าก่อนการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.001
3. ความมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบ ของนักเรียน หลังการเรียนรู้แบบปกติ สูงกว่าก่อนการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
4. ความมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือควบคู่การใช้สัญญาเงื่อนไข การเรียนรู้แบบร่วมมือ และการเรียนรู้แบบปกติ หลังทดลอง พบว่านักเรียนทั้ง 3 กลุ่มมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 จึงทำการทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่พบว่าความมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบของนักเรียนกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือควบคู่การใช้สัญญาเงื่อนไขมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนกลุ่มการเรียนรู้แบบปกติ และนักเรียนกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนกลุ่มการเรียนรู้แบบปกติ และนักเรียนกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือมีวินัยในตนเองด้านความรับผิดชอบสูงกว่านักเรียนกลุ่มการเรียนรู้แบบปกติ ในขณะที่นักเรียนกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือควบคู่การใช้สัญญาเงื่อนไข กับนักเรียนกลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือมีวินัยในตนเอง ด้านความรับผิดชอบไม่แตกต่างกัน

Joseph (1973 : Abstract) ได้ทำการวิจัยถึงกรณีศึกษาการใช้การทำสัญญาเงื่อนไขกับนักเรียนในโรงเรียนเอกชนแห่งหนึ่ง ซึ่งพบว่า นักเรียนชายวัย 13 ปี นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้ขาดเรียนถึง 94 เปอร์เซ็นต์ของเวลาเรียนทั้งหมดคิดเป็นระยะเวลามากกว่า 6 เดือนด้วยกัน ภายหลังจากที่มีการนำวิธีการทำสัญญาเงื่อนไขมาใช้ปรากฏว่า นักเรียนยินยอมกลับมาเรียนด้วยความสมัครใจและมีผลการบันทึกการมาเรียนในระเบียบสะสมที่ดีเยี่ยมในระยะเวลา 3 เดือนต่อมา ระเบียบสะสมบันทึกการมาเรียนของนักเรียนคนนี้ในปีปัจจุบันระบุว่า นักเรียนคนนี้ขาดเรียนเพียง 1 หรือ 1.5 เท่านั้นของเวลาเรียนทั้งหมด 85 วัน

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบ

3.1 ความหมายของความรับผิดชอบ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (ราชบัณฑิตยสถาน, 2542 : 944) หมายถึง การยอมตามที่ดีหรือไม่ดี ในกิจกรรมที่ได้กระทำไป

ป. มหาจันทร์.(2536 : 2) ได้กล่าวถึงความหมายความรับผิดชอบไว้ว่า ความสามารถที่จะตอบสนองต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง หรือการตัดสินใจที่จะเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่มีความเหมาะสมและก่อให้เกิดผลดี เลือกละเว้นสิ่งที่ไม่เหมาะสมและก่อให้เกิดผลเสีย

สำเนียง ศิลป์ประกอบ (2540 : 9) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง ความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียนที่ดีด้วยการแสดงออกในลักษณะของการรู้จักหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่การศึกษาเล่าเรียน ขยันหมั่นเพียรเข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลา เมื่อมีปัญหาไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามค้นคว้า และซักถาม จากสมาชิกในกลุ่มหรือครูผู้สอนด้วยความสนใจ เอาใจใส่ในการแก้ไขข้อบกพร่อง และผิดพลาดด้วยความเต็มใจ แม้จะถูกตำหนิและแก้ไขหลายครั้ง

ปรีชา ชัยนิยม (2542 : 9) กล่าวว่า ความรับผิดชอบหมายถึง ความมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยความผูกพัน พากเพียร และความละเอียด รอบคอบ ตั้งใจที่จะทำงานในหน้าที่ที่มีต่อตนเองและสังคมเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ยอมรับผลการกระทำในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเต็มใจ โดยมีความรับผิดชอบในการกระทำของตนเอง ทั้งพยายามที่จะปรับปรุงการปฏิบัติหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

จันทรา พวงยอด (2543 : 3) ได้ให้ความหมายว่าเป็นพฤติกรรมหรือการกระทำของนักเรียนที่แสดงออกถึงความมุ่งมั่นตั้งใจปฏิบัติตามกฎระเบียบของโรงเรียน การปฏิบัติตนในการเรียน และการสอนรับผลการกระทำของตนเอง

ถวิล จันท์สว่าง (2545 : 10) ได้ให้ความหมายว่า เป็นการทำตามหน้าที่ ปฏิบัติตามกฎระเบียบการทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย การทำตามที่ตนได้พูดหรือได้ให้คำมั่นสัญญาไว้ และการยอมรับในสิ่งที่ตนเองได้พูดหรือได้กระทำลงไป ทั้งในด้านที่เป็นผลดี และข้อบกพร่องต่าง ๆ ทุกครั้ง

ศิรินันท์ วรรณกิจ (2545 : 13) ได้สรุปความหมายของความรับผิดชอบว่า หมายถึง การที่บุคคลประพฤติปฏิบัติงานต่าง ๆ ด้วยความเต็มใจ เอาใจใส่ รับผิดชอบที่จะทำงาน และติดตามผลงานที่ทำไปแล้วเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สำเร็จด้วยดี และยอมรับในสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปทั้งในด้านที่เป็นผลดี และผลเสีย อีกทั้งยังไม่ปิดกั้นภาระหน้าที่ของตนเองให้แก่ผู้อื่น

วิลสัน มือนันต์ (2546 : 34) ความรับผิดชอบ หมายถึง พฤติกรรมหรือการกระทำที่แสดงออกถึงความตั้งใจที่จะทำงานนั้นให้สำเร็จตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ มีการยอมรับผลการกระทำของตนเองไม่ว่าผลนั้นจะเสียก็ตาม และพยายามปรับปรุงแก้ไขในสิ่งที่ยังไม่บรรลุผล ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคทั้งปวง

Good (1973 : 498 อ้างถึงในปฐมมา ชุมศรี, 2548 : 66) กล่าวถึงความรับผิดชอบ หมายถึง ภาระหน้าที่ที่แต่ละคนครองอยู่ ซึ่งบุคคลจะรับไม่ว่าจะเป็นงานทั่วไปที่ได้รับมอบหมายหรืองานในหน้าที่ จะต้องทำให้บรรลุความสำเร็จ ถูกต้อง มีประสิทธิภาพ และมีความซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำอย่างเต็มความสามารถ สอดคล้องกับความมุ่งหมายต้องยอมรับทั้งความผิดพลาดและความสำเร็จ สามารถเชื่อถือได้ในเรื่องการปฏิบัติหน้าที่

จากความหมายของความรับผิดชอบข้างต้น พอจะสรุปความหมายได้ว่า ความรับผิดชอบ หมายถึง ภาระหน้าที่ที่ตนต้องกระทำในสิ่งที่ได้รับมอบหมาย ปฏิบัติด้วยความตั้งใจ อุตุน เพียรพยายาม เพื่อให้งานนั้นบรรลุความสำเร็จ และยอมรับผลการกระทำของตนไม่ว่าจะเป็นผลดีหรือผลเสีย และพร้อมที่จะปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นกว่าเดิม

3.2 ประเภทของความรับผิดชอบ

จอร์จัน นันท์ทิวีกูล (2538 : 5) ได้แบ่งประเภทของความรับผิดชอบออกเป็น 8 ด้าน ดังนี้

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง (Self Responsibility) หมายถึง การรักษาป้องกันตนเองให้ปลอดภัยจากอันตราย โรคภัยไข้เจ็บ รักษาร่างกายให้แข็งแรง บังคับควบคุมจิตใจ ไม่ให้ตกเป็นทาสของกิเลส ประพฤติตนอยู่ในศีลธรรมและละเว้นความชั่ว รู้จักประมาณการใช้จ่ายตามควรแก่ฐานะ จัดหาเครื่องอุปโภคบริโภคที่เหมาะสม

2. ความรับผิดชอบต่อการศึกษาเล่าเรียน (Study Responsibility) หมายถึง การที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมายด้วยความขยันหมั่นเพียร อุตุน เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่ได้รับมอบหมาย เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจบทเรียนก็พยายามศึกษาค้นคว้าซักถามอาจารย์ให้เข้าใจ เมื่อทำแบบฝึกหัดก็ยอมรับว่าทำผิดแล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้อง

3. ความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย (Assignment Responsibility) หมายถึง การปฏิบัติหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายด้วยความเอาใจใส่ ขยันหมั่นเพียร อุตุนต่อผู้อุปสรรคโดยไม่ย่อท้อ มีความละเอียดรอบคอบ ซื่อสัตย์ ตรงต่อเวลา ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง พยายาม

ปรับปรุงการงานของตนให้ดียิ่งขึ้น รู้จักวางแผนงานและป้องกันความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบ

4. ความรับผิดชอบต่อการกระทำของตน (Self doing Responsibility) หมายถึง การยอมรับผลการกระทำของตน ทั้งที่เป็นผลดีและผลเสีย ไม่ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนต่อผู้อื่น พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ใคร่ตรงใจให้รอบคอบว่าสิ่งที่ตนทำลงไปนั้นจะเกิดผลเสียขึ้นหรือไม่ ปฏิบัติแต่สิ่งที่ทำให้เกิดผลดี และกล้าเผชิญต่อความจริง

5. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว (Family Responsibility) หมายถึง การที่นักเรียนตั้งใจช่วยเหลืองานต่าง ๆ ภายในกลุ่ม เพื่อแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกันตามความสามารถของตน รู้จักแสดงความคิดเห็นและปฏิบัติตนเพื่อความสุขและชื่อเสียงของครอบครัว ช่วยแก้ปัญหาเมื่อสมาชิกในครอบครัวมาเข้าใจกัน เมื่อมีปัญหาที่ปรึกษา และให้พ่อแม่รับทราบปัญหาของตนทุกเรื่อง ช่วยครอบครัวประหยัดไฟฟ้า น้ำ อาหาร สิ่งของเครื่องใช้ภายในบ้านและอื่น ๆ

6. ความรับผิดชอบต่อเพื่อน (Friends Responsibility) หมายถึง การที่นักเรียนช่วยตักเตือนและแนะนำเมื่อเห็นเพื่อนทำผิด ช่วยเพื่อนตามความถูกต้องและเหมาะสม ให้อภัยเมื่อเพื่อนทำผิด ไม่เอาเปรียบเพื่อน เคารพสิทธิซึ่งกันและกัน

7. ความรับผิดชอบต่อโรงเรียน (School Responsibility) หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน รักษาผลประโยชน์ เกียรติยศชื่อเสียงของโรงเรียน ช่วยกันรักษาความสะอาดของโรงเรียน ไม่ขีดเขียนผนังห้องเรียน ห้องน้ำ ห้องส้วม แต่งเครื่องแบบนักเรียนเรียบร้อย ไม่ทะเลาะวิวาทกับโรงเรียนอื่น เมื่อโรงเรียนต้องการความร่วมมือ หรือความช่วยเหลือก็เต็มใจให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ และความสามารถของตน เพื่อสร้างชื่อเสียงให้แก่โรงเรียน

8. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชนและสังคมบำเพ็ญประโยชน์ และสร้างสรรค์ความเจริญให้ชุมชนและสังคมอย่างเต็มความสามารถ ช่วยสอดส่องพฤติกรรมของบุคคลที่จะเป็นภัยต่อสังคม ให้ความรู้ความสนุกเพลิดเพลินแก่ประชาชนตามความสามารถของตน ช่วยคิดและแก้ปัญหาต่าง ๆ ของสังคม เช่น การรักษาสาธารณสุขสมบัติต่าง ๆ

เพ็ชรินทร์ ปฐมวนิชกะ (2535 : 11) ได้จัดขอบข่ายความรับผิดชอบไว้เป็น 4 ส่วน คือ

1. ความรับผิดชอบต่อตนเอง (Self Responsibility) หมายถึง การรู้จักหน้าที่ของตนเอง และปฏิบัติหน้าที่ของตนเองอย่างเหมาะสมให้ลุล่วงไปด้วยดี มีประสิทธิภาพทันตามกำหนดเวลา ซึ่งในที่นี้อาจรวมได้กับความรับผิดชอบต่อการศึกษาล่าเรียน ในส่วนนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรง

กับนักเรียน หมายถึง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจนประสบผลสำเร็จ ตามความมุ่งหมายด้วยความขยันหมั่นเพียร ละเอียดลออ รอบคอบ อดทน ซื่อสัตย์ และมีระเบียบวินัย

2. ความรับผิดชอบต่อครอบครัว (Family Responsibility) หมายถึง การรู้จักฐานะและหน้าที่ของตนที่มีต่อครอบครัวปฏิบัติตนอย่างเหมาะสม

3. ความรับผิดชอบต่อสถานศึกษา (Educational State Responsibility) หมายถึง การที่นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษา รักษาผลประโยชน์เกียรติยศและเสียสละอดทนสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สถานศึกษา

4. ความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) หมายถึง การรู้บทบาทและหน้าที่ของตนเองที่มีต่อส่วนรวม เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยการปฏิบัติตามกฎระเบียบของสังคม รวมทั้งชักจูงให้บุคคลอื่นปฏิบัติกิจกรรมเพื่อความผาสุกของสังคม

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ สรุปได้ว่า ความรับผิดชอบด้านการเรียนเป็นพื้นฐานที่จะช่วยพัฒนานักเรียนให้เป็นพลเมืองดีของสังคม และประเทศชาติ ความรับผิดชอบนั้นจำเป็นต้องปลูกฝังให้เกิดขึ้นตั้งแต่ในวัยเด็ก ผู้ปกครอง โรงเรียน ถือว่าเป็นส่วนหนึ่ง ที่มีหน้าที่ช่วยชี้แนวทางที่จะให้เด็กเกิดความรับผิดชอบขึ้น ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลการเรียนการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค์ความรู้ควบคู่การใช้สัญญาเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียน

3.3 ความหมายของความรับผิดชอบทางการเรียน

กรมสามัญศึกษา (2526 : 68-92) ให้ความหมายว่า หมายถึงการที่นักเรียนศึกษาเล่าเรียนจนประสบผลสำเร็จตามความมุ่งหมาย ด้วยความขยันหมั่นเพียร อดทน เข้าห้องเรียนและส่งงานที่ได้รับมอบหมายตรงตามเวลาที่นัดหมาย เมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจในบทเรียนก็พยายามศึกษาค้นคว้า ชักถามอาจารย์ให้เข้าใจเมื่อทำแบบฝึกหัดผิดก็ยอมรับว่าทำผิดแล้วพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องด้วยตนเองเสมอ มีผลการเรียนผ่านทุกวิชาในทุกภาคเรียน

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ (2526 : 32-95) ให้ความหมายของความรับผิดชอบในการศึกษาเล่าเรียนว่า หมายถึง การตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ด้วยความขยันหมั่นเพียร ละเอียดรอบคอบ อดทน ซื่อสัตย์ มีระเบียบวินัย โดยมีลักษณะพฤติกรรมดังนี้

1. ตั้งใจเรียน
2. เข้าห้องเรียนทันเวลา
3. เข้าห้องเรียนทุกชั่วโมง
4. ส่งงานอาจารย์ทันตามกำหนด

5. ผลการเรียนสม่ำเสมอทุกภาคการศึกษา
6. ผลการเรียนดีขึ้นทุกภาคการศึกษา
7. ไม่เคยทุจริตในการสอบ
8. ร่วมกิจกรรมการเรียนทุกชั่วโมง
9. รู้สึกอยากเรียน

กมลวัฒน์ วันวิชัย (2545 : 12) ได้ให้ความหมายความรับผิดชอบทางการเรียน หมายถึง การที่นักเรียนตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ในด้านการเรียนด้วยความตั้งใจและเอาใจใส่ มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค รู้จักวางแผนการทำงานและแบ่งเวลาในการเรียน มีความละเอียดรอบคอบ การห้องเรียนตรงเวลา การปรึกษาครูเมื่อมีปัญหาด้านการเรียน การส่งงานที่ได้รับมอบหมาย ตรงตามเวลาที่กำหนด และพยายามปรับปรุงแก้ไขการทำงานให้ดีขึ้น

พรณี ทองทับ (2545 : 5) ได้กล่าวว่า หมายถึง การที่นักเรียนสามารถปฏิบัติภารกิจที่ตนกระทำได้ด้วยตนเอง โดยไม่ต้องให้ผู้อื่นคอยตักเตือนหรือควบคุม เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมาย ได้แก่ การเอาใจใส่ต่อการเรียน ตั้งใจปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย ละเอียดรอบคอบ การเข้าห้องเรียนตรงเวลา ยอมรับผลงานที่ตนกระทำและปรับปรุงแก้ไขผลในหน้าที่ของตน

วิมลรัตน์ มือนันต์ (2546 :31) ได้ให้ความหมายของความรับผิดชอบทางการเรียนไว้ว่า การแสดงออกของนักเรียนในการเรียนทั้งในและนอกห้องเรียน ด้วยความเต็มใจโดยทำอย่างสุดความสามารถ มีความเพียรพยายามในการทำงานนั้นให้สำเร็จได้ทันเวลาที่กำหนด ได้แก่ เอาใจใส่ต่อการเรียน ความขยันหมั่นเพียร ความละเอียดรอบคอบ ตรงต่อเวลา รู้จักยอมรับและติดตามผลกระทำของตน เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์ และพยายามปรับปรุงแก้ไขผลงานในหน้าที่ให้ดียิ่งขึ้น

จากความหมายของความรับผิดชอบทางการเรียนข้างต้น พอจะสรุปความหมายได้ว่า ความรับผิดชอบทางการเรียน หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยตั้งใจ เอาใจใส่ อดทน ตรงต่อเวลา ขยันหมั่นเพียรต่อการปฏิบัติหน้าที่ในด้านการศึกษาล่าเรียนอย่างเต็มที่ เพื่อให้ประสบความสำเร็จ บรรลุจุดมุ่งหมายทุกกิจกรรมงานที่กระทำ ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยเน้นพฤติกรรมดังนี้

1. เข้าห้องเรียนตรงเวลา
2. มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
3. ส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามเวลาที่กำหนด
4. ตั้งใจและเอาใจใส่ต่อการเรียน
5. เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์
6. ยอมรับผลงานที่ตนกระทำและปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

7. พยายามศึกษาค้นคว้าเมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจในบทเรียน
8. มีการวางแผนการทำงาน และแบ่งเวลาในการเรียน

3.4 ความสำคัญของความรับผิดชอบ

การปลูกฝังให้คนไทยมีสำนึกในหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติก็เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดี เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้สังคมเป็นระเบียบและสงบสุข (กรมการศาสนา, 2525 : 2)

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2539 : 28) กล่าวว่า ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองอย่างหนึ่ง นอกจากความมีวินัยทางสังคม ความเอื้อเฟื้อและความเกรงใจ เนื่องจากความรับผิดชอบเป็นลักษณะนิสัยของบุคคล ซึ่งเป็นเครื่องผลักดันให้บุคคลปฏิบัติตามกฎระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น ทำตามหน้าที่ของตน และมีความซื่อสัตย์สุจริต การเป็นคนมีความรับผิดชอบนี้เป็นคุณลักษณะ ที่จะช่วยให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความราบรื่นสงบสุข นอกจากนี้ความรับผิดชอบยังเป็นคุณธรรมที่สำคัญในการพัฒนาประเทศอีกด้วย เพราะถ้าบุคคลในสังคมมีความรับผิดชอบ จะส่งผลดังนี้

1. ย่อมทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมาย ทันเวลา
2. เป็นที่นับถือได้รับการยกย่องสรรเสริญ และเป็นคุณประโยชน์ต่อตนเอง และสังคม
3. เกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงานสอดคล้องกับ กฎจริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคม โดยไม่ต้องมีการบังคับจากผู้อื่น
4. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุขเรียบร้อยในสังคม
5. ไม่เป็นต้นเหตุแห่งความเสื่อมและความเสียหายส่วนรวม

ความรับผิดชอบเป็นลักษณะของความเป็นพลเมืองที่ดีที่สำคัญอย่างยิ่ง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้สังคมเป็นระเบียบและสงบสุข การที่สังคมขาดความสงบสุขอาจกล่าวได้ว่าเกิดจากบุคคลกลุ่มหนึ่งคุณสมบัติ 5 ประการคือ (ปฐมา ชุมศรี 2548 : 68)

1. ความรับผิดชอบ
2. ความสม่ำเสมอ
3. ความเชื่อมั่นในตนเอง
4. ความซื่อสัตย์
5. ความพากเพียรในการพึ่งตนเอง

จะเห็นว่า ความรับผิดชอบเป็นปัจจัยที่ช่วยลดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมได้ นอกจากนี้

แผนการศึกษาแห่งชาติ ก็มีวัตถุประสงค์ ซึ่งมุ่งหวังให้นักเรียนเป็นคนดี มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีความเสียสละ ซื่อสัตย์ อดทน คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นซึ่งอาจจะกล่าวถึงเรื่องความรับผิดชอบต่อแล้วอาจกล่าวได้ว่า หากบุคคลมีความรับผิดชอบจะมีผลต่อไปนี้คือ

1. คนมีความรับผิดชอบย่อมจะทำงานทุกอย่างสำเร็จตามเป้าหมายทันเวลา
2. ความรับผิดชอบเป็นที่นับถือ ได้รับการยกย่อง สรรเสริญ และเป็นคุณสมบัติที่ตนเองและสังคม
3. ความรับผิดชอบเป็นสิ่งเกื้อหนุนให้บุคคลปฏิบัติงาน สอดคล้องกับกฎจริยธรรม และหลักเกณฑ์ของสังคมโดยไม่มีการบังคับจากผู้อื่น
4. ไม่ทำให้เป็นต้นเหตุของความเสื่อมเสียและความเสียหายแก่ส่วนร่วม
5. ทำให้เกิดความก้าวหน้า สงบสุขแก่สังคม

3.5 ลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบ

นักจิตวิทยา นักการศึกษา และผู้วิจัย ได้กล่าวถึงลักษณะบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้หลายท่าน ดังนี้

จอร์จตัน นันท์ทิวีกูล (2538 : 4-5) สรุปลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. มีความเอาใจใส่ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการปฏิบัติงานด้วยความตั้งใจจริง โดยมุ่งมั่น ที่จะผลักดันให้ประกอบกิจกรรมด้วยความสนใจ เต็มใจทำอย่างสม่ำเสมอ มีจุดหมายปลายทาง มีใจจดจ่อ มีสมาธิเพื่อให้งานในหน้าที่ของตนหรืองานที่ได้รับมอบหมายเสร็จเรียบร้อย ติดตามงาน ไม่ละเลยทอดทิ้งหรือหลีกเลี่ยง และหาทางป้องกันไม่ให้เกิดความบกพร่องเสื่อมเสียในงานที่ตนรับผิดชอบอยู่
2. มีความละเอียดรอบคอบ หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการรู้จักใคร่ครวญในงานที่ทำ เพื่อให้ถูกต้องและสมบูรณ์ รู้จักคิดก่อนทำว่างานนั้นจะมีผลดี ผลเสียอย่างไรบ้าง วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคที่เกิด และการทางป้องกันไว้ล่วงหน้า และเมื่อทำงานเสร็จแล้วต้องตรวจทานว่าถูกต้องเรียบร้อยดีหรือยัง
3. ความขยันหมั่นเพียร หมายถึง ความพยายามอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ได้รับผลสำเร็จในงานที่ทำและทำด้วยความระมัดระวัง เอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง อาสาทำงาน ไม่ชอบอยู่เฉยหรือว่างงาน ริเริ่มงานแสวงหางานใหม่ ๆ อยู่เสมอ
4. มีความอดทน หมายถึง ความสามารถของร่างกาย ความคิด และจิตใจที่จะทนต่อการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ได้นาน จนทำให้สำเร็จได้โดยไม่คำนึงถึงอุปสรรคใด ๆ มีร่างกายแข็งแรง มีจิตใจเข้มแข็งควบคุมตนเองได้ดีเมื่อเกิดความเหนื่อยอ่อนหรือเกียจคร้าน

5. มีความตรงต่อเวลา หมายถึง การยอมรับผลการกระทำของตนเอง หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการยอมรับในสิ่งที่ตนได้กระทำลงไป ไม่ว่าจะผลของงานนั้นจะออกมาดีหรือไม่ดีก็ตาม

6. การปรับปรุงงานของตน ได้ดียิ่งขึ้น หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงการติดตามผลงานที่ได้ทำไปแล้ว ถ้าไม่ดีก็ต้องพยายามแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

นภคธ ภวนะวิเชียร (2540 : 70-71) กล่าวถึง ลักษณะพฤติกรรมที่แสดงถึงความรับผิดชอบว่า ประกอบด้วยพฤติกรรมหลัก 5 ประการ คือ

1. ตระหนักถึงความสำคัญของหน้าที่ ประกอบด้วยพฤติกรรมต่าง ๆ คือ
  - 1.1 รับต่อสิ่งที่กระทำ
  - 1.2 ยอมรับว่าหน้าที่เป็นสิ่งที่ตนต้องทำ
  - 1.3 รู้สึกชอบต่อการกระทำหน้าที่
  - 1.4 รู้สึกว่าหน้าที่ของตนเป็นสิ่งสำคัญ
2. ทำหน้าที่ด้วยความเต็มใจ โดยไม่ต้องมีการบังคับมีพฤติกรรมดังนี้
  - 2.1 สม่ครใจทำหน้าที่
  - 2.2 ควบคุมตนเองได้
3. ทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจเอาใจใส่ พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม คือ
  - 3.1 วางแผนในการทำหน้าที่ของตน
  - 3.2 มีระเบียบวินัย
  - 3.3 มีความซื่อสัตย์
  - 3.4 มีความละเอียดรอบคอบ
  - 3.5 มีสติ
4. ทำหน้าที่ต่อเนืองจนงานเสร็จ พฤติกรรมส่วนนี้มีพฤติกรรมเสริม คือ
  - 4.1 มีความอดทน
  - 4.2 มีความเพียร
  - 4.3 มีการเตรียมการและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น
  - 4.4 มีมนุษยสัมพันธ์
  - 4.5 รักษาสุขภาพให้แข็งแรง
5. ยอมรับผลการกระทำของตน ประกอบด้วยพฤติกรรมดังนี้
  - 5.1 ติดตามการกระทำของตน
  - 5.2 มีเหตุผล

5.3 ปรับปรุงการกระทำของตน

ถวิล จันทรสว่าง (2545 : 13) กล่าวว่า บุคคลที่มีความรับผิดชอบจะมีลักษณะของความมีวินัยตนเอง มีความอดทน อดกลั้น ขยันหมั่นเพียร มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความละเอียดรอบคอบ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี

วิลรัตน์ มือนันต์ (2546 :34) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของบุคคลที่มีความรับผิดชอบดังนี้

1. มีความตั้งใจที่จะปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จลุล่วงให้ทันตามเวลาที่กำหนด
2. มีสติ รู้จักควบคุมตนเอง
3. รักความก้าวหน้า ขวนขวายหาความรู้ใหม่ ๆ เสมอ
4. มีความเพียรพยายามในการปฏิบัติหน้าที่
5. ยอมรับผลการกระทำของตนเองไม่ว่าผลนั้นจะเป็นเช่นไร รวมทั้งรู้จักปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่ยังไม่บรรลุผล
6. ขยันหมั่นเพียร ละเอียดรอบคอบ และมีเหตุผล
7. มีความตรงต่อเวลา รู้จักหน้าที่ของตนเอง
8. มีความซื่อสัตย์ มีความเชื่อมั่นในตนเอง
9. เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์
10. รู้จักปรับตัวให้เข้าผู้อื่นได้ดี

3.6 แนวทางการพัฒนาและฝึกฝนความรับผิดชอบ

การปลูกฝังความรับผิดชอบให้เด็กนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งต้องปลูกฝังหรือเสริมสร้างให้ตั้งแต่วัยเด็ก เพื่อให้เขาได้รับประสบการณ์ที่เพียงพอเป็นพื้นฐานที่สามารถนำไปพัฒนาตนเอง โดยในการปลูกฝังนั้นควรให้เด็กได้มีความรู้ความเข้าใจรู้สึกผิดชอบและตระหนักถึงความสำคัญถึงความรับผิดชอบ รวมทั้งมีการฝึกฝนและให้เด็กได้ปฏิบัติจริงเพื่อให้เด็กเกิดการกระทำเกี่ยวกับความรับผิดชอบอย่างแท้จริงจนเกิดเป็นนิสัยและควรทำให้เหมาะสมกับวัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมตามวัยและเกิดการพัฒนามตามลำดับ ในการอบรมหรือปลูกฝังนั้น ควรมีครูหรือผู้ใหญ่คอยดูแลชี้แนะแนวทางที่ถูกต้อง เด็กจะได้ยึดเป็นแนวทางในการปฏิบัติ (จันทรา พวงยอด, 2543 : 19)

สาคร ปานจีน (2545 : 41) กล่าวถึงการปลูกฝังความรับผิดชอบให้แก่นักเรียนว่า ควรจะปลูกฝังให้เหมาะสมกับวัย การสอนความรับผิดชอบแก่นักเรียนในโรงเรียนนั้นนอกจากจะสอนเนื้อหาหรือการบอกกล่าวแล้ว วิธีการปลูกฝังให้เกิดความรับผิดชอบแก่นักเรียนอีกทางหนึ่ง ก็โดย

การนำเข้าไปในกระบวนการเรียนการสอน โดยกระบวนการกลุ่มในการทำงานร่วมกันในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย

กรมศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.(2521 : 21) ได้เสนอแนะวิธีการฝึกฝน
ความรับผิดชอบไว้ดังนี้

1. ฝึกให้เด็กไม่ปิดความรับผิดชอบในหน้าที่การงานของตนไปตกแก่ผู้อื่น
2. ฝึกให้เกิดนิสัยรับผิดชอบตั้งแต่เด็กทั้งที่บ้าน และทางโรงเรียน
3. ชี้แจงให้รู้จักขอบเขตหน้าที่การงานของตนว่ามีอะไรบ้าง เมื่อรู้หน้าที่ของตนแล้วจะ

ไม่ก้าวร่ายงานผู้อื่น

ผู้วิจัยสรุปได้ว่าการปลูกฝังและฝึกฝนความรับผิดชอบของเด็ก สามารถกระทำได้ดังนี้

1. ควรฝึกฝนความรับผิดชอบให้แก่เด็กตั้งแต่วัยเด็กให้คิดเป็นนิสัย
2. ครู และผู้ที่เกี่ยวข้อง ควรอบรมเด็กด้วยความรัก และเมตตา
3. การที่จะให้เด็กรู้จักรับผิดชอบ ผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีในการรับผิดชอบ

ต่อภาระหน้าที่ของตนเองเสียก่อน เพื่อให้เด็กมีพฤติกรรมการเล่นแบบที่ดีจากผู้ใหญ่

4. ยอมรับในความสามารถและความพยายามของเด็กในการแสดงออก

พฤติกรรม เมื่อเด็กได้ตัดสินใจแสดงพฤติกรรมซึ่งเป็นที่น่าพอใจ

5. ให้การเสริมแรงอย่างเหมาะสมและให้กำลังใจ เมื่อเด็กได้ทำงานที่ได้รับ

มอบหมายสำเร็จ

6. ให้ความเอาใจใส่ในงานที่เด็กทำทุกครั้ง

7. เด็กส่วนใหญ่จะชอบเล่น ควรที่จะจัดกิจกรรมที่มีการทำงานปนเล่น ทำ

ให้เด็กมีความสุขสนุกสนานในการทำงาน และทำงานสำเร็จด้วยความพึงพอใจ โดยที่เด็กไม่มีความรู้สึกว่าเป็นงานยาก หรือถูกบังคับให้ทำ

8. มอบหมายงานให้เด็กรับผิดชอบและจัดสรรเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้เด็ก

สามารถทำงานได้ดีขึ้น

3.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบทางการเรียน

เชนิสา ชื่นสุวรรณ.(2539 : บทคัดย่อ).ได้ศึกษาการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
ความรับผิดชอบในการเรียนและความสนใจในวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่
ได้รับการสอนโดยใช้วิธีสอนแบบเรียนเป็นคู่ (Learning Cell) กับการสอนตามคู่มือครู โรงเรียนวัด
ราชาธิวาส โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุมกลุ่มละ 44 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลอง
และกลุ่มควบคุม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กลุ่ม

ทดลองและกลุ่มควบคุมมีความรับผิดชอบในการเรียนแตกต่างกันอย่างรับผิดชอบในการเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีความสนใจในสังคมศึกษาแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำนึ่ง อยู่เลิศ (2541 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความรับผิดชอบด้านการเรียน ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนวัดเสวตฉัตร เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2541 พบว่า นักเรียนมีความรับผิดชอบด้านการเรียนดีขึ้น หลังจากเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พรณี ทองทับ.(2545 : บทคัดย่อ) ศึกษาผลของการเรียนแบบร่วมมือ ที่มีต่อความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดศรีเอี่ยมอนุสรณ์ เขตบางนา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2544 พบว่านักเรียนมีความรับผิดชอบด้านการเรียนดีขึ้น หลังจากได้รับการเรียนแบบร่วมมืออย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สาคร ปานจีน.(2545 : 74).ได้ทำการศึกษาผลของการใช้ชุดการสอนที่มีต่อผลสัมฤทธิ์และความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยแบ่งเป็นกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม กลุ่มละ 25 คน ผลการวิจัยพบว่า ความรับผิดชอบในการเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนที่เรียนโดยใช้ชุดการสอนสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยวิธีสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วิมลรัตน์ มือนันต์ (2546 : 51) ได้ทำการศึกษาผลของการเรียนรู้แบบสตอรีไลน์ที่มีต่อความรับผิดชอบด้านการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนวัดบำเพ็ญเหนือ เขตมีนบุรี กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2546 ผลการวิจัยพบว่านักเรียนมีความรับผิดชอบมากขึ้น หลังจากได้รับการเรียนรู้แบบสตอรีไลน์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

Lewis (2001 : Abstract) ได้วิจัย คุณภาพของคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนกำลังได้รับความสนใจในระดับนานาชาติ รายงานการวิจัยฉบับนี้เกี่ยวข้องกับการศึกษาบทบาทของวินัยในชั้นเรียนที่ช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนและมีพฤติกรรมที่เหมาะสมในชั้นเรียน ผลจากการสำรวจ พบว่า นักเรียนได้ให้ความคิดเห็นว่า ครูจะใช้วิธีการเพิ่มการจับบังคับทางวินัยแก่นักเรียนที่มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในห้องเรียนเพื่อให้นักเรียนมีความรับผิดชอบเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งครูยังเพิ่มภาระงานให้นักเรียนทำที่โรงเรียนมากขึ้นอีกด้วย เป็นสิ่งที่น่าเสียดาย ที่ครูมีการนำเอาเทคนิคต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลายไปใช้น้อยลง อย่างเช่น การพูดให้กำลังใจ การให้รางวัลเสริมแรงสำหรับนักเรียนที่มีพฤติกรรมแสดงออกที่ดี รวมทั้งการสร้างข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งข้อเท็จจริงที่ค้นพบนี้ได้ถูกนำมาอภิปรายร่วมกัน

Gillies (2004: Abstract) ได้ทำการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาต้น โดยการแบ่งนักเรียนออกเป็นสองกลุ่ม คือ กลุ่มที่มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีโครงสร้างของกลุ่มและกลุ่มที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบไม่มีโครงสร้างการทำงานร่วมกันของกลุ่ม จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาต้นจำนวน 223 คน โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้กลุ่มย่อย คณะชายหญิง และคณะกันระหว่างเด็กอ่อน ปานกลาง และเด็กเก่ง กลุ่มละ 3-4 คน

ผลจากการศึกษาพบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีโครงสร้างของกลุ่มมีความเต็มใจในการทำงานที่ได้รับมอบหมายและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อให้ได้ผลการทำงานที่มีความประณีตละเอียดมากกว่านักเรียนที่ทำงานแบบเดี่ยว ๆ ในกลุ่มที่ไม่มีการจัดโครงสร้างของกลุ่ม ยิ่งกว่านั้น นักเรียนในกลุ่มที่มีการจัดโครงสร้างของกลุ่ม ยังมีโอกาสทำงานร่วมกันและมีการพัฒนาการยอมรับกันในกลุ่ม มีความรับผิดชอบร่วมกันมากกว่านักเรียนที่ทำงานแบบเดี่ยว ๆ ในกลุ่มที่ไม่มีการจัดโครงสร้างของกลุ่มอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน ก่อนและหลังการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้กับการใช้สัญญาเงื่อนไข
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียน และความรับผิดชอบทางการเรียน ก่อนและหลังการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้
3. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน หลังได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้กับการใช้สัญญาเงื่อนไข กับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้

สมมติฐานการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีสมมติฐาน ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน หลังได้รับการสอนสูงกว่าก่อนได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้กับการใช้สัญญาเงื่อนไข
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียน หลังได้รับการสอนสูงกว่าก่อนได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา และความรับผิดชอบทางการเรียน ของนักเรียน หลังได้รับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้กับการใช้สัญญาเงื่อนไขสูง กว่าการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้

ความสำคัญและประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ด้านความรู้

ทำให้ทราบผลของการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้กับการใช้สัญญาเงื่อนไข และการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและความรับผิดชอบทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. ด้านการนำไปใช้

2.1 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้สนใจได้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้การใช้สัญญาเงื่อนไขต่อไป

2.2 เพื่อเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนในการเลือกวิธีการเรียนที่จะนำไปปรับปรุงและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เด็กมีความรู้คู่คุณธรรม และช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรเป้าหมาย (Target Population) ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 ของโรงเรียนเทศบาล 5 (บ้านตลาดเก่า) จังหวัดยะลา สังกัดสำนักงานเทศบาลนครยะลา จำนวน 180 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ คือ การสอน มี 2 แบบ ได้แก่

4.1.1 การสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้กับการใช้สัญญาเงื่อนไข

4.1.2 การสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้

4.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

4.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา

4.2.2 ความรับผิดชอบทางการเรียน

3. ขอบเขตของเนื้อหา

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เนื้อหาในสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในสาระที่ 2 เรื่อง เศรษฐศาสตร์นำรัฐ ใช้เวลาในการวิจัย 7 สัปดาห์ จำนวน 7 แผนการสอน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้ หมายถึง การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้นักเรียนสร้างความหมายด้วยตัวผู้เรียนเอง โดยการใช้ความรู้เดิมมาสร้างความรู้ในสถานการณ์ใหม่ที่เป็นจริง และการสร้างความหมายนี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ มีความรับผิดชอบในการเรียนรู้ของตนเอง โดยผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ของนักเรียน ในที่นี้ผู้วิจัยยึดหลักการของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ อันประกอบด้วยขั้นตอน (1) ขั้นปฐมนิเทศ (2) ขั้นทำความเข้าใจ (3) ขั้นจัดโครงสร้างแนวคิดใหม่ (4) ขั้นนำแนวความคิดไปใช้ (5) ขั้นทบทวน

2. สัญญาเงื่อนไข หมายถึง ข้อตกลงร่วมกันระหว่างผู้วิจัยกับนักเรียนที่เป็นสมาชิกของแต่ละกลุ่ม ในเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางการเรียน โดยสัญญาที่ร่างขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษรจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสมาชิกในชั้นเรียน และจากผู้วิจัยโดยระบุตัวเสริมแรงไว้ เช่น อุปกรณ์การเรียน หลังจากนั้นผู้วิจัยและนักเรียนทุกคนในกลุ่ม จะลงชื่อในสัญญาซึ่งทั้งสองฝ่ายจะเก็บใบสัญญานั้นไว้ และตกลงร่วมกันในกิจกรรมการเรียนครั้งต่อไปจะมีการทบทวนถึงข้อตกลงในสัญญา ก่อนนักเรียนทำกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละคาบ

3. การสอนตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างสรรค้ความรู้กับการใช้สัญญาเงื่อนไข หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้สอนจัดสถานการณ์ให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ใหม่ของตนเอง โดยให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า ทดลอง ระดมสมอง ศึกษาจากใบความรู้ สื่อหรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ซึ่งมีการเชื่อมโยงความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นกับความรู้เดิมที่ผู้เรียนมีอยู่แล้ว ก่อนมีการทำงานกลุ่ม ผู้วิจัยกับนักเรียนที่เป็นสมาชิกของแต่ละกลุ่ม จะทำข้อตกลงร่วมกันในเรื่องเกี่ยวกับความรับผิดชอบในการเรียน โดยร่างสัญญาขึ้นเป็นลายลักษณ์อักษร จากความเห็นชอบระหว่างสมาชิกกลุ่มกับผู้วิจัย และระบุตัวเสริมแรง ซึ่งผู้วิจัยกับนักเรียนแต่ละกลุ่มจะลงชื่อในใบสัญญา จากนั้นนักเรียนทำกิจกรรม อันประกอบด้วยขั้นตอน (1) ขั้นปฐมนิเทศ (2) ขั้นทำความเข้าใจ (3) ขั้นจัดโครงสร้างแนวคิดใหม่ (4) ขั้นนำแนวความคิดไปใช้ (5) ขั้นทบทวน

4. ความรับผิดชอบทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่ อดทน ตรงต่อเวลา ขยันหมั่นเพียรต่อการ

ปฏิบัติหน้าที่ในด้านการศึกษาเล่าเรียนอย่างเต็มที่ เพื่อให้ประสบความสำเร็จ บรรลุจุดมุ่งหมายทุกกิจกรรมงานที่กระทำในวิชาสังคมศึกษา โดยมีลักษณะพฤติกรรมดังนี้

- 4.1 เข้าห้องเรียนตรงเวลา
- 4.2 มีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน
- 4.3 ส่งงานที่ได้รับมอบหมายตามเวลาที่กำหนด
- 4.4 ตั้งใจและเอาใจใส่ต่อการเรียน
- 4.5 เคารพต่อระเบียบกฎเกณฑ์
- 4.6 ยอมรับผลงานที่ตนกระทำและปรับปรุงแก้ไขให้ดี
- 4.7 พยายามศึกษาค้นคว้าเมื่อมีปัญหาหรือไม่เข้าใจในบทเรียน
- 4.8 มีการวางแผนการทำงาน และแบ่งเวลาในการเรียน

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา หมายถึง ความสามารถของนักเรียนในการเรียนวิชาสังคมศึกษา ที่ได้จากคะแนนความถูกต้องในการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2549

6. นักเรียน หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2549 โรงเรียนเทศบาล 5 (บ้านตลาดเก่า) จังหวัดยะลา สังกัดสำนักงานเทศบาลนครยะลา

